

Szerkesztőbizottság: Jókai Anna (elnök),
Báger Gusztáv, Bella István, Csontos János, Fehér
Béla, Horváth Antal, Kalász Márton, Kő Pál,
Salamon Konrád, Szakály Sándor

Főszerkesztő: Oláh János

E-mail: foszerkeszto@magyarnaplo.hu

Olvasószerkesztő, tanulmány: Rosonczy Ildikó

E-mail: tanulmany@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7033

Vers, könyvkiadás: Szentmártoni János

E-mail: vers@magyarnaplo.hu

konyvkiadas@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7032

Próza: Biró Gergely

E-mail: proza@magyarnaplo.hu

hirdetes@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7031

Nyitott Műhely: Ekler Andrea

E-mail: nyitottmuhely@magyarnaplo.hu

Európai Figyelő: Jávorszky Béla (rovatvezető),

Paizs Ábel (szerkesztő)

E-mail: europaifigyelo@magyarnaplo.hu

Könyvszemle, lapterjesztés, rendezvények:

Kondor Péter

E-mail: kritika@magyarnaplo.hu

Mobil: (70) 388-7030

Tördelőszerkesztő: Molnár Csenge-Hajna

Borító: Zách Eszter

Ügyintézők: Cech Vilmosné, Nagyné Paládi Judit

Terjesztés: Zsiga Kristóf

E-mail: elofizetes@magyarnaplo.hu

Regionális szerkesztők:

Csernák Árpád 7400 Kaposvár, Hegyalja u. 72. T.:
(82) 414-083

Faludi Ádám 2800 Tatabánya, Madách u. 33.

T: (34) 311-146, e-mail: freisong@freemail.hu

Pék Pál 8800 Nagykanizsa, Ady Endre út 12/B

Rott József 7332 Magyaregregy,

Kossuth u. 71. T.: (72) 420-494

Sarusi Mihály 8220 Balatonalmádi, Diófa utca 9.

T.: (30) 211-3082

Határon túli szerkesztők:

Barabás Zoltán Románia, 3700 Nagyvárad,

str. Republicii 12., ap. 19. Jud. Bihar

e-mail: partium@rdsor.ro

Ćurković-Major Franciska Filozofski fakultet

Katedra za hungarologiju, 10 000 Zagreb,

Lučićeva 3. Horvátország

Luka László Svájc CH-1205 Geneve, 11 Av.

Henri-Dunant T/F: 022-329-4929

Nagy Zoltán Mihály Kárpátalja, Ukrajna 90221

Csonkapapi, Mező u. 168.

Sulyok Vince Norvégia, Haslum, Oslo, Eilif

Peterssens vei 7.

Tari István Vajdaság, Szerbia-Montenegró 21200

Óbecse-Becej, Dimitrije Tucovic u. 6.

A szerkesztőség címe: **1062 Bp., Bajza u. 18.**

Levelezési cím: **1406 Budapest, Pf. 15.**

Telefon/fax: **413-6672; 413-6673; 342-8768**

Szerkesztőségi mobil: **(70) 388-7034**

E-mail: **magynap@hu.inter.net**

info@magyarnaplo.hu

Elérhetőségünk a világhálón: **www.magyarnaplo.hu**

*Meg nem rendelt kéziratot nem őrzünk meg és nem
küldünk vissza. Minden felbélyegzett, válaszbori-
tékkal ellátott levélre válaszolunk. Mutatópéldány
kérhető, megrendelés leadható a szerkesztőségben.*

A címlapon Bella István

Az idő csapdája

„Túl férfikorom delén egyetlen gyengeségem,
hogy a messzi múltba mindegyre visszajárok.”
Charles Lamb mintegy két századdal korábbi
üzenete hozzám, mai olvasójához megvesztege-
tő egyszerűséggel talált utat. Manapság a hala-
dás mámorától megsédült, jövőt lihegő ko-
runkban aligha mertem volna előállni múlt irán-
ti vonzalmammal, ha nem bújhatok az íróra va-
ló hivatkozás köpönyege mögé. Azonban így is
tartozom talán némi meggyarázattal.

Az irodalom az emlékezet művészete, leg-
alábbis én mindig annak tartottam, talán ép-
pen ezért kezdtem írni, hogy az akadozó emlékezet hézagait kitöltsem. Csapdá-
ba kerültem hát, bármit sugall a korszellem, a szavak, a szavakkal, a nyelvvel
való bíbelődés, ha menekülnék is előle, visszaránt a múltba. Mestereim, akik-
hez helyel-közzel tanácsért fordulhatnék, Veres Péter, Illyés Gyula, Weöres
Sándor, Nagy László, Tamási Lajos, Varga Domokos mind, mind a múltba tá-
voztak. De nem csak ők, pályatársaim közül is egyre többen. Rózsa Bandi után,
aki költői indulásunk egykilencedét vitte magával, most Bella Pista is. Ő nem
csak ifjúkori barát, megbecsült pályatárs volt, a Magyar Napló versrovatvezető-
jeként majd szerkesztőbizottsági tagjaként a lap életben tartásáért vívott küzde-
lemben sorstársunk is. Vele a Magyar Napló tizenegy évének sok-sok mozzana-
ta – viszontagságok, kudarcok, sikerek – amire csakis vele együtt lehetett emlé-
kezni, végképp elmúlt.

Mindig azt éreztem, túl gazdag múltat örökölttem ahhoz, hogy örömet leljek a
felejtésben, és kizárólag csak a jelennek és a jövőnek éljek. Aki a múltat felelőt-
lenül és érzéketlenül megtagadja, miért viselkedne felelősebben és megértőbben
a jövővel szemben?

Az igazi jövő a múltban rejtőzik, ott kellene keresnünk. Milyen jövő az, amely
nem a múltból sarjad, nem arra épül?

A romantikus irodalom-felfogás az öröklétre kacsintva azt a látszatot igyekezett
kelteni, a teljhatalmú idő kijátszható, aztán a jövőt, jelent, múltat egyetlen dimenzió-
ként értelmező relativitáselmélet is megpróbálta ugyanezt, azonban amikor az idő ina-
sa, a halál torkunkra teszi a kést, kiderül, minden gondolati cselvetés hiábavaló volt.

Ilyesmit éreztem, amikor Márta hangja megszólalt a telefonban, Bella Pista
meghalt. Különbön költőként már régóta készült a halálra. *Isten halottkém-jelen-
téséből* című versében így:

Eltűntél. Megtörténtél.

Magadból ki se látszol.

S nincs az a világtündér,

aki visszavarázsol.

Azt is tudta – szabadon, de az ő szavait idézem megint –, aki megszületik, a ha-
lálát kezdi el. Bár az áldozati Ábelről írta, a szavak most az ő fejére szállnak vissza:

...ahogy a napszél,

csillagsuhogás a földre,

úgy hullasz, por és hamu,

őshumuszodba vissza,

táplálni a Voltod, a Voltat.

Személyesre fordítva a szót, azzal, hogy átlépted a lét határát, most már a Voltat
táplárod, a múltat gazdagítod, Pista, te is.

Ha a jövőt illető kételyeinkre választ keresünk a múltban, ebből a válaszból a
többiekével együtt mostantól a te szavad is kihallik.

Amíg emlékezünk, élünk. Csak amikor sikerül a múltat végképp eltörölni, amikor
már az emlékezet is a semmire nyílik, akkor halunk meg, de akkor mindannyian.

Oláh János

Oláh János: <i>Az idő csapdája</i>	1
LÁTHATÁR	
Kiss Benedek: <i>Meg egy kandúr; Március eleji eső</i> (versek)	3
Hárs Ernő: <i>Jóbot idézve; Visszfény</i> (versek)	5
Mezei András: <i>Magánügy; Anamnézis</i> (versek)	6
Határ Győző: <i>A glória</i>	7
Czakó Gábor: <i>Újabb rémmesék</i>	8
Restár Sándor: <i>gondolat-tömbök; csakazértis; követlek</i> (versek)	10
Gere István: <i>A kert és a város</i>	11
Vankó Gergely: <i>Avartanya; Kik énekre nyitjátok a szátok</i> (versek)	14
Cseh Károly: <i>Tollatépett szonett</i> (vers)	14
Bágyoni Szabó István: <i>Fekete csizmaszárak</i> (vers)	15
Pécsi Sándor: <i>Emberréválás</i> (vers)	16
Csató László: <i>Konzílium; Árnjáték</i> (versek)	16
Böröndi Lajos: <i>Planctus; Festmény</i> (versek)	17
Kurucz György: <i>Irodalmunk „jó embere”</i> (<i>Festetics György és a magyar felvilágosodás</i>)	18
Kósa László: <i>Erdélyország mindenese</i> (<i>Szabó Zsolt köszöntése</i>)	27
NYITOTT MŰHELY	
Zsille Gábor: <i>„Mindig is tudtam, hogy költő vagyok”</i> (<i>Beszélgetés Bella Istvánnal</i>)	30
OLVASÓI JEGYZET	
Nagy Gábor: <i>Kis poétai katalógus</i>	38
KÖNYVSZEMLE	
Tüskés Tibor: <i>Szemben a történelemmel</i> (<i>Albert Gábor: A lineáris ember</i>)	41
Fodor Miklós: <i>Az érintés szikrája</i> (<i>Czakó Gábor: Beavatás</i>)	42
Bollobás Enikő: <i>Magyar költészet – angolul</i> (<i>In Quest of the „Miracle Stag”. The poetry of Hungary</i>)	44
Zsille Gábor: <i>„Itt Krakkó, gyere”</i> (<i>Sławomir Mrozek: Hazatérésem naplója</i>)	46
EURÓPAI FIGYELŐ	
<i>Román irodalmi mozaik – bemutatkozik a Tribuna</i> (<i>Kenéz Ferenc válogatása</i>)	49
Claudiu Groza: <i>Kritikusí tizparancsolat</i> (<i>Csiki László fordítása</i>)	49
Ştefan Manasia: <i>Februári elégia</i> (vers)	50
<i>Amazon</i> (<i>Lövetei Lázár László fordításai</i>)	51
Mihai Goţiu: <i>Mozgó sírhantok. Levelek Adelának</i> (<i>Csiki László fordítása</i>)	53
Cosmin Perţa: <i>Megcsonkított költemény; Szertartás</i> (versek, <i>Fekete Vince fordításai</i>)	57
<i>Zorovavel csöndben cigarettázott</i> (vers, <i>Kenéz Ferenc fordítása</i>)	57
Alexandru Vakulovski: <i>valahol máshol</i> (vers, <i>Fekete Vince fordítása</i>)	58
<i>valami más</i> (vers, <i>Kenéz Ferenc fordítása</i>)	59
Alexandru Vlad: <i>A telefon</i> (<i>Erős Kinga fordítása</i>)	60
Ioan-Pavel Azap: <i>Szűz halál; Az öreg hölgy sétája</i> (versek, <i>Kenéz Ferenc fordításai</i>)	61
Radu Tuculescu: <i>Öreganyó meséi</i> (<i>Csiki László fordítása</i>)	62
Ion Mureşan: <i>Vers a költészetről; A nagy hangár építéséről; Ablakból</i> (versek, <i>Kenéz Ferenc fordításai</i>)	65
Matei Vişniec: <i>Ma itt maradhatasz; Amikor a hideg vízből kilépek; A történelemről</i> (versek, <i>Csiki László fordításai</i>)	66
DIÁKÍRÓK FÓRUMA	
Molnár Károly: <i>Ezer év pillám mögött</i> (vers)	67
Mósa István: <i>Margit néném és a babonák</i>	68
Balajthy Ágnes: <i>Monológ</i>	69
Korpa Tamás: <i>Sötét titok</i> (vers)	69

Az Európai Figyelő román irodalmi összeállításának megjelentetését a MOL csoport támogatta.

KISS BENEDEK

*Meg egy kandúr**Lázár Ervinnek a 70.-re*

Gető, gető!
 illeg-billeg egy barázda-
 billegető
 tollait rázva.

Hu!
 horkan rá a derék uhu.

A büdösbanka
 nevet csak rajta,
 remeg a tolla,
 indián-fejdíszét fölcsatolja.

Dirigó, dirigó!
 kántál tovább a nádirigó.

De a nagyszájú szarka hogy látja,
 ezt kiabálja:
 Ne rázd a rongyot, te garázda
 gaz barázda-
 billegető!

S a híres jómadár
 szégyenkezve
 elballigál.

Hu!
 ennyit szól még a vén uhu.

(Azt a
 kacska
 macska
 bajsztát!)

Gető, gető!
 illeg-billeg egy újabb barázda-
 billegető
 csőrével karmolászva.

Hu!
 horkan rá a derék uhu.

A büdösbanka
 nevet csak rajta,
 remeg a tolla,
 indián-fejdíszét szétcsatolja.

Dirigó, dirigó!
 kántál tovább a nádirigó.

De a nagyszájú szarka hogy látja,
 ezt kiabálja:
 Mit karmolászol te gaz garázda
 újabb barázda-
 billegető!

S a híres jómadár
 szégyenkezve
 elballigál.

Hú!
 Ennyit szól még a vén uhu.

(Kacska
 macska
 farka föláll,
 foga
 madár-
 husira fáj,
 dödöm én,
 jól dödöm,
 megállj te,
 macskaköröm,
 lábaidat
 letöröm,
 bajusz lesz
 szemöldököm!)

DÖMDÖDÖM!

Március eleji eső

*Ázik a szívem.
Ázik minden e még-nincs – tavaszban.
A kormos tetőket
kormos csepp pettyegteti halkán.*

*Mint mikor az első hó
hullott bátortalanul,
úgy seprőzi a várost
sunyi légár, hangtalanul.*

*Lapulnak még a hagymák a földben,
mindenre készen!
Bolondos rügyek,
ti is várjatok még,
de virágaitok ejtőernyőit
tartsátok készenlétben.*

*Várva várom, hogy borostás arcom
csecsemő-sugarakba tartsam,
s visszatért fecskéként nyargalásszon
bennem a vér;
mint mikor először fészket raktam.*

S cirógasson májusi fény.

Ovidiu Petca: A Föld XLI

HÁRS ERNŐ

Jóbot idézve

*Uram, te kinyitottad előttem a világot,
értelmet adva, hogy fokonként megragadjam
mindazt, amit örök törvényekbe sűrítve
a földek, a vizek s az egek rejtenek,
egészen a végső galaktikáig.*

*Érző szívet teremtettél belém,
hogy megismerjem szeretetedet,
és lángra gyúlva tőle, osztogassam tovább,
családot melegítve nem hűlő parázzsal,
a körém fonódott embertársakat.*

*Nem lankadó kíváncsiságot adtál,
mint térképet terítve kalandvágymam elé
az ember-szellem minden alkotását,
a toll, véső, ecset s hangok fároszait,
melyek kifényesítik a nemlét éjjelét.*

*Szemet adtál, hogy lássam a csodáid,
fület, hogy halljam a végtelenség zenéjét,
lábat, melyre a szépség függőkertjei vártak,
s hogy selymes idomok édes áramütése
rázzon meg minden rostomban – tapintást.*

*Most, hogy kezed súlyát érzem, Uram,
csak arra kérlek, adj elég erőt,
átokszó nélkül, méltón elviselnem,
hogy visszaveszel mindent, amit adtál.*

Visszfény

*Sosem az eredendő, sosem a teljes,
a szemtől-szembe kimondott igazság,
csak rejtély s töredék,
rendhagyó folyosókon, szögeken át lopózó
hidegre sápadt tükröződés.*

*Nap-gondolatok kihunyt parazsa,
lidércfényként kísértő kardpengevillanás,
ha hang, ha kép, örökké
csak a valami által,
közbeiktatott buktatók során
közvetített valóság.*

*Azt hisszük, élünk, szabadon, a földet
jogosan érezve tulajdonunknak,
pedig csak egy ormótlan piramis
sírkamrájában kaptunk lakhelyet,
bebalzsamozott fáraók gyanánt,
kikre titokzatos tükrök játéka folytán
esik a kozmosz könyörületéből
fukar, csalóka visszfény
az igazi világból.*

MEZEI ANDRÁS

Magánügy

*Lelkemben a zsarátnok
a már kihamvadt tűzből való,
tökhéjba vágott tokban
egyszál gyertyaéggő –,
vájtt üregből, mi kiváltott.*

*Hívnak testvéreim
a szőlőtő mellé, hol a tövet
még nem ültették el.
Hívnak a fügefák alá, hol
a zöld ágak a földből
ki se robbantak.*

*De, az árnyak már kéklenek.
A híves szelek érzete
erjedő illat a már-már
csöppenő, izzó fényben
ami megillet, javadalmam
a köves és kopár
domboldal,*

*melyen a nem látható fű
szálanként, fehér
kecskenyájakat hizlal –
A teremtésben, ki tudja,
mi a gyér Uram, ha
kedvet találtál szavaimban.*

Anamnézis

*Körüljáróm a lelki sérülteket,
mint Jézus a Terebintus fát, mert
mi édesebb, puhább és erjedtebb,
mint az alma ütődött oldala? – Ha
már barna, de még mirigyes, akár
az ajak, az ízlelő. Az örültek
szivárványhártyáin delelő szűz hó
szikrázza, hogy az emberi aggyal vert
bolygó értelme pusztulásánál
hatalmasabb. A megállítható pillanat
léte visszaszívódik idegeimbe.
Törvénybe nem iktatott jogot
nyakam verőérének belső falára
égettették a bolondok. E mézslapocskákra
kódolt pici kőtáblák alatt meghomályosodnak
az ablakocskák. – Lelki sérültek gyógyítanak.
Elhagyatottak meglátogatnak.
Kegyelmet bennök lelek.*

HATÁR GYŐZŐ A glória

Nem isteni megvilágosulás sugallatára mondom, ami itt következik; és de még csak azt sem állíthatom, hogy kihallgattam ama kis ország maroknyi kisebbségének titkos belső monológját, amely már-már arról is letehet, hogy ilyen és hasonló, eleve kicsorbult, haszontalan gondolatoknál időzön: *cui bono? Minek?*

A néhai „szovjet béketábor” országaiban az az energia, amit az *érintettek* arra pazarolnak, hogy *érintettségüket* eltussolják/eltüntessék, elegendő volna egy-egy ország közvilágítása évi áramszükségletének ellátására. A „szovjet béketábor” elpukkanása után másfél évtizeddel az *érintettek* az eltagadott Közös Bűn esthajnalfényében sűtkéreznek. Hogy embertársainak ártott/nem ártott, hogy gyűlöletes vagy bocsánatos besúgó volt, ma már teljesen mindegy. Ám a tény, hogy az volt – valóságos glória:

azontúl akárhová megy, akármit mond vagy tesz, az a glória ott lebeg a feje fölött;

e glórióla az *átvilágítottság* érzetét kelti, s jogilag több, mint a parlamenti képviselő mentelmi joga; oly glória, amelynek a személyes jövedelem, a közlés és az érvényesülés tőzsdéjén magas árfolyama van és a médiában vastag bankbetétre váltható. Az *érintettség glóriája* („HA MAGAM NEM IS VOLTAM AZ, CSALÁDOMBAN AKADT JELES BESÚGÓ”) magas kamatra, jól befektethető.

E glóriólák országos elszaporodásának meglehet a visszahatása. Mert mire bátoríthat fel e büntetlenség mindenkit, ha nem arra, hogy ha és amennyiben, bárhol az érintett országokban a liberális demokrácia a *Genius Loci* szokásos szemfényvesztő népnemzeti trükkjeinek

valamelyikével Délibábos Diktatúrára vedlik, a jó nép rögtönrögvest tömegestül beáll a diktatúra zsoldjába, harsogja ideológiájának szólamait, vastapssal fogadja a képernyőn megjelenő Vezérét, és milliószámra minden aljas-pizskos munkát vállal. Immáron tudhatja: ha a diktatúra megbukik, semmi baja nem lesz

„a közös bűn nem bűn”

a hajaszála meg nem görbül; viselt dolgai gondosan eltussolva/elhallgatva, terhelő dossziéi szecskává aprítva- és elégetve

sőtön-sőt, ha másfél évtized után – akár átvilágításnál, akár önként jelentkezésnél – netán kiderül róla, hogy neki is Ugyanaz az Országos Vaj van a fején: hát mint a főnyeremény – a glória is megjelenik a feje fölött. A notorietásból nemeslelkűség lesz, a félrelépések-ből bölcs előrelátás. Amit tett, azt mint önfeláldozó családapa, nejeért/gyermekéikért tette. Besepri megírandó Apológiájára az előleget, eladja a filmjogot, titk

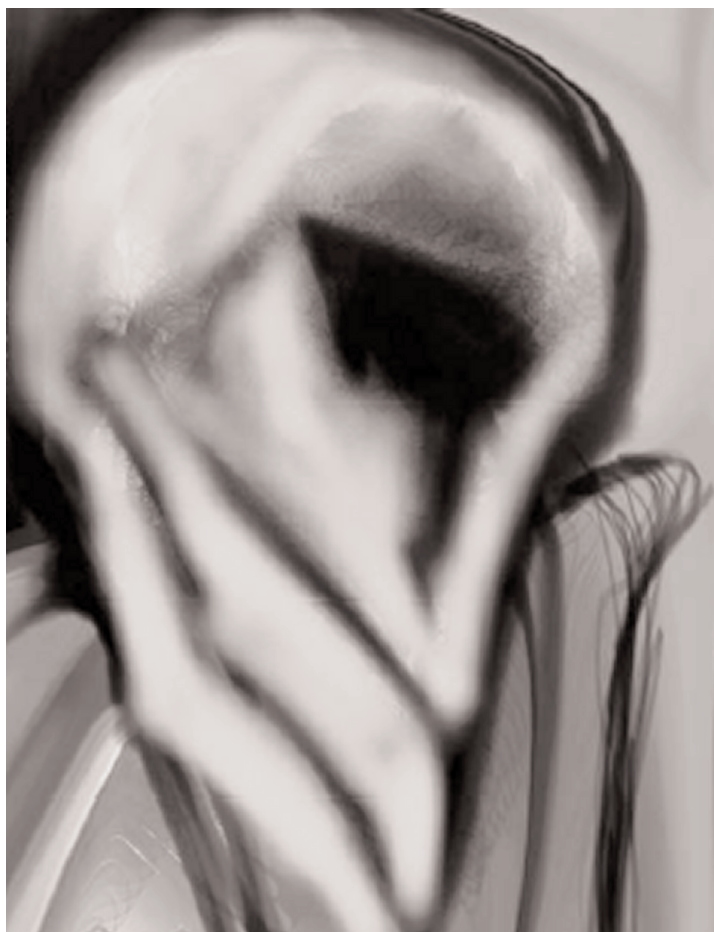
kárt fogad, hogy megszervezze külföldi előadókörútját: az országos glóriólák tömkelege bevilágítja az országot és *da capo al fine*: kezdődik a kutyakomédia előről.

Végezetre az is bekövetkezik – az értékrend megfordítása. A hajthatatlanból, az egyenesgerincűből, a tisztességesebből lesz a balek, a hólyag, a hopponmaradt, a bambamálé, a szájtáti, a hülye

az együttműködőből, a csúszómászó meghunyászkodóból, a stréber törtetőből lesz a sarkonforgó, a gyorseszű, a népi mókamester, az ennivelő zshivány, a

keljfeljancsi, a minden hájjal megkent mesehős, a jól lappangó hazafi, a nejeért/gyermekéikért önfeláldozó családapa – Nemes és Nemzetes Tiborcunk jól elsáncolva, a *szekértábor* legközepén.

Hja: szemesnek áll a világ – vaknak az alamizsna.

Ovidiu Petca: Furcsa üzenet

CZAKÓ GÁBOR
Újabb rémmesék

Paltyánok

Basa Gergő aldunai székely vetődött el Szépasszony szalonjába. S ha már ott volt, mesélt is.

– A mi falunkban ősidők óta viszálykodtak a Bukovinából érkezett magyarok és a bulgár eredetű paltyánok, akiket állítólag azért neveznek így, mert hajdanában danában a mi pálos rendünk horvát ága katolikussá térítette őket. Még lent Bulgáriában, de a történelem viharzása egy helyre verte őket s minket. Békében éltünk mindig, egészen az utolsó Balkán-háborúig, amikor Jugoszlávia nem csak politikailag, lélekben is szétesett.

– Mivel egy templomunk van, az előző pap úgy remélte megoldani a nemzetiségi viszályt, hogy az egyik vasárnap a misének az elejét horvátul mondta, majd a följajlás utáni részét magyarul, a másik vasárnap pedig éppen ellenkezőleg. Ennek az lett a következménye, hogy hol a magyarok, hol a paltyánok mentek a misére félidőben, s távozott ugyanakkor az állítólagos hívők másika. Aki pedig ott maradt, az konokul kusolt, amikor a másik nemzet nyelvén hangzottak az imák, énekek, válaszok. A közös szentáldozatnak egyébként nyelvi akadályja nem lett volna, mert mindannyian kicsi gyermekkorunk óta beszélünk horvátul, magyarul s a paltyánoknak az irodalmi bulgártól igencsak elfajzott nyelvén.

– No, jött pár éve a faluba egy új plébános. Mint jó pásztor, azonnal földerítette hívei gondjait-bajait.

– Eddig könnyű – dörmögte komoran Szőlősgazda.

– A plébános úr a teendőre is rájött: festett két csíkot a kórus padlójára, s kihirdette, hogy a magyarok helye ezután a zöld csík mögött lesz, a paltyánok helye a piros mögött, és szigorúan tilos kinek-kinek a másik nyelvén megszólalnia mise közben, a templom kapuját pedig csengetéskor bezáratta, és csak az áldás után nyitotta ki.

– És?

– Amióta tilos, azóta paltyán és magyar együtt imád – fejezte be történetét Basa Gergő.

A törvény xe

Szépasszony társaságának legszűkebb körében választás idején sem folyt politikai vita, mivel mindenki az ország érdekére szokott szavazni a multik ellenében, ráadásul

döntésében a jó ízlés is segítette. A téma mindazonáltal föl-fölbukkant, akár a történelem, az élet tanítómestere.

Rezesorrú Drámaíró boldogult úrfi korában jogot hallgatott, midőn éppen virágkorát élte a szocialista rémállam.

– Történt, talán az 1962-es választás alkalmából...

Szőlősgazda süteményes tányérját egyetlen almáspitével az asztal fölé nyújtotta:

– Válasszatok!

Mosolyok emlékeztek a népi és demokratikus választásokra. Rezesorrú Drámaíró folytatta.

– Diákként többedmagammal beosztottak az egyik választási bizottságba, amely a vasúti kocsmában működött. Feladatunk a mozgó urnák cipeléséből állott, egyébként rexeztünk késő éjszakáig, amikor a bizottság a megmaradt szavazócédulákat behajította a többi közé, és számolni kezdett. Rögtön kiderült, hogy fölöslegesen zaklattuk a távolmaradókat. Egyszer az elnök fölkiáltott: Idehallgassatok! Olvasta a szavazócédulát: Le vagytok szarva! Miután kiröhögtek magukat, betették az igenlő szavazatok közé. – Harmadnap megkérdeztem a dolgról államjog professzoromat. Ő így válaszolt: mivel a „le vagytok szarva” kifejezésben az x nem szerepel, a bizottság elnöke helyesen járt el, tekintve, hogy a törvény szerint az számít nemleges szavazatnak, amelyen a jelölt neve alatti karikába a választó x-et írt.

Becsület, az

Zsózsika néni gondnok vala az aggok házában, ahol kemény munkát végzett a reája szorult szegény idősök szolgálatában; még fájront után is nehéz szatyrokat cipelt hazafelé, esőben, hóban, fagyban, teli zsírral, liszttel, mosószerekkel. Egy családi összefojetelen közéleti nyilatkozatot tett: a politikában mindenki lop, csal, hazudik.

A hallgatóság feje billegett erre meg arra. Erről Szőlősgazda szemtanúi vallomást tett Szépasszony szalonjában.

– Te, Zsózsikám, ilyen nem szoktál tenni? – kérdezte Pali, az asszonyság ágyastársa ravaszul hunyorítva.

– Tudod jól, Palikám – emelte föl hangját Zsózsika –, hogy én soha. Én soha életemben nem loptam, nem csaltam, nem hazudtam!

Erre ittak, majd ettek, s megint ittak. Másra terelődött a szó, nevezetesen arra, hogy Zsózsika néni elsejétől nyugdíjba vonult, s nem sétáltathatta többé a dolgos nagy szatyrárt az öregek otthonába oda, s leginkább vissza. Meg is kérdezte szomszédasszonyát:

– Mondd, Arankám, sokba kerül mostanában a vásárlás a boltban?

Szajkó néni

Rezesorrú Drámaíró decsi szagoshoz jutott. Szaladt vele rögtön Szépasszonyhoz, s mutatta a finom ínýtársaságnak: föléledt egy ezer éves nagy bor, s megdőlt a gonosz babona, miszerint az ősi honi borfajták nem valók a mai világ poharaiba.

A decsi szagos pedig aranylott, keringőzött, illatozott a kristálypoharakban.

Rezesorrú Drámaíró lelkében ezenközben fogócskázta a régi emlékek; alig tudott választani közöttük.

– Gyerekkoromban járt hozzánk Szajkó néni. Kedves, írástudatlan, komoly életet élő cigányasszony, öt gyermekét mind taníttatta. Némi ellenszolgáltatásért segített meszelni, mosni, s elvágta a csirke nyakát. Édesanyámmal, aki fényképész volt, bizalmas viszonyt alakított ki; anyám az egyik Szajkó leánynak, Ilikének, a bérmakeresztanyaságát is elvállalta. Nos, ennek az atyafiságossá vált kapcsolatnak a melegénél kérdezte meg egyszer Szajkó néni: mondja, Bözsikém, mit kell mondani a sötétkamrában, hogy előjőjön a kép? Anyám azt felelte: semmit. Válaszát Szajkó néni a súlyos bizalmatlanság jelenék minősítette, és hosszú időre elmaradt tőlünk.

Rémweöeres

Rezesorrú Drámaíró – többek közt – arról volt nevezetes, hogy ifjúkorában is csak múló náthaként érintette meg a kölhethnék szele. Meglehet persze, hogy veleszületett csapodársága nem engedte lehorgonyozni a verselés műzsái mellé; neki Kalliopé, Erato, Euterpé mellett a tánc, a zene, a történetírás, sőt a csillagászat ihlető istennője is kellett, s a díszes hölgykoszorú egészét a színpadon remélte meghódítani, s persze hódolni előttük. Bármelyiküket érte támadás, azonnal fölhorkant.

Egy műzsátlan társaságból érkezett, holmi filozóf-összejövételről, ahol a megjelent szakférfiak kemény szavakkal illették a költészetet mint olyant, s különösen a magyart, mondván, hogy József Attila, Ady, Babits csupa butuska széplélek volt, semmi eredeti gondolat nem született a kobakjukban.

Rezesorrú Drámaíró erre hozzájuk vágta: ti nyelvfilozofáltok? Arany, Petőfi és Weöres Sándor egy egész országot tanít a mai napig értelmesen beszélni! Greifenstein Jóska legendás decsi kékfrankosából kellett erőt merítenie, hogy megnyugodjék.

– Mire jó ez nekik? – tudakolta Szépasszony.

Rezesorrú Drámaíró poharát a ház úrnőjére emelte, s belekezdtett egy régi történetbe:

– Weöres Sándort hajdan megtámadta egy ifjú költő títán, s lenullázta egy folyóiratban. Nem sokkal az eset után, vagy harminc éve, Sanyikával nyilvános interjút készítettem Sebő Ferencék táncházában, a Kassák-klubban. Megkérdeztem az esetről a költőt. A maga sajátos, csipogó hangján ezt válaszolta: Tudod, eddig néhányan ismerték az én nevemet, ezután majd ezét a fiúét is megismerik...

Dicsértessék a Szabadság!

A vénasszonyok októberi nyarán Ősz Hírlapíró Szent István dédunokájának, Skóciai Szent Kálmánnak napján bácsikájára emlékezett. Kálmán bácsi, népszerű nevén Musszó, deklasszálódván villanyszerelőként az uralkodó osztályba került az 1948 utáni forgatagban. Öccse, Laci mélyebbre süllyedt nála: nevet változtatott, és a járási tanács elnöki székébe üledett.

– A szocializmus volt az első olyan társadalom, amelyben mindenki elfele igyekezett az uralkodó osztályból – bölcselkedett Rezesorrú Drámaíró a hagyomány-teájának, mivel erősen köhögött.

– Musszó tata élvezte a villanyszerelést, szeretett a kampós lábavassal fölmászni a villanyoszlopokra – folytatta történetét Ősz Hírlapíró. – Amúgy hallgatag, egyesek szerint komor ember volt; legjobban cigarettája társaságában múlatta az időt. Tízet is elfüstölt, midőn a templom előtt várta feleségét, és a szentmise végét. Történt, hogy egyszer a községházára vitte a számlát. Nem talált ügyintézőt sehol, mindenki a nagyteremben hallgatta a járási elvtársakat. Musszó belépett. Minden szem feléje fordult, az öklök magasba emelkedtek, ahogy akkor illett:

– Szabadság!

Musszó végigmérte őket, s visszaköszönt:

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!

– Ki ez az örült? – kérdezte a járási párttitkár.

– A bátyám – felelte Laci bácsi.

Titok

– Az emberi lélekhez nem sokat értek, nagyságos aszszonyom, pedig kora gyermekkorom óta tanulmányozom – jelentette ki a billencs sofőrje, miután a Szépasszony által rendelt kerti földet járművéből a megfelelő helyre bocsátotta. Nem adta magyarázatát hirtelen fölszólamlásának. Vagy azért nem, mert a számla kiállítással kezdett foglalatzkodni, vagy azért nem, mert enlelkébe sem látott bele.

A rigók, cinkék és verebek azonnal a friss földhalomra lebbentek, hogy megvizsgálják.

Az amatőr lélekbúvár folytatta előadását.

– A minap egy piros Ford cikázott mellettem. Mint utóbb kiderült, egy ugyanolyan színű hajú nő vezette. Irányjelzés nélkül csapott az egyik sávból a másikba, akár a pacsirta. Persze hiába remélte, hogy előbbre jut: „a mindig a másik sáv gyorsabb” törvény alapján végig a látótávolságomon belül maradt. Itt tessék aláírni! – Az ősz által szorgalmasan küldött leveleket félresöpörte a kerti asztalon. A számlatömböt Szépasszony elé tolt, majd folytatta történetét. – Nos, a zebrahoz érve megállt a mellette ha-

ladó zöld Fiat, mire ő azonnal kivágott, és bizony elcsapta azt a kisfiút, akit a Fiat átengedett. A gyerek úgy repült a levegőben, akár egy nagykabát. Szerencsére forgott, így földet érve nem lett belőle palacsinta, hanem továbbgurult. A piros Ford meg söpört volna tovább, de tíz méterrel odébb már elakadt. Éppen a gyerek mellett, akihez kiugrált a többi sofőr, meg a járókelők is rögtön odasereglettek. A nő félig-meddig kimászott kocsija ablakán – ekkor mindenki megcsodálhatta a haja színét – és úgy kiabált: nem én voltam, nem én voltam!

RESTÁR SÁNDOR

gondolat-tömbök

*1. rendszeressé teszem
maradék eszem
fölfűzöm a gondolattömböket*

*2. kár hogy nem nagyobb
ez a szoba
messzebbre is ülhetnének egymástól*

*3. már megint egy értelmetlen nap
egy értelmetlen élet
szerves részeg-része*

csakazértis

*nem valaki ellen
hanem valakiért
szól a valami
szól a miért*

*szól a csakazértis
amiben nincsen ha
meg – lehetett volna
csak a hit – csak a mégis*

*– ahol elférek én is
a szív melegében
egyszerűbb az éden*

követlek

Ibolyának

*ötven év felett a szerelem
már nem hódítás ízű
nem posvány-dagonya
ahová bölcsődből kiszorulva
becsörtetsz – mint vadkan
nem méz-ízű ragacs
s mégis leragadsz
nem tartozol sehova
mégis maradsz
követlek*

GERE ISTVÁN
A kert és a város

Biztosan azt hiszi, hogy engem érdekel, amiről beszél. Mint mindent, ezt is félreérti. Mármint, hogy hallgatok. Hogy végighallgatok. Fel se merül benne, hogy untat a fecsegése, hogy feltart, hogy ki nem állhatom, ha a nyakamba lihegnek, amikor a homlokomról csurog a veríték, és éppen a mályvák tövéből horolom a gázt. Nem tűnik fel neki, hogy visszafogottan válaszolok, és az sem zavarja, ha hallgatásba merülök. Ha egyszer benne rekedne a szó, bizonyosan károsan hatna az egészségére; elkapná és rémesen gyötörmé valamiféle gyomorgörcs vagy csontig ható, reumaszerű fájdalom. Már tapasztaltam, hogy saját szája ízének, hangulatának és fogalmazási készségének megfelelően átalakítva, megnyirbáltan vagy lombosítva adja tovább a híreket, bár ez utóbbiban nem nagyon támaszkodhat némileg hiányos, leegyszerűsítésre hajlamosító szókincsére. Mégis szereti cikornyázni, mert vágyakozik az ékesszólásra nagyon. Húsz éve a szomszédom, úgyhogy már játszva lefordítom magamban, amit mond. Ha tömegeket említ, akkor tudom, hogy néhány habókosról van szó, akik mindenütt ott vannak, amikor az ég zeng, vagy amikor az égnek szerintük zengenie kéne. Ha azt mondja, hogy valamelyik politikus cáfolta a róla keringő pletykákat, az csupán azt jelenti, hogy az illető tagadta a terhére róttakat, tényekről szó sem esett. Igaz, hogy ezt a tévéből tanulhatta, ahol jobban is odafigyelhetnének az ilyesmire, elvégre van, akinek ez a dolga...

Nem mondom, hogy nem esik jól kicsinyég kinyújtóztatni a derekamat, és nem ártana kimosni a tenyerem élén keletkezett sebet sem, mert újra és újra kiserken belőle a vér, miközben már a gyomot tépkedem a kerítés melletti bazsarózsák közül, de illetlenség lenne faképnél hagynom most, miután a nyári orgonák közt átnyúlva kezét fogtunk. A kerítés túloldalán áll, azon a mezsgyén, amit a kutyája taposott ki őrzáratai közben. Visszaengedem az elhúzott ágat, így csak a hangját hallom, az orgona dús lombja újra eltakarja az arcát. Eredetileg is azért telepítettem őket a kerítés mellé, hogy legalább felőlem elfedjék annak a roncs-telepnek a látványát, amit ő nagyvonalúan alkatrésraktárnak nevez. Ősszel betakartam a tövüket, de ennek dacára elfagytak, és már elsirattam őket, amikor nagy örömömre mégiscsak felszökkentek az új hajtások, és egyszer csak kibomlottak a sötétkék szirmok. Látom előre, hogy ezután majd másféle aggodalmak következnek. Ha olyan szárazság lesz, mint tavaly, akkor megjelenik – az ég tudja, honnan – az utálatos zöld tetvek serege, hogy százalmas fekete csutakká silányítsa a zsenge hajtásokat. Egyelőre azon-

ban nem látszik semmi ilyesmi. Idén jobban oda kell figyelnem, mert tavaly későn vettem észre a megjelenésüket, olyan későn, hogy akkor már a hangyák is felmászta mézgát zabálni a bokrok tetejére. A permetezést elvből kerülöm, s legalább annyira utálok, ha a szomszédtól áthordja a szél a permetet, mint nehézségeinek dübörgését, pedig ő éjt nappallá téve bütyköli és püfögteti őket, hogy aztán felszántsa velük az utcát munkába menet. Amikor ideköltözött, attól rettegettem, hogy disznókat vagy tyúkokat fog tartani, de ez se sokkal jobb.

Mint mondtam, az én szomszédom csekély edukáltsága ellenére is remek beszélőkével van megáldva. Nemcsak, hogy nehéz a szavába vágni, de távol áll tőle minden más személytől származó gondolat igazságának még csak a mérlegelése is. Rendkívül határozott elképzelése van mindenről, és nem tűri el, hogy gondosan felépített gondolati rendszerét valaki értelmetlen közbevetésekkel bolygassa meg. Ebből a szempontból édes mindegy, miről van szó, a gulyáslevesbe kerülő csipetke tojástartalmáról vagy távoli népek minden normális embert – ezek mi vagyunk – elborzasztó szokásairól.

A múlt hónapban az volt a legfontosabb hír, hogy Csoki és Plútó, a két helyi ösellenység között megtörtént a végső összecsapás. Jól kiválasztották a helyet és időpontot a fellépéshez, mert ha a tanúkat utálják is, a közönséget azért szeretik. Menjen híre a dicsőségnek, a győztes neve csengjen ércesen a fülekben. Ezért aztán jó kis cirkuszt rendeztek szombaton délelőtt a központban, amikor a legnagyobb a nyüzsgés. Amíg Csoki lerobbant kocsijában ülve gyanútlanul várakozott a háztartási boltban vásárló, nem kevésbé lerobbant feleségére és egy doboz kibontott sört cirógatott az ölében, Plútó emberei mintegy vezényszóra megjelentek a helyszínen; nyers erőszakkal kicibálták az ártatlant az ülésről, és a merő véletlenségből a náluk lévő – rendes körülmények között mezőgazdasági munkákra használt – szerszámokkal alaposan agyba-főbe verték. Az én szomszédom ismeretlen oknál fogva csak későn értesült az eseményekről, úgyhogy mire a tetthelyre ért, az érdemi események már lezajlottak. Csoki ugyan még ott ült az úttesten, egy hatalmas vértócsa közepén, de a mentősök már rátekertek egy kilométernyi gézt, egyes tagjait pedig kimerevítették, amitől úgy nézett ki a szerencsétlen, mint valami elfuserált köztéri szobor gipszből. Szakmai nonszensz, amit a mentősök műveltek – vélte az én szomszédom. Sejthették volna, hogy ebben az állapotában aligha tudják majd betuszkolni a mentőautóba; meg kell forgatniuk, aztán fejre állítva betolni, mint egy túlméretezett bútort. Csokiné közben reszelős hangon halálos fenyegetéseket szórt a négy égtáj felé a háztartási bolt elől. Kilátásba helyezte, hogy orosz, albán és más nemzetközi barátai bosszúból kiirtják majd a falu egész népes-

ségét, ami ugyan többször is előfordult már a történelemben, de akkor a pestis és a tatárok, valamint az odavissza hullámozó 2. ukrán front végezték el a piszkos munkát. Röpködő átkait ugyan már kevesen hallgatták végig, mert a rendőrök elkezdtek feljegyezni a szemtanúk adatait, és ez a szándék a vízágyúk hatásfokával vetekedve oszlatta szét a tömeget. Annyi ideje nyilván mindenkinek van, hogy egy pillanatra megálljon bámméskodni, ha az orra előtt zajlanak ilyen szánalmasan brutális, de mégse dublőrök által előadott jelenetek, ám hogy valaki többször is beutazzon a városba, és keresztülküzdje magát a tárgyalóterem előtt várakozó feldúlt rokonságon, higgadtan nyilatkozzon valaki ellen vagy valakinek az érdekében, azt épeszű, családját viszontlátani kívánó polgár mégse teheti meg.

A hónap elején aztán más műsor következett. A hatóságok valamiféle régóta körözött profétát fogtak, és rejtélyes okokból mindenáron ki akarták nyuvasztani, de végül el kellett engedniük, mert a bíróság kikacagta a vádemelési javaslatot. Azt is a szomszédtól tudom, hogy mindezek után az illetőt a sajtó is elkezdte piszkolni, elmondták mindennek, szaftos pletykákat terjesztettek róla, végül – azt hiszem – a koma maga is belátta, hogy jobb, ha télakol, és meghúzza magát valahol. Azelőtt is hallottam már a nevét, de úgy gondoltam, hogy csak valamiféle fantáziadús szélhámos, amilyenből már termett egyet-kettőt a magyar róna. Ha jól emlékszem, láttam is őt a tévében – már ha egyáltalán ő az, akire gondolok, és nem keverem össze valakivel –, távgyógyítás közben. Véletlenül se röhögte el magát, pedig egy öregasszonynak, aki egy lakótelepi ház hatodik emeletén lakott, harminc négyzetméteres lakásban, azt javasolta, hogy sürgősen helyezze át az ágyát, mert sugárzó vízerek fölött fekszik, egy másikat pedig rezzenéstelen arccal biztosított róla, hogy az elhunyt rokon akadálymentesen a mennyországba jutott, jól érzi magát, és szívélyes üdvözetét küldi.

Senki sem állíthatja, hogy nem vagyok fogékony az újra, a ráció mentőhálójához azonban egész életemben ragaszkodtam. Volt már, hogy miután megjártam minden jó nevű kórházat, és az orvosok egybehangzó véleménye szerint csöndesen bele kellett volna nyugodnom kripli állapotomba (hogy ezután már csak bottal járok, maximális sebességem a csigáéval lesz egyenlő, és ha pihenni akarok, akkor csak az ágyon fekve, a kissámli segítségével, farban és térdben derékszögben meghajolva nyugtathatom lábaim a levegőben), egy idős falusi házaspár egyszerű köpölyözéssel mégis meggyógyított – áldom őket haló poraikban is –, csakhogy ők tapasztalati úton tettek szert a tudományukra, nem rézpálcákat rezegtettek a levegőben, és igen határozottan elutasították, amikor pénzben szerettem volna kifejezni hálámat.

A hatóságokat – akik mindig akkor a legszorgalmasabbak, amikor saját magukat kell megvédeniük – nyilván nem az izgatta fel, hogy a mi emberünk kézzrátélel bonyolult nyavalyákat gyógyít, hanem hogy vezető elmeként viselkedik a lelkek birtoklásáért folyó mostanában kiújult harcban. Amit a szomszéd elmondott – ennek a jóembernek a szavait idézve –, abból nem következtettem semmiféle vérlázító forradalmiságra, hiszen amióta ember az ember, szakadatlanul keresi az élet célját, lázasan kutatja a boldogság forrásait, és inaszkadtaig védelmezi, amit megszerzett. Ha ezekről van szó, akkor nyilván mindenkinek lehetnek saját ötletei. Nem vagyok híres politikai éleslátásomról, de ha valaki azt hirdeti, hogy ne próbáld kikerülni mindenféle gyalázatos fúrfanggal az adófizetést, mert azzal a közösségnek okozol kárt; hogy ne azért tartsd be a törvényeket, mert megszegésükért esetleg kérdőre vonhatnak és megbüntethetnek, hanem lelked tisztaságáért, hát én azt az embert nem nevezném rendbontónak vagy lázítónak. Nem kétlem ugyanakkor, hogy a hatóság erre szakosodott emberei ügyesebben olvasnak a sorok között, mint én. Valami nyilvánvalóan piszkálhatta a csőrüket. Ugye, az se mindig derül ki, hogy valaki milyen célból, miféle homályban maradó szándékkal kapja elő az Írást. A mi kis falunkban már 1836-ban jegyzőkönyvbe vették előjárói határozatként, hogy „az olyanok, kik férjehagyott asszonyokat szállással pártolni és bujtokadni bátorkodnak, mint orgazdák meg fognak büntetődni”. A sokat emlegetett eredeti beszédben még csak házasságtörés volt a vád, orgazdaságról nem szólt a fáma, de más tulajdonviszonyok között bizonyosan található összefüggés e fogalmak között. Akkoriban nyilván mindenki tudta, hogy kiről van szó. Az én szomszédom biztosan első kézből értesült volna a részletekről.

El kéne hordanom a levágott gallyakat a betonplaccra, hogy alájuk gyűjthassak, mielőtt újra felkerekedik a szél. Van ott egy nagy kupac száraz gaz is, amit még a múlt héten halmoztam fel. Nem akartam a kukákba gyömöszölni, mert már unom a közelharcot a szemetekkel. Viszont ha újra megsuhintja a zápor, akkor teregethetem szét megint, hogy szikkadjon.

– Simán fölakasztották – mondja a szomszéd, és átkukuskál az orgonavirágok között, hogy láthassa szavai hatását. – Délelőtt kapták el a Lépcsősnél, végighurcolták a Temető utcán, és felakasztották a régi piactéren egy kiszáradt fára. Egy óra se volt az egész, a szavazással együtt. A déli harangszónál már lógott. Hihetetlen. Az ember csak áll, és nem hisz a szemének.

– A Csokit vagy a Plútót? – kérdem én megdöbbenve. Sok jel utalt rá, hogy visszatértünk a tizenhetedik századba, de hogy az ókorba csúszunk vissza, azt ál-

momban se gondoltam volna, még ha nem is tápláltam túlzott illúziókat atyámfiával kapcsolatban.

– Dehogyan! A Jólbeszélőt! – legyint türelmetlenül a szomszéd, és ráripakodik a körülötte viháncoló kutyára, mire az lekushad, szégyenlősen pislog, aztán a mancsát nyalogatja. – A Jólbeszélőt! Ember, gondolj bele! Fényes nappal, mindenki szeme láttára! Ha nem látom, nem hiszem el.

Jólbeszélőnek hívták azt a sámánt vagy mágust vagy ki a csodát.

A szomszédom sok filmet néz. Tudok róla. Ez megint valami hülyeség. Petőfi Szabadszálláson. Ilyen nincsen, legfeljebb Shakespeare költői képzeletében, a Coriolanusban. De hát az az ember nem politikus. Lehet, hogy sokan, mint jómagam is, csodabogárnak tartják, de pontosan tudom, hogy a népek kedvelik. Még valaki parodizálta is. Trendi volt teljesen, ahogy az unokám mondaná; lépést tartott a korrallal; tetováltatta magát, és gyűrűt hordott a fülében.

– Most ugratsz, vagy mi van? – kérdelem én. Addig birizgáltam az ujjamon a sebet, míg csurom vér lett a kezem. Meg kell mosnom. A kerti csap alól felrebben a fürdőző rigó; letelepszik a mandulafára, és dühösen rázza szárnyairól a vízcseppeket. Bocsánat, tündérem. Csobog a víz, de azért hallom, amit a szomszéd mond.

– Próbáltalak felhívni, de nem vetted fel. Egy-két szavazaton múltott az egész. Tényleg. Úgy tizenegy óra körül csörgettelek. Mi a túrónak van neked telefonod, ha állandóan ki van kapcsolva?

Ez a mániájuk. Ne kapcsolj ki! Vidd magaddal a bu-dira is!

– Lehet, hogy a fűnyíró zajától nem hallottam. Későn fogtam hozzá, mert nehezen száradt fel a harmat. Ha nedves a fű, akkor kész gyötrelem... Azt akarod mondani, hogy azt a szerencsétlent egyszerűen meglincselték? Itt, a mi falunkban?

– Igen, igen. Igen, illetve dehogy. Tökéletesen demokratikusan zajlott minden, mintha meg lett volna írva: forgatókönyv szerint, mint a túlélő show-ban. Szavazás, szavazatszámolás, bizottság, idióta javaslatok, hogy mi kerüljön bele a jegyzőkönyvbe, ujjongás és köpködés. Sajnálhatod, hogy nem voltál ott. Éppenséggel délután is lenyírhattad volna a füvet, láthatod, hogy nem kaptál volna napszúrást. Most már cseszheted. Ilyesmi nem fordul elő újra egyhamar. Meg voltam döbbenve, hogy mennyire elszabadultak a szenvedélyek. Az égig csaptak. Az égig! Azt látnod kellett volna, édesapám. Akár a filmekben! Szerintem sokan hülye fejjel azt hitték, hogy játékról van szó, csak mert kijött a körzeti tévé is. Én rögtön tudtam, hogy komoly a balhé. Egy apa azt megérzi. Azért próbáltalak hívni, mert nem vol-

tunk elegen, pedig ha elegen vagyunk, akkor elkerülhetünk volna ezt a szégyent. Én ellene szavaztam, illetve nem ő ellene, hanem az ellen, hogy ne akasszák fel, na egy frászt, szóval az ellen, hogy csak úgy, ukk mukk fukk kinyiffantsák, de nagyon körmönfontan tették fel a kérdést, úgymint lehet, hogy az a sok primitív meg sem értette. Ez az eredménye, ha az értelmesebbek kivonják magukat a politikából, és bezárkóznak a kertjükbe, már meg ne haragudj, nem azért mondom, de ez az igazság.

Az értelmesebbek. Meg a politika.

Végignézttem a kerten. A nagy fűzfa lombkoronája tükröződött a medence vizén, s a sötétzöld tükörkép alatt mintha ismeretlen mélységek rejtőztek volna, amelyeket a hosszú, napfényes évek alatt sem fedezett fel a szemem. Hiába tudtam, hogy nincsenek ott semmiféle mélységek, csak egy véletlenül arra sodródó felhő takarta el a napot pár pillanatra, hiába tudtam, hogy a medence pontosan két méter mély, és ha a vízen átsüt a fény, akkor még az elsüllyedt mogyorófa-levelek erezte is látszik az alján, hiába tudtam mindezt, képtelen voltam a szemem levenni róla.

– Ez lehetetlen – mondtam. – Ez... ez nem normális.

– Oké, ha nem hiszed, kapj fel a bringára, és nézd meg. Szerintem még mindig ott lóg. Úgy látszik, már mindenki tud róla, csak te nem. És hogy ne tévedjél nagyot; ott voltak a rendőrök is. Kiszálltak a kocsiból szavazni.

A kutya felpattan a lábától, és előrerohan az utcafront irányába.

– Úgy látszik, csöngettek – mondja a szomszéd, és kelletlenül elindul a kapu felé. – Te hallottad? Mert én nem. Megyek, megnézem, ki a bánat az. Még szerencse, hogy ez a lüke jószág azonnal bejelez. Mindjárt visszajövök.

Leülök a nyugágyra a medence mellett, és fölteszem a lábam, bár a cipőmre ragadt némi kosz, és a nyoma azonnal meg is látszik a csíkos vásznon. Le van tojva.

Pár percig mereven nézem a lábszomszéd kátrányfekete deszkakerítését, és megpróbálom kiüríteni az agyam, ahogyan az esti tábortűzbe bámulva szoktam tenni, amíg az asszony a házban, sorban, egytől egyig, kivétel nélkül megtekinti a híradókat. Kár volt levágni azt az utolsó nagy mogyoróágat, amit elleptek a hernyók, mert most idelátszik a tévéantenna a szomszéd házának tetejéről. Egyenként kellett volna leszedegetni róla azokat az apró kis dögöket, és behajigálni a tűzbe, hogy sercegenek. Amit meg kell tenni, azt nem lehet megúszni. Nem lehet megúszni.

Kikecmergek a nyugágyból, s közben majdnem belefordulok a vízbe. Az erőfeszítéstől sebesebben kezd verni a szívem. Ha három lenne, mint a polipnak, mind a három egyszerre fájna.

Beletelik pár percbe, míg rászánom magam a felállásra, de aztán előreballagok azért az istenverte telefonért.

VANKÓ GERGELY
Avartanya

*Gézungúz csillagait
előcsalja az ég,
s mint avartanyán
a bujdosó:
becézi kedvesét.*

*Áldozatul
földre borul a nap,
s dalt fakaszt versünk
ág-bogán
egy fülemüle csapat.*

Kik énekre nyitjátok a szátok

*Kik énekre
nyitjátok a szátok,
fürödjetek a csöndnek
patakjában.*

*Dalotok hallható lesz,
bármilyen nagy
köröttetek
a lárma.*

CSEH KÁROLY
Tollatépett szonett

Szülőfalum templomtornyára,
K. G-nek

*mint dérperzselt hegyű
hervadozó fűszál
olyan sárga-szürke
ott már az a torony*

*halkulva és csengve
hintázik a szélben
esti harangszava
mint a hullámokon*

*mintha vízen járó
hajósokért szólna*

*fémkongássá hűlhet
hangja egyszer bennem*

*s akkor mire hívna
akkor mitől óvna?*

BÁGYONI SZABÓ ISTVÁN
Fekete csizmaszárak
 (sorstánc két lépésben)

*A) Nézz a tükörbe foncsorul minden
 Odalett szép legénységünk
 Bugyborog iszap szerelmeinkben
 Táncálmok házában égünk*

*Tűnnek fel csizmák kések a napban
 Átkok egy parázsló szájból
 Maradék borcsepp szívnyi kulacsban
 Nyomok az álom-uszályból*

*Villám riasztgat bár villám sincsen
 Fény itt már a foncsor-vakság...
 Csűrökbe nem hív hogy kisegítsen
 Toporgás lopja a voksát*

*Arra lódul ma arra iramlík
 Véhtagunk és tagos végünk
 Ahonnan egy-két fitying áramlík*

S éj nyeli szép reménységünk...

*Érkezne saru? Holt csizmaszár az
 Vonagló béna szegényes
 Sátáni dúrok Á-húrja fáraszt
 Nem moccant nem hajt nem éleszt*

*Magunkban forgunk és ha csak ennyi...
 Vásárba dobtuk jóapák kacrát
 Új tulaj' kezdi felszeletelni
 Elárult táncunk térképkacatját*

*Nézz a tükörbe az égi csűrbe
 Mi az mi beránt bokát lábszárat
 Ebbe a görbe végtelen ürbe
 Ahol a csizmák lelke kiszárad?*

Hol üres csűr döng ezredek óta...

Hogy belénk fül a moccanás lelke

*Miért e nóta? Minek e nóta?
 És ki rendelte?!*

*B) Hajdan-tánc Jóapám járja
 Rezeg katonacsizma-szára
 Ezerszer méretett lépték
 Süllyedő csillagtérkép*

PÉCSI SÁNDOR
Emberréválás

*Júgák, kalpák...itt fekszem kristálylap alatt,
összecsiszolt, roppant gránitkövek mélyén mozdulatlanul.
Orromból csövek, fejemből vezetékek lógnak.
Hány lépcső, hány folyosó vezet föl?
Van még odafönn világ?
Lassan visszatérnek emlékeim...rémült vigyorú, vad nép.
Királyotok lehettem, vagy valami idegen rabszolga?
Miért hagytátok itt ezt a halott várost az égbenyúló csúcsokon?
Miért repültetek el a csillagokba, szitakötő-szárnyú csillagszél-vitorlásaitokon?
Emlékszem a nagy felvonulásokra, a véres áldozatokra.
Emlékszem a csípős illatokra, a kiszürcsölt agyvelőkre.
Szent harci táncokra, boldog aratóünnepekre...
Vajban, vérben, sörben fürdő részeg istenekre emlékezem...
Csak arra nem tudok visszaemlékezni, mi volt az én munkám közöttetek?
Olyan kifinomult volt minden mozdulatotok.
Így kell bocskort fonni, így kell ellenséget nyúzni...
Mindig mindent úgy tettetek, mint eleitek.
Miért zuhantatok ki az időbe, a feneketlen csillagterbe?
Már érzem a vér lüktetését, lassan dobogni kezd a szívem.
Összerezzenek, fejemmel ütöm, ütöm...és most áttöröm a kristálylapot.
Szörnyű erőfeszítéssel föltápáskodom.
Kirántom orromból a csöveket, kitépem agyamból a vezetékeket.
Vérzik, fáj...csodálatos, elfelejtett érzések: éhség, fájdalom, félelem, hideg...
És kíváncsiság: odakinn mi lehet?
Négykézláb kúszom fölfelé a meredek gránitlépcsőkön.
Emlékszem a szóra, vékony, rekedt, alig hallható hangon üvöltöm: ember...!
Lassan nyílik a gránitkapu.*

CSATÓ LÁSZLÓ
Konzílium

*Kettőkor konzílium
Halhat-e már az élő
Éljen-e még a holt*

*Szabad-e gyümölcsoltó
Nagyboldogasszonyt várni
Ha késre vár a bél*

*Kikeletkor a fa
Vajon rügyezik-e
Vagy a fagyra játszik.*

Árnyjáték

*Barlang világossága ez
Gyertya imbolyogva
Veti árnyékunkat falra*

*Csak az árnyék él. A falon
Lelkek kapaszkodnak
Látszó önmagukba*

*Amíg a gyertya futja
Amíg imbolyogva
Veti árnyékunkat falra.*

BÖRÖNDI LAJOS

Planctus

(Március sirató)

*Március, apáink vére folyt,
Hol sírjaink, hazádnak rendületlenül.
158 éve hirtelen tavasz lett,
majd minden összedült.*

*S ma 2006-ban 1848
tükrébe nézni ki mer?
Európa csendes, újra csendes,
hülye gyereke játszik csecsebecsével.*

*Hazádnak rendületlenül
légy híve, oh magyar,
bölcsőd az, majdan sírod is,
kit érdekel, hogy hol takar!*

*Új tavasz, új levelek a fákon,
új hitek, a régié sehol.
Berzsenyi lepke után kapdos, Petőfit
fölgyújtotta az alkohol.*

*Március, apáink vére, 158 év
ennyi csak?
Előnt bennünket virágaival,
gyászol? Az új tavasz.*

Festmény

*Hó tömi el a halászkunyhóhoz vezető utat
Fehéren ég a rengeteg hó a képen
Nincs ember sehol mint az üveg a levegő
Jég alatt alszik a hal a víz is befagy egészen*

*Varjúkárogás veri fel a csendet majd elhal
Zsákmány után szimatol a róka
Lába nyoma csupa krikosz-kraksz ahogyan
Jeleket ír a hóba*

*Befagyott ég befagyott víz síkos
Üveg veri vissza a fényt a tájról
Ég a hó ahogyan felkel a Nap
A horizont is vörösen lángol*

*Aztán végigballag egy csizma a képen
Ember van benne vállán hosszú csövű puska
Riadalom támad nyomában s félelem
A kicsorduló vért a vászon lassan beissza*

„Mindig is tudtam, hogy költő vagyok”

Beszélgetés Bella Istvánnal

Bella István Kossuth-díjas és kétszeres József Attila-díjas költő a Magyar Írószövetség Költői Szakosztályának volt elnöke, tíz verseskönyve mellett gyerekeknek szóló kötetek szerzője. Szerkesztette az Élet és Irodalom, majd a Magyar Napló versrovatát. Műfordítóként számtalan szálon kötődött a lengyel irodalomhoz és a finn-ugor népköltészethez. Ez a beszélgetés 2005 augusztusában készült azzal, hogy lesz folytatása. Sajnos erre már nem kerülhetett sor. A költő hosszan tartó betegség után 2006. április 19-én elhunyt.

– *Úgy terveztem, kezdetnek a gyerekkorodról faggatlak...*

– Vágjunk mindjárt a dolgok közepébe! Itt van előttem egy megmaradt diákkori füzetem, az 1956–57-es tanévből. Benne pedig egy nyolcsoros vers, amelyet a keltezés tanúsága szerint 1956. december 11-én írtam, a középiskolai kollégium egyik tanulószobájában, a délutáni szilencium idején. A versnek nincs címe, szövege így szól:

*Fél öt,
kint oroszok menetelnek,
az élők
rabjai lettek a rendnek,
sóhajt,
s a falról a lepke-csönd rebben,
s egy sóhajt
fojt el az ész a szívemben.*

Ez így természetesen nem jelenhetett meg nyomtatásban. Először csak a *Tudsz-e még világot?* című, összegyűjtött verseimet tartalmazó kötetemben látott napvilágot, 1999-ben. S mert hat évvel ezelőtt még nem került elő ez a sokat hányódott diákkori füzetem, a vers szövegét emlékezetből állítottam helyre. A legtöbb versemet kívülről tudom.

E nyolcsoros megírásának hanglejtésére, perceire ma is jól emlékszem. Az első két sorral kapcsolatban pedig akad egy külön érdekesség. Amikor 1999-ben megpróbáltam felidézni a verset, arra gondoltam, hogy a szokásos óvatosságom miatt a forradalom bukása után va-

lószerűleg nem mertem leírni a füzetembe azt, hogy „oroszok menetelnek”. Az idő tájt, amikor hol jártunk a gimnáziumba, hol nem – a székesfehérvári József Attila Gimnáziumról van szó, a ciszterci szerzetesek egykori rendházáról, ami akkor nekünk a kollégiumunk is volt, ma múzeum működik benne –, a karhatalmisták november elejétől egészen karácsonyig rendszeresen házkutatásokat tartottak. Ezért feltételeztem a tizenhat esztendő önmagamról, hogy nem mertem leírni az „oroszok” szót a füzetembe. Úgy véltem, a némileg veszélytelenebb „katonák” szót használhattam. Így, a „katonák menetelnek” változatban jelentettem meg a kötetben. Most, amikor néhány héttel ezelőtt, váratlan ajándékként előkerült ez az iskolai füzet, láttam, hogy kamaszfejjel bizony nem voltam különösebben óvatos. Sőt, közvetlenül e nyolcsoros alatt egy másik versem is szerepel, egy Arany János-parafraízis, amely mindennél többet mond:

*Kádár János, megélünk mi
rend nélkül,
kívánjuk a szabadságot
kend nélkül.*

*(Régi dal, új nóta,
ad notam Arany János)*

– *1956 decemberében nem először láttál orosz katonákat menetelni az utcán. 1940 augusztusában születvén átélhetted a második világháború végőrait...*

– Nagyon sok emlékem van azokról az évekről. Ahogy „idősödtem” – kétévesből hároméves lettem, majd négy –, egyre több pillanat égett belém. Az egyik ilyen hároméves koromban rögzült, még hozzá húsvétkor: kis nyaláncságok után kutatok a kertünkben. Azért bizonyos, hogy ez húsvétkor történt, mert a húsvéti nyuszi a sárkeresztúri házunk virágoskertjének közepén húzódo lugasba és a kisebb bokrokba rejtette el az ajándékait. És azért gondolom, hogy ez 1943-ban esett, mert 1944 tavaszán már meg kellett ásnunk a kertünkben a légvédelmi bunkert. Ez egyébként nevetségesen fölösleges feladat volt, mert ugyan miféle bunkert lehet ásni egy falusi portán? Egy náddal és pallókkal kibélelt gödröt, amelybe légiriadó esetén lecsúszhatunk. Nyilvánvaló, hogy ez még egy tűzérési lövedéktől vagy egy komolyabb aknáttól sem védett volna meg, nemhogy egy bombától.

– *Ki adta parancsba a bunkerek ásását?*

– A magyar kormány. Minden falusi családnak meg kellett ásnia vagy ásatnia a maga bunkerét. Hű és engedelmessé állampolgárokként szüleim mindjárt a rendelet kibocsátásakor nekiláttak a munkának. Apám akkor otthon volt, még nem hívták be.

– *Kérlek, beszélj édesapád sorsáról! Tudom, hogy ez fájdalmas téma – ám a költészetben is fontos motívum...*

– Hatvanöt éves koromra ez a fájdalom már elcsitult. Nem tudom pontosan meghatározni, minek köszönhető az én végtelen szeretetem apám iránt – inkább csak gyanítom, hogy az ő szüntelen hiányának. Négyévesen láttam utoljára, számos emlékképet őrzök róla, amelyek túlnyomórészt boldogságosak. Római katolikus kántortanító volt a szülőfalumban, Sárkeresztúron, gyönyörű hangon énekelt. Az egyik eleven emlékképem az, hogy éppen a templomban

orgonál, és én oldalról, az orgona dobogója mellől nézem őt. Egy másik emlékképeken kettesben megyünk egy virágos réten a határban álló malom felé, és a lépteink zajára valamelyik bokorból felriad egy fúrjesalád, a fiókák szanaszét rohannak... S ha már az orosz katonákkal kezdtük: 1944 nyaráról megmaradt bennem a jelenet, amikor az úgynevezett kishobókban szüleim rádiót hallgattak – nyilván hadijelentéseket ismertettek – és apám azt mondta anyámnak: „Csak az oroszok be ne jöjjenek.” Azokban a hetekben már anyai nagyanyám is nálunk lakott, ugyanis a székesfehérvári otthonukat lebombázták. Később, amikor *Szálasi* idején be kellett szolgáltatni a rádiókészülékeket, édesanyám ugyanolyan engedelmesen beadta azt a nagy, világító szemű rádiókat, mint amilyen szófogadóan megásták a bunkert.

– *Édesapád miként tűnt el a háború forgatagában?*

– Nem sokkal a behívása után, Kisújszállás közelében hadifogságba esett. 1944 nyarának végén hívták be – emlékszem a jelenetre, amikor egy verőfényes napon a postásunk meghozta a SAS-behívót. Apámnak előbb a járási székhelyre, Sárbogárdra kellett mennie, ahol orvosi vizsgálaton esett át. A vizsgálat után nagyanyám apám szemére vetette, ugyan miért nem mondta az alkalmasságot igazoló tisztiorvosnak a következőket: „Doktor úr, nekem két kisgyermekem van. Három szép hízó áll az ólomban, jöjjön el, válasszon közülük, vagy akár vigye el mindhármát.” Apám e szemrehányásra azt felelte: „Tisztességes ember ilyet nem mond.” Így történt, hogy apám alkalmasnak nyilvánítva bevonult, és soha

többé nem érkezett haza, valahol elnyelte őt a háború pokla. Ami pedig a három szép disznókat illeti: 1945 ja-

Apja és fia (1974. Balla Demeter felvétele)

nuárjában láttam őket kiterítve a havon, mert amikor az oroszok első alkalommal bevonultak a falunkba (összesen négyszer vonultak be), mindhármat lelőtték és felfalták.

Arról, hogy apám hadifogolyként hová került és végül hol halt meg, soha semmilyen hivatalos értesítést nem kaptunk. Azt, hogy Kisújszálláson fogták el, csupán onnan tudom, hogy apám teleírt három tábori levelezőlapot, és valahol kidobta őket a vagonból, amelyben fogságba hurcolták. Egy jólelkű asszony megtalálta azokat és elküldte nekünk. E három levelezőlap egészen 1973-ig a birtokomban volt. Akkor az történt, hogy az első balatonfüredi nemzetközi költőkongresszusra kellett utaznom. A kelenföldi albérletemből taxival rohantam, hogy elérjem az Írószövetség Bajza utcai

székháza elől induló buszt. A taxi hát-só ülésén felejtettem az aktatáskámat – benne néhány piperecikkel és a felnőtt korom óta örökösen magammal hordott tábori levelezőlapokkal. Hiába kerestem égen-földön, nem került elő. A levelekből csak néhány mondatra emlékszem: „Pityémet nem féltem, kemény kölyök” – írta például rólam. Évekkel az eltűnése után, egy túlélő fogolytársától úgy értesültünk, hogy apám valahol Kijev közelében halt meg a hadifoglyokat szállító vonaton. Talán így volt.

– *Mi volt édesapád keresztneve?*

– István. Eszerint én ifjabb Bella István vagyok, pontosabban ifjabb-ifjabb-ifjabb. Családunkban az 1850-es évektől, *Bella Ferenc* molnármester ősem óta töretlen hagyomány, hogy az elsőszülött fiú mindig az István nevet kapta.

– *Hányan voltatok testvérek?*

– Összesen hárman. 1939-ben született egy testvérem, aki a bába műhibája miatt csak néhány órát élt. Ezért én 1940-ben a székesfehérvári, később lebombázott Juhász-féle klinikán születtem, akárcsak Ilona húgom. Ő 1945 februárjában tífuszban halt meg. Ami a háború végórát illeti, 1944. december 6. és 1945. március 19. között Sárkeresztúr összesen hétszer cserélt gazdát: folyamatos harcok dúltak, a Székesfehérvár alatt húzó front hónapokig állt. Az oroszok négyszer foglalták el a falut, a németek pedig háromszor vették vissza. Megegett, hogy a főutca egyik végén az oroszok, a másikon pedig a németek állomásoztak. Mindennél többet mond a tény, hogy Sárkeresztúrnak több polgári halottja volt, mint hősi

katonái áldozata: kilencvenöt katona és hadifogoly mellett kilencvenhét civil halt meg. Egy alig háromezer lakosú község esetében ez iszonyatosan magas szám, a lakosság közel tíz százaléka. Az én Ili babának becézett húgom is közéjük tartozott, akinek a halálára és a temetésére is jól emlékszem. Versben is megírtam.

– *Költői nemzedékedben több hadiárva, illetve félárva is található...*

– Igen, például *Utassy József*. Egy kisgyerek életében rettenetes úr a háborúban nyomtalanul eltűnt édesapa hiánya. Ezért is utálok olyan nagyon a háborút. *Ábel első levele Káinnak* című versem így indul: „Kik akarnak háborút? / Csak a hülyék, a győzelem-buzik.” Apám hiányát mostanság inkább már arról az oldalról élttem meg, hogy milyen jó lenne, ha Ilona húgom ma is élne. Hatvanon túl járna, akárcsak én, és remekül elbeszélgethetnénk egymással, lennének közös titkaink. Vele kapcsolatos fájdalom mindannak a fájdalma, ami a mostani életemből hiányzik.

– *Félárván volt-e kibe, mibe kapaszkodnod?*

– Kántortanító apám és édesanyám vallásosságának köszönhetően hitben nevelkedtem. Olyannyira, hogy 1948-ban, vagyis nyolcévesen az egyházközség kántora lettem. A falunkban lakott egy zongoraművész, *dr. Farkas Elemérné*, a jóságos Sári néni, aki orvos férje kedvéért feladta a művészi pályáját. Mondhatni a falu patrónája volt: hatalmas házi könyvtárakat könyvtárrá tettek, Bösendorfer zongoráján pedig nyolc-tíz helybéli gyereket tanított zenélni. Hatévesen a tanítványa lettem, és megismertem a zongorázás örömét. Például emlékszem annak gyönyörűségére, amikor hatévesen először hallottam tőle

Chopin egyik impromptujét: úgy éreztem, belehalok az örömbé. Így történhetett, hogy két évvel később már kántorkodtam. Mivel a templomunk orgonáját a háború során szétlőtték, egy öregecske harmóniumon játszottam. Emellett „temettem”, „eskettem”: a legkülönbözőbb szertartásokon énekeltem.

– *Mi történt az édesapád halálától 1948-ig szolgáló kántorral?*

– 1948 őszén választás elé állították a kántortanítókat: el kellett döntenünk, csak tanítók lesznek-e, vagy csak kántorok. Több mint kilencven százalékuk a tanítást választotta, köztük a sárkeresztúri kántor is. *Laczó Alajos* plébánosnak ekkor jutott eszébe, hogy rám, az állandó ministránsára bizza a kántori teendőket. Szolgálatom első időszaka 1949 júniusáig tartott: az úrnapi körmeneten még én voltam a kántor. A nyár elején a plébániánkra került egy apáca, akinek a szerzetesrendek feloszlatása miatt el kellett hagynia a közösségét – ő lett a kántor, egészen 1952 legvégéig, amikor

meztetett: ha továbbra is kántor maradok, azt bele kell írnia a gimnáziumi jelentkezésemhez készülő jellemzésbe, és akkor bizonyos, hogy egyetlen gimnáziumba sem vesznek fel.

Egyébként a kántori munkám szörnyű kínokkal is járt. Főként 1948-ban, mert akkor már nyolcéves voltam, és pénzünk nem lévén továbbra is a négyéves koromban kapott cipőmben jártam. December elején, hajnali hatkor, az adventi róraté misék előtt a fagytól puffadt lábfejemre felhúzni, ráadásul abban az időben még elég vastag harisnyák voltak... Amíg a lábujjak valamilyen módon meg nem találták a helyüket abban a két számmal kisebb cipőben, valóságos kínszenvedést éltem át.

– *Középiskolás éveidet tehát Székesfehérváron, a cisztercita rendtől elkobzott kollégiumban töltötted. Megmaradt-e az épület falai között a ciszterci szellemiség?*

– Hála Istennek, nem csupán a szellemiség maradt meg, de néhány cisztercita szerzetestanár is. Akadt

közöttük, aki a hatóságok előírta látszat kedvéért levetette a szerzetesi öltözetet, ám ettől függetlenül továbbra is papként szolgált. Ugyanakkor olyan cisztercita tanárunk is volt, aki valóban megvált a rendi ruhától és később családot alapított. Mindannyian hatalmas tudású emberek voltak, és sejteni lehetett róluk: bár engedelmességek a történelem kényszerének, iga-

zából jöttányit sem változtak. *Keszei Pista* bácsit, aki nem volt paptanár, ám szintén a cisztercita tanári gárdából maradt hátra, név szerint megemlítem, ugyanis ő az 1957-ben a belgiumi Leuvenbe menekült költőnk, *Keszei István* édesapja volt. Keszeit

A két Balázs és Anna (1976, Rákoskeresztúr)

kényszerűen el kellett költöznie Sárkeresztúrról. Akkor visszazártam rám a kántori munka. Ennek az időszaknak az vetett véget, hogy az iskolánk igazgatója – aki egyébként tisztességes ember volt – 1953 májusának végén behívott az irodájába és figyel-

bizonyos értelemben ma is a költői mesteremnek tartom, jóllehet alig négy évvel volt idősebb nálam.

– *Mestereid és lelki kötődéseid kapcsán tegyünk egy kis kitérőt! Egyik korábbi magánbeszélgetésünkben utaltál rá: kedves emlékek fűznek a katolikus sajtóhoz...*

– Édesanyám szinte kezdettől, vagyis 1945 végétől előfizetője volt az *Új Ember* című hetilapnak. Nem tudom, miből tellett rá, ugyanis végtelesen szegények voltunk. Édesanyám szinte a bigottságig menően vallásos volt. Cseppet sem véletlen, hogy bérmakeresztapámul *Merényi János* katolikus papot kérte fel.

Egyszóval a lap gyermekkorom óta ott volt a lakásunkban, hétről hétre. S e szoros kötődésem később is megmaradt, hiszen több költő barátom a szerkesztőség tagja volt, például az 1999-ben elhunyt *Parancs János*. A legnevesebb szerkesztővel, *Pilinszky Jánossal* korábban, még egyetemista éveimben ismerkedtem meg, 1960-ban. Találkozásaink színhelye a bölcsészkarral szemközti Nárcisz presszó volt. Mivel Pilinszky a közelben lakott, rendszeresen bejárt oda a barátaival. Többek között a költő *Ágh István*, a szintén nagyon közel, a Petőfi Sándor utcában lakó festő, *Kondor Béla*, illetve a jelenleg a Miskolci Egyetemen tanító irodalomtörténész, *Ferenczi László* is közéjük tartozott. Emlékezetem szerint éppen Ágh István mutatott be engem Pilinszkynek. Meleg nyári napokon a

Nagymező utcai Operett presszó teraszán is nagyon sokat beszélgettem – hadd nevezem csak így – Jánossal, mivel ez a helyszín nagyon közel esett az ő Hajós utcai lakásához. Viszony-

lag korán, az ötvenes évek második felében megismertem a költészetét, eleinte csak antológiák révén. Végtelesen tiszteltem és szerettem őt, és – úgy hiszem, bár ez nagyképszerűségnek tűnhet – ő is kedvelt engem.

– *Konkrét tanácsokkal is ellátott a verseidet illetően?*

– Igen, jóllehet e tanácsait csak részben fogadtam meg. Ugyanis eltérő költői „fázisban” voltunk: én fiatal költőként a mindent kimondás időszakában jártam – ő pedig már az elhallgatás, a *Szálkák* időszakára készülődött.

– *Akkor most térjünk vissza az időbeli sorrendhez, és beszéljünk arról, hogy 1966-ban napvilágot látott első verseskönyved, a Szaggatott világ!*

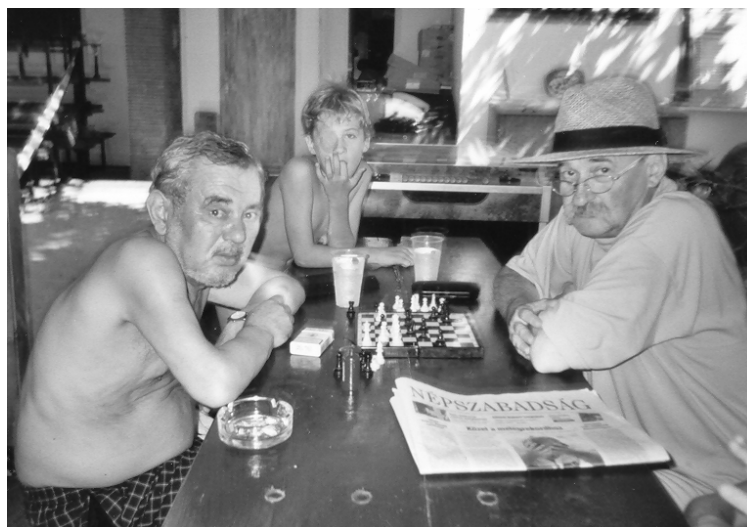
– Életem során elég sok csodában volt részem – közülük a legnagyobb az, hogy a világra születtem. Jó lenne, ha egyszer az összes ilyen csodát fel tudnám sorolni, mi több, meg tudnám írni. Most azt szeretném elmondani, amely az első kötetem kapcsán történt velem. Amikor 1966 nyarán, az Ünnepi Könyvhétre megjelent a *Szaggatott világ*, akkor Isten tudja, miért, de a Nagykanizsai Városi Könyvtár

a lelkemre kötötte: el ne mulasszak elmenni a Kanizsához közeli Nagybakónakra, az ő szülőfalujába. Így hát megkértem a könyvtárosokat, hogy az est másnapján vigyenek el engem Nagybakónakra. Ez egy egészen kicsike, gyönyörű fekvésű falu. Emlékszem, hogy éppen annál a végénél érkeztünk meg, ahol a temető van. Megállítottam a kocsit, bementem, és megtaláltam a dédapám virágokkal borított sírját. Nem nagyon értettem, vajon ki tarthatja ilyen szép rendben. Csak amikor bementünk a falu központjába, derült ki, hogy lakik ott egy idős tanítónő, aki nagyon szerette a mi családunkat, és ő ápolta a dédapám sírját. Meglátogattam. Amikor elmondtam neki, hogy ki és mi vagyok, akkor bement a másik szobába, kihozott egy selyempapírba csomagolt tárgyat, és letette elém az asztalra, a pogácsák és a barackpálinka mellé. Kibontottam és láttam, hogy a dédapám porcelán fényképe az ő sírkövéről. 1945-ben egy gellert kapott golyó eltalálta, és öt-hat darabra tört. Ez a tanítónő összeszedte, becsomagolta és gondosan megőrizte, most pedig huszonegy év elteltével átadta nekem. Kis híján elsírtam magam. Megkérdeztem, mégis miért szedte össze azokat a cserepeket. Azt felelte: azért, mert tudta, hogy egyszer majd valaki eljön értük.

– *Ez a történet nagyon szépen rimel az első köteted címére: Szaggatott világ – öt-hat cserépre szaggatott világ... A könyv a Magvető Kiadó Új Termés-sorozatában*

jelent meg, és ez máris bizonyos költői rangot szerezhetett számodra. Milyen előzményei voltak ennek?

– Tizenhárom éves koromtól írok, és egy évre rá már rendszeresen meg-

Több évig tartottak a szigligeti sakkcsaták Aczél Gézával

meghívott egy szerzői este. Pestről Kanizsára tartva megálltam Székesfehérvárott, és meglátogattam édesanyámat. Amikor a vele lakó nagyanyám meghallotta, hogy hová tartok,

jelentek az írásaim nyomtatásban, a *Fejér Megyei Hírlapban*. Ott sokan a pártfogásukba vettek, például *Könczöl Imre*, a Városi Könyvtár igazgatója, akit 1956 után bebörtönöztek. *Csoóri Sándor* szintén, akit Fejér megyei lévén időről időre vendégszerepelni hívtak – Zámolyba is, Fehérvárra is. Később megtiltották neki, hogy Fehérvár területén költőként szerepeljen... Tizenkilenc-húszéves fejjel kis hiján abahagytam az írást. Hanem akkor, az 1960-as évek kezdetén az egyetemi alkotókörben egymásra leltünk *Koczás Sándorral*. Ő bátorított a folytatásra. Meg persze az is, hogy 1961-ben létrejött az *Új Írás* című folyóirat, és mindjárt a második számában megjelent egy versem. Abban az időben egy-egy vers publikálása felért egy mai verseskötet jelentőségével – értékét, rangját tekintve. Még az is nagy dicsőségnek számított, ha valaki a *Nők Lapjában* közölhetett. *Illyés Gyula* mondta egyszer, hogy ő szívesebben jelenik meg a *Nők Lapjában* az ételreceptek között, mint egy olyan irodalmi folyóiratban, ahol nem tudja, kikkel sorolja egy kalap alá a szerkesztő válogatása. Egyéb-ként a *Nők Lapja* már csak azért is rangot jelentett, mert irodalmi rovatát akkortájt *Galsai Pongrác* szerkesztette. Az úgynevezett „szakma” nagyon figyelt a megjelenésekre. Például, amikor az én első verseim lejöttek az *Új Írásban*, legnagyobb meglepetésemre kaptam egy táviratot *Devecseri Gábertől*, amelyben gratulált, és találkozóra hívott a New York kávéházba, amelyet akkoriban Hungária presszónak neveztek.

– *Idősebb költőtársaim gyakran felidézik, hogy akkortájt egy-egy elfogadott verseskötet kéziratának nyomtatására három-négy évet kellett várni...*

– Igen, ez igaz, bár a *Szaggatott világ* esetében én magam voltam a várakozás oka. *Koczás Sándor* már 1964-ben beindította volna az első kötetem megjelentetését – amely

persze még egy másik, korábbi kötet lett volna, nem a *Szaggatott világ* –, de én visszavettem a kéziratot, mert elégedetlen voltam vele.

– *E köteted második verse így indul: „Apám elúszott észrevétlen, / nyújtott testtel, mint a szarvasok”...*

– Ez a vers jelent meg az *Új Írás* második számában, ennek hatására táviratozott *Devecseri Gábor*.

– *...és egy Koczás Sándornak ajánlott verssel zárul, a Tékozló meztelenség cíművel.*

– Nem véletlenül, hiszen *Koczás Sándornak* nagyon nagy szerepe van abban, hogy egyáltalán elhittem magamról, hogy költő vagyok. Az *Új Írás* szerkesztői, vagyis *Vácz Mihály*, *Farkas László* és *Illés Lajos* mellett *Koczás Sándor* indított el az irodalmi pályán. Egész életemben, úgyszólván már csecsemőként is tudtam, hogy költő vagyok, de sohasem mertem elhinni.

– *A Szaggatott világ után jött sorban a többi verseskönyved: 1969-ben Az ifjúság múzeuma, majd hosszabb szünet következett, és 1975-ben A hetedik kavics, 1977-ben az Igék és igák, 1982-ben az Emberi délkörön, 1988-ban Az arcom visszakerem, 1991-ben az Arccal a földnek, 1998-ban pedig az Ábel a sivatagban. Összességében elmondhatjuk, hogy átlagosan öt-hat évente jelentkeztél újabb kötettel. Igaz a megállapítás, hogy ez *Bella István* alkotói ritmusa?*

– Igaz, amennyiben a költői lustaság alkotói ritmusnak nevezhető... A ritkább megjelenésekben az én emberi gyengeségeim is közrejátszottak. Világéletemben csak költő maradtam. Ezzel arra gondolok, hogy egy prózaíró úgyszólván köteles naponta, megszokott időpontokban leülni és óránként keresztül írni, mert különben az

A szigligeti focipályán 1978-ban

életműve egész egyszerűen nem kerekedik ki. Regényt, szépprózát csakis napi penzumokkal, állandó nekiveselkedéssel lehet írni – legalábbis így képzelem. A vers szerencsére más-képpen születik: nincs kötelező darabszám. (Bár néha arra gondolok, hogy nem ártana, ha lenne.) Az én lelki alkatomnak jobban megfelel a vers mint írásmű. Elsősorban azért, mert alkalmatlan vagyok a rendszeres írói munkára. Ugyanakkor nem arról van szó, hogy irtóznék a tisztességes munkától – hiszen végigdolgoztam az életemet könyvtárosként, újságíróként, szerkesztőként, és mindannyiszor meglehetősen betartottam a játékszabályokat.

Az írás valamiképpen szent tevékenység. Olyan, mint a vasárnapi mise: hat napnak el kell telnie, hogy a hívő ismét ünnepi szertartásra mehessen. A versírás során az ember kiharap, megízlel egy darabkát Isten testéből. Úgy gondolom, rengeteg felesleges vers született a világban – tudatosan nem a *világirodalom* szót használom, mert az egészen más szint. Nem árt, ha az ember mérték-

letes és csak azokat a verseit írja meg, amelyeket végtelenül szükségesnek érez; amelyeket ha nem írna meg, abba úgymond belehalna.

– *A szépprózával sohasem kacérkodtál?*

– Prózai kötetem nem jelent meg. Írtam egy tárcanovellát, amely véleményem szerint elég szép, de a további novellaírás-tól visszariadtam. Ebben az is közrejátszik, hogy az életkörülményeim-ből adódóan évtizedeken keresztül éjszakai költő voltam. Ötvenöt éves koromig, vagyis a leszázalékolásomig soha nem engedhettem meg magamnak, hogy kizárólag az írásnak és az írásból éljek. Olyan erkölcsi és családi köte-

2005 húsvétján feleségével

lezettségeim voltak, amelyeket nem lehetett a „vagy van, vagy nincs honorárium” gyakorlatára alapozni.

– *Újságíróként, illetve szerkesztőként mely lapoknál dolgoztál?*

– Már József Attila-díjas költőként lettem üzemi újságíró, 1971-ben. Különféle üzemi lapokba írtam cikkeket, tudósításokat, riportokat, főként a csepeli székhelyű Papíripari Vállalat *Magyar Papír* című újságjába, amelynek összesen hét évig voltam a munkatársa. Onnan kerültem az *Élet és Irodalom* című hetilaphoz, ahol tizenhárom évig szerkesztettem a versrovatot. Utána egy évi munkanélküli segély következett, majd 1992 és 1995 között a Fehérvári Városi Televízió főszerkesztője voltam. Mindmáig rejtély számomra, hogy miért pont rám esett az ottaniak választása – talán azért, mert fehérvári gyökerű volnék... 1995-ben azonban különféle betegségeim támadtak, végül leszázalékoláltak, és voltaképpen azóta va-

gyok írói létformájú költő. Talán sokkal kellemesebb lett volna, ha ezt a létformát harmincévesen kezdhetem meg, de ez persze csak utólagos bölcselkedés.

– *Kérlek, beszélj a díjakról, amelyek végigkísérték költői pályádat!*

– A díjakat elsősorban adják, és csak másodsorban kapják. Nekem

elég sok díjat adtak. Kétszer jutalmaztak József Attila-díjjal, 1970-ben és 1986-ban. 1988-ban Déry Tibor-díjat és Év Könyve-díjat, 1992-ben Magyar Művészetért Díjat, 1994-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, 2001-ben pedig Kosuth-díjat kaptam. Ez utóbbi nekem ítélesekor talán a műfordítói munkásságomat és a gyerekkönyveimet is számításba vették, nem csupán a költészetemet. És van egy olyan díj is, amelyet a hivatalos lexikonbéli szócikkekben nem szoktak felsorolni, bár számomra a legkedvesebb. A *Székhelyföld* című, Csíkszeredában szerkesztett folyóirat Bicska-díja, amelyet 2004 októberében adományoztak nekem, és azóta is nagy becsben tartok. Megjelent náluk egy elbeszélő jellegű költeményem, *A költő esteli védőbeszéde hitvese színe előtt* címmel, és a lap munkatársai titkos szavazással ezt választották az év legjobb, általuk közölt versének. A kitüntetés pedig egy

valódi bicska. Nagyon szép darab, a pengéje valódi mestermunka. Azért szeretem annyira, mert az összes létező irodalmi díj közül ez az egyetlen, amely valami normális dologra használható: lehet vele faragni és enni.

– *Kamaszkorom egyik meghatározó olvasmányélménye, és ezt egészen őszintén mondom, Az arcom visszakérem című, 1988-ban kiadott versesköteted volt. Személy szerint úgy gondolom, és ezt időközben több irodalmár ismerősöm is alátámasztotta, hogy ez a kötet egész költői munkásságod csúcspontja. Egyetértesz ezzel?*

– E kötetben csakúgy számos olyan vers található, amely költői munkásságom lényeges része. Ilyen például a *József Attila* című nagyobb lélegzetű vers, az Illyés Gyulának írt *Hármas Oltár*, vagy *A levegőbe írt zene*, amelyet a drága *Vujicsics Tihamér* emlékének ajánlottam. Ám a *Nagy Lászlóról* írt versem, illetve vogul átíratom és ciklusnyi Áni Máni-versem is ebben szerepel. Való igaz, hogy én is átlagon fölülr szeretem ezt a könyvemet. A címe pedig nem pusztán egy költői játék, de különös történelmi rím – 1988-ban azt mondtam, hogy „az arcom visszakérem”, és két éven belül az egész ország, az egész magyarság visszakérte az arcát. És valamelyest vissza is kapta. Könyvem borítóján valami olyasmit kértem, ami egykettőre társadalmi szinten is megvalósulhatott.

– *E kötet középső ciklusában szerepel Költők, mi című, csupán sóhajtásnyi versed: „Nyomjuk, mint süket a csöngőt, / a szöveget, / költők, mi: emberiség-köldök- / kölöncök. // Mondjuk, / mint aki holnap született.” És er-*

re rimel egy másik sóhajod, amely nyilvánvalóan több egy átlagos szöveccnél: „I. N. R. I.? / Í. R. N. I.!” Ma is úgy látod, hogy keresztre kell feszülnöd, ha írni akarsz?

– Igen. Számomra az írás folyamata elég nagy kín, akár testi értelemben is. Főleg akkor, ha meg akarok írni egy konkrét témát, és valami miatt nem megy. A fiatalság hatalmas adománya, hogy olyankor szinte nyomdakészen pattan ki a fejünkből egy-egy vers. Az öregségnek pedig az a nagy nehézsége, hogy az ember minden egyes verssor papírra vetésével tanul, elles valamicskét a költészet lényegéből – s ahogy ezek a felgyűlő tapasztalatok besűrűsödnek, az írás egyre nehezebbé válik, lefékeződik. Nem véletlen, hogy nagy-szabású Toldi-művei után, élete alkonyán Arany János is csupán *Őszikéket* írt. Személyes sorsa, lánya megrendítő halála mellett ez a felhalmozott tudás indíthatta arra, hogy végül négy, hat és nyolc sorokba tömörítette a mondandóját.

– *Túlságosan merész társítás lenne Pilinszky költészetének „elszálkásodását” is ide kapcsolni?*

– Könnyen lehet, hogy Pilinszkyben is hasonló folyamat zajlott le. Igaz, ő soha nem írt eposzi méretű műveket – ám a *Szálkák* kötet két-háromsoros miniatúráihoz képest az *Apokrif* vagy *A francia fogoly* valóságos eposznak minősül. Tény, hogy utolsó éveiben ő is egyre hallgatagabb, szűkszavúbb lett.

– *Mielőtt áttérnénk a műfordításaidra, átvetésként hallhatnánk valamit Lengyelországhoz fűződő viszonyodról?*

– Személyes okokból mentem Varsóba, alkotói ösztöndíjasként: mondhatni menekülni próbáltam egy nő, egy megromlott párkapcsolat elől. Egy lengyel barátomnak kö-

szönhetően kicsit mélyebben is belekóstoltam a lengyel költészetbe. Természetesen a lengyelek iránt érzett, mondhatni örökölt rokonszenv is vezérelt. Máig bánom, hogy mindössze fél évet töltöttem náluk, 1969. október 26-ával kezdődően. Legnagyobb varsói ajándékom, hogy *Lázár Ervinnel* egy időben lehettem ott, akivel életre szóló barátságot kötöttünk.

A lengyel egyetemisták körében akkoriban a Krakóban élő *Konstanty Ildefons Galczyński* volt a legnépszerűbb költő. Általuk ismeretem meg az ő verseit, és elhatároztam, hogy magyarra fordítom őket. Ám ezt a tervemet csak sokkal később, a nyolcvanas-kilencvenes években valósítottam meg, és 1995-

A kedvenc unoka, Bella Zsófia

ben jelent meg a kötet, *Búcsú az utcalámpáktól* címmel. Sajnos meglehetősen visszhangtalan maradt, pedig csodálatosan szép verseket tartalmaz, és a fordítással is elégedett vagyok. Persze minden fordításról elmondható, hogy a fordító örökösen talál rajta valamilyen javítani valót, akár a szövegűség, akár a ritmus tekintetében.

– *Eddigi kétségtelenül legnagyobb műfordítói teljesítményed a nagy-nagy klasszikus, Adam Mickiewicz *Ősök* című drámájának magyarra fordítása.*

– 1977-ben kezdtem el a fordítását, majd anyagi okokból félbeszakítottam. Ez a munka teljes embert kívánt és évekig tartott volna, nekem viszont gondoskodnom kellett a családomról. Éjszakai virrasztások árán lefordítottam körülbelül nyolcszáz sort, majd félretettem. Csak akkor folytattam, amikor a szívpanaszaim miatt leszázalékolta, és a rokkantsági nyugdíj révén állandó jövedelemhez jutottam, a gyerekeim pedig már kiröpültek a fészekből. 1999-ben sikerült befejeznem, és egy évvel később megjelent kötetben. Szerencsére óriási segítséget nyújtott két remek műfordító: *Szenyán Erzsébet* és *Kovács István* – utóbbi a szövegűsége ellenőrizte, és számos jó tanácsot adott. Érdekes, hogy ezzel a munkával már kevésbé vagyok elégedett: utólag elég sok pontosítani valót találtam benne. Remélem, egyszer majd sikerül megjelentetnem egy javított kiadást.

– *Nem félek kijelenteni, hogy e munkáddal felbecsülhetetlen kulturális szolgálatot tettél. És miként kerültél kapcsolatba a finn-ugor költészetrel?*

– Előrebocsátom, hogy még botcsinálta finn-ugor szakértő sem vagyok... Későn, negyvenéves fejjel jutottam el a finn-ugor népek költészetéhez, amikor egyre inkább élvezni kezdtem a szófejtést, a szótári kutakodást. Érdekes, hogy egyetemistaként cseppet sem kedveltem a nyelvészetet. Később felismertem, hogy a szavak története telis-tele van költői lehetőségekkel. Valamelyest beleástam magam a finn-ugor kultúrába, és ezen az úton jutottam el a vogul és osztjáki mondavilághoz. Csaknem olyan kényszert éreztem a magyarra fordítá-

sukra, mint a versírásra. Munkám során óriási segítségemre voltak a nyelvészek, például *Zsirai Miklós*, akik elkészítették e teremtésének nyersfordítás értékű prózai értelmezését. E magyarázó szövegek – amelyek jelentős része német nyelvű – révén elkezdhettem a költői fordítást, anélkül, hogy ismerném az osztják vagy vogul nyelvet. Fordításaim gyűjteménye *Hú-péri-hú öreg* címmel jelent meg, 1996-ban.

– *Bibliográfiádból kiderül: két verseskönyved között rendszerint megjelent egy-egy gyerekverseket tartalmazó kötet is.*

– Soha nem írok tudatosan gyerekverseket – csak éppen megszületik egy írás, amelyről kiderül, hogy gyerekvers. Váratlanul és véletlenül azzá válik. Főszereplőjük Áni Máni, aki valójában Anna lányom.

Várákodik a fiókomban egy teljesen kész Áni Máni-kötet, amely egy hosszabb, mintegy hatszáz soros elbeszélő költeményt jelent. Arról szól, hogy Áni Máni riporter lesz. Jó lenne megjelentetni. Lányom időközben felnőtt, de ez persze nem gátolja az újabb, róla szóló versek születését. Például készülöben van egy elbeszélő versem, *Áni Máni boliba megy* címmel. A mostani állás szerint négy részből áll: előhangból és három énekből. Még két énekkel tervezem bővíteni. Továbbá kötetnyi (körülbelül negyven) gyerekverseket fordítottam *Julian Tuwim* lengyel költőtől – ez egyelőre szintén kiadatlan.

A fiatal költőkkel ellentétben én soha nem vágytam veszekedetten a minél több publikációra. Nemrégiben döbbsentem rá: az első kötetemben, a *Szaggatott világban* szereplő versek alig egyötöde jelent meg folyóiratok-

ban. Ennek legfontosabb oka az, hogy számomra mindig a vers megírása volt a lényeges. S hogy utána mi történt vele, az már kevésbé foglalkoztatott.

– *Dolgozósobádba lépve szinte azonnal megpillantottam egy kinyitott Bibliát a dohányzóasztalon. Ez a mindennapok szokott kelléke, vagy netán a beszélgetésünk kedvé-*

Igazi koszorús költő (1983 Sepsibesenyő)

ért készítetted ki, mert valamilyen fontos mottót kerestél benne?

– Szinte minden este kézbe veszem a Bibliát, és taláalomra felütöm. Sajátos játékot játszom – vagy azt kérdezem magamban: milyen volt a mai napom?, vagy azt: milyen lesz a holnapi. Mielőtt felütném, meghatározom, a páros vagy a páratlan oldalt nézem-e majd meg, illetve melyik hasáb hányadik bekezdését. Ezután kinyitom a könyvek könyvét, és az elem kerülő szakaszból megtudom, mit gondol Isten a mindennapjaimról.

Bámulatos és iszonyatos válaszokat is szoktam így kapni az esti kérdéseimre. Például tegnap este Ezékiel próféta könyvének nyíltak ki a lapok, és sorai olvastán borzasztó bűnökkel terhes emberré váltam. Isten haragvásáraól számol be, s úgy éreztem, az Úr valójában ellenem vagy fölöttem ha-

ragszik. Annyi mentséget találtam a magam számára, hogy Ezékiel meglehetősen keményszavú próféta – talán mégsem vagyok én annyira gyarló lélek, mint ahogy ő azt éppen akkor tudtomra adta...

– *A tény, hogy a Biblia napi szellemi táplálékodul szolgál, persze a költészeteden is érződik. Elég csupán arra utalnunk, hogy 1998-ban megjelent Ábel a sivatagban című kötettedben egész versciklust szentelsz Káin és Ábel történetének.*

– Régi irodalmi teremtésem-adósságom, hogy szeretnék egy verseskönyvet írni olyasféle címmel: *Káin próféta levelei a Cainus-bélieknek*. Úgy gondolom, ebben nagy költői lehetőségek bújnak. Nem tudom, sikerül-e megírnom, s ha igen, akkor méltó lesz-e arra.

– *Nagyon érdekes gondolat, hogy Káin prófétáról beszélsz, és nem Ábel prófétáról. Miféle próféta lehet a gyilkos Káin?*

– Igen, ez nagy kérdés. Talán nem hangzik nagyképp válasznak, ha azt felelem: a szerepek olykor fölcserélhetők. *Csak a bárány* című versem éppen erről szól: „Káin és Ábel ügyében / eddig / a bárányról / még senki sem beszélt. // Maga az Úr sem! / A Bírák Bírája! // Pedig ő látta az esetet / s tanúsíthatná, / hogy Káin és Ábel fölcserélhető. / Mert Káin lehet Ábel. / És Ábel lehet Káin. // Csak a bárány, / aki mindig ugyanaz. // Meg az áldozati füst. // Az áldozat nem ítéltet!” Hogy melyik változat valósul meg: Ábel válik-e Káinná, vagy Káinból lesz Ábel, az nem Isten zsarnoki döntése, hanem végső soron a szabad emberi akarat választása.

Zsille Gábor

NAGY GÁBOR
Kis poétai katalógus

Midőn recensens Lackfi János lyrai munkáiról ítélni akar, némi félelemmel lép a publicumnak elébe, nem mintha rec. természet szerint rettegő volna, hanem mivel nem tudja, hogy azon tisztelet, mellyel mind a költőnek, mind a kritikai mű közlésére vállalkozó folyóiratnak tartozik, nem látszik-e beszélye irányát a szűkségesnél jobban befolyásolni. Azon aesthetikus, ki Lackfiról a Magyar Naplóban szól, kénytelen a nagyobb publicum értelmével megvívni; azonban ha állításai a tisztább ízlésnek reguláival ellenkezni nem fognak, nem leszen oka, hogy akárki előtt is megpiruljon.

Minden poéták közt, kiket rec. ismer 's kik a fiatal nemzedékhez számíthatnak, Lackfi az egyik legsokoldalúbb egyszersmind a legtermékenyebb. Könyveiben ép hetes számra rúg a lyrai műfajú, sőt egy nyolczadik francziául, vallon földön láta napvilágot, jelentek meg beszélyei és kisdedeknek szóló munkái, 's vagy másfél tuczat kötetben műfordításai az idegen irodalmakból, franczia nyelvből. Kölcseny óta banalitás a kérdés: nem túl sok-e a sok?

De túl sok-é, mit Weöres Sándor reánk hagyakozott, sokallhatjuk-é a költői képzelet kibontakozásának azt a páratlan gazdagságát, mely egyazon hevülettel ontá a ritmusjátékok kaleidoscopikus özönjét 's a széles sodrású költői beszélyek egymásba is átálomló folyamit? Miközben mind a fordításban, mind a játékszini művekben remeket csinált. Sok út van veretve a pályán, mely mind a célhoz viszen, de kevésnek adta a sors, hogy mindenik útát megfuthassa, és aki csak egyet is dicsőséggel megfutott, méltó a koszorúra. Embereink közt nagyon elhatalmazott azon hiúság, hogy magokat 's kedveltjeiket pankratiastáknak véljék, 's nem elég nekik egyben nagyoknak ismerjük őket; mindent akarnak vagy semmit sem. Hogy Lackfi mely fájában a literatúrának fog örök emléket hagyni, bizonyossággal még nem láthatni; rec. úgy véli, legerősb a lyra nemében, akár saját, akár idegen műveket olvashatunk signójával.

Ám csak lyrai alkotásai is sok százra tehetők: vajh' mind azonrangú 's publicálásra megérett-e? És várhatnók-e egyáltalában illy számú műveknél a styl és tonus azon magasban tartását?

Rec.-nek alkalmá volt Lackfi költői pályáját indulásától figyelemmel kísérhetni. Mít a kezdetben hiányolt, az eddigi út felénél teljes virágában nyílt ki: a prosai, Új Holdas fogantatású szürke nyelvezet bár nem csekély értékkel bírt a mindennapi kicsiségek és a magasb eszmények öszvekapcsolásában, a mértéknek hiánya vagy iambikus azonhangúsága csökkenté az olvasó gyönyörézetét; azon-

ban az *Illesztékek* és az *Őt seb* már megcsillantottak valamennyit Lackfi költői képzelmenek erejéből, a ma olly gyakor megszólt metafora originális felélesztésével. E' megújult tonus juta teljes diadalra a részben még mindig mérték nélküli, prosai lejtésű formára szabott verseiben az *Elképzelhető* című könyvnek, mely annak is szép példánya, mikép lesz tágasabb az érett férfi universuma 's dúsitja a versbe vett világot most már nem csupán verticálisan, de horizontálisan is. Ám már itt van vagy két cyclus-nyi darab, mely Lackfi lyrájának prosodiai megújódását előlegezi. Nem elsősorban a csonka szonettkoszorú értendő ezalatt, mely a' forma erőszakának 's az oxymoronra kihelyezett hangnak engedvén illy kevésbbé szerencsés productumokba futa ki: „A lehetséges bontsa hajzatát, / Borotvaél gyanánt megpeddze tarkód”, „képed lett a meddő / Rács”, „Gyertya szemez, szenes a biztosíték”, „a torz / Csatornának csiszalod piszkos ívét”. Itt még a' játékos kedély is túlzásba fog, mint e' játszi bugyuta mozaikrímbe: „Légy késdobáló, kaucsukbaba, / De sose fázz fel, au, csukd be a / Kisablakot” – hát ki emberfia – pláne csepürágó – kiált au-t, ha a' felfázás veszélyére reádöbbsen?! Sikerültebb a' rímekben, a' virtuos prosodia játékában a' *Gumimaszkok* cyclusa, melyben a' parafrahis ihlete adja a' költő tollának a' lendületet. A' parafrahis adja keretét a' *Hófogók* kötetnek is, egy-egy Kosztolányit, illetve Vörösmartyt idéző költeményben. Bár nem mindig ura a' mértéknek, hanem a' mérték ú' őfelette 's ilyenkor sutább sorok is kiszaladnak a' tolla alól – „Posta a ládám tölti kuszán” –, a' *Lavina-dal* méltó nyitánya a' könyvnek. (Csak sajnálhatni, hogy a' sokkal kezesebb daktilusba teszi át Kosztolányi édes-bús anapesztusait.) A' *Hófogókban* is váltakozik a' prosai menetű, epikaibb vers a' játékosabb dalokkal, e' ketőben jelölvén ki immáron az érett Lackfi-vers fő irányát. A' költő imitációs kedélye még magasbra hág, a' nyelvgenie Határ Győzővel is állja a' lépést, madrigált ír 's nem átall – díjat is kap érte, méltán – Vörösmarty *Gondolatok*-jával versenyre kelni, a' grottesque-et olly érzelmes zárlatba folytatva, mely már-már naivitásnak hat: „ha szólok, lüktet a mese / mézga-folyás szájherpesze, / izzik a régi napihír, / jobban, mint mit a lap ma ír: // a világ sehová se vitt, / de a könyv a fájdalomig.”

Új kötete, a' *Hővesztesség* egyik erénye a' versemérték továbbbi gazdagodása: a' classicai ütemet a' népi dalainkból olly igen ismerős ütemezéssel vegyíti vagy fel is váltja. A' felező nyolczast az *Érés* a' iambusszal, a' *Befejezetlen alma* a' trocheusszal teszi szimultán; a' *Fogyó* háromütemű kilenczesei egészen magukkal ragadozzák az olvasót – kár, hogy a' zárlat szokványosba szalad ki a' magafeledt humor hullámmzési után („Fut a sok dekagramm szép sorban: / Leszek újra, ki még nem voltam”). A' *Mamusz* is sodró lendülettel rajzol portrét egy öreganyóról, a' 4/3–4/2-es

ütemek is hibátlan folynak („Leszedi a baracot, / kiszedi a répát, / leöli a malacot, / csibenyákat elvág. // Eteti a csibe öt, / eteti a csirkét, / odabujik a kutya, / dögönyözi csülkét”) – de miért kezdé keresztrímekkel, ha később csak félrímekre futja? Mindazáltal a’ ritmus változtatása máskor poetically indokolt: *A mantovai herceg a színpalak mögül* az asszonyi csáb ezer színét énekli, felező hatosokban, satyricus hangon: „Az asszony göngyöleg, / Disznóknak gyöngy-lelet, / Friss hús vagy ősz-öreg, / Agyadban görgeteg. (...) Az asszony testület, / Ringó mell, rest ülep, / Kiszírja esküdet, / S kacagva elsiet.” E’ ponton, mintegy a’ kétségbe esés fokán, a’ francia couplék tonusát imitálván vált át ötös ütemekre, ‘s a’ hév jeleként a’ rímek rendezete is megbomlik: „Ne higgy a nőnek! / Villamos rája! / Legyints csak rája, / Már nincs is gond.”

Lackfi verseinek másik szembeszökő jegye, mely szintén a’ legújabb könyvben kap erőteljesebb színezetet, az adiectiós, isocolon alakzatok iránti hajlam. A’ halmozott mondatrészek közti antithesis erőt kölcsönöz a’ kifejezésnek, szárnyat ad a’ képzeteknek. Ám ez ellentétező halmozás oly gyakori eset, ‘s az egy versen belüli tobzódása oly nyakló nélkül való, hogy az összpontosított erők a’ darab végére egymást kioltják, ‘s a’ megnyergelt fantázia is csudálkozva hőköl vissza: mire fel vala e’ nagy vágta? Mert micsoda is Lackfi szerint *A költő?* „Mindenség tévékészülékében pergező dióda / Rögeszme rácsait rángató idióta / Aszfaltra pottyant nyershússzín fióka / Tintás kesernyész magzatburok rátapadva dióra / Unt élet-kabátot himbáló fogas: bitófa / Két idegen test billegtette libikóka / Vad fű közt lihegő ciróka-maróka” és így tovább, a’ szellemdús point-ig: „Kölcsönvérből dagadtra felhízott pióca”. A’ vers mellérendelő alakjából, melyet a’ majdnem végig sikerült i–ó–a bokorrímek kísérnek, következnek, hogy mindez a’ poéta ‘s még több. ‘S még több: ha rec. hiányérzése abból fakad, hogy a’ sequentia tovább folytatható vég nélkül (ha csak el nem fogyának az i–ó–a rímek), vádolható-e kicsinyességgel? A’ részletek, az egyes sorok helyenkint genialisak (hogy a’ dió burka tintás, ahhoz vajmi kevés oknak érzik a’ környülmény, miszerint itt költő szóla); a’ képek oly originális képzelmenyei a’ művészeknek, hogy ha nem volna rec. botkezü, pingálni jönne rá kedve; idegennek feltűnő requisitumokat úgy vona egybe Lackfi, hogy a’ kicsinyben is universum, a’ közeliben globus méretű távlat sejtetik. Azonban az egész nem ada többet e’ tarkaságnál, a’ halmozó egységek nem válhatnak megragadható egészé. Minden marad töredék csupán, ha ki kedvét leli a’ cserépen megvillanó fényben, jó helyet keresi e’ könyv lapjain.

A’ *Hővesztés* már a’ harmadik kötet, hol Lackfi prolog és epilóg verssel keretezve a’ többit. Hozzá még megismétli az *Elképzelhetőben* próba alá vett metódust, ars poeticus költeményeket alkalmazván. A’ prologus (*Ki*) versé-

ről már szólottam; súlyosabb, hibátlan darab engedi *Be* az olvasót a’ poétai univerzumba. Az *Elektromos* remekbe sikerült allegoria. Az erre következő cyclus *Saját dalokkal* nyugózi az olvasót, telt hangzatú, játszi kedélyű darabokkal. A’ *Magam magamban* a’ 2/3/3/3-as ütemezést hibátlan dolgozza ki (csak a’ „sőtlan és lúgtalan lenne az eredmény” botlik meg a’ felütésben). A’ sequentiák itt is a’ halmozás szerént következének egymásra, ezáltal érzik azonban valamelyes gradatiós haladvány, legalább a’ zárlatban, ahol a’ felsorolás valóban lezárul: „magam magamban tanulok nem hinni / úgy megszorultam mint falban a tipli”. Talán az előtte való szakban érezni csak a’ képzelet némi-nemű erőltetését: „magam magamat venném a hátamra / holtig ölelném zsbibasztó gázkamra”, ahol nem tudhatni, ő maga-e vagy az ölelés a’ gázkamra, de egyik sem könnyen lehető, ha nem csak olvasni: látni is akarnók.

Miként más verseiben is, Lackfi örömmel játszik a’ magyar szavak etymológiájával az *Érésben*: „Senki nem kotrat nem fogat / Velem medret vagy madarat” – hangzik a’ szokványosabb változat, „Holtág, amely holtig tanul” – ez az extrem variatio. Szereti a’ különös, az idegeket bolygató szokat, ilyen a’ *Gubóban* ’nindzsa, bandzsa, dobócsillag, anakonda’ szava, ‘s nagy erénye, hogy ez exoticus származékok belesimulnak verse szövetébe. Úgy átaljában alig van ma költőnk, aki a’ traditionalis verset illy sikerrel frissíté fel nyelvében ‘s metaphoricájában.

Már nem is játék: bolondozás, mit a’ *Fura dalok* versei mívelnek. Van köztük alkalminak tekinthető darab, mint a’ *Skoda-dal*, friss, de múlt örömet szerző, mint a’ *Fogyó*, de itt olvashatni a’ kötet egyik remekét *Buborék-súly* címmel, melynek a’ zárlata is mint a’ kitarított hang, remeg tovább a’ lélekben. Bagatell, de emlékezetes a’ *Templomok, kocsmák* leleménye: „Nyitva a templomok s a kocsmák, / a túlvilágra ablakocskák.”

A’ *Kisréál* cyclus nyitó darabja (*Hővesztés*) adja a’ kulcsot a’ könyvcím rejtélyéhez, az ember mindennapos ténykedésiben látva meg az evidentiát: „a lélegzés sem egyéb, / mint hővesztés”, amiből nagyon szép következéshez jut: „Pótolni kell evés, ivás, / fűtött szobák, ölelések / hevével, tűnődve, / merre tarthat most a világ / hő-láncolatában / a belőlünk ezerfelé szökött / kölcsön-meleg.” A’ versbeszéd önkéntelen folyása hinni engedi, a’ poéta könnyeden, csekély hővesztéssel róttá e’ sorait. Profán a’ situatio a’ *Szintekben*, de ki tagadná, hogy a’ végső kérdések nemegyszer az árnyékszéken lepik meg a’ meglett embert? A’ *Foghij* inkább csak ötlet: nem bölcselem, inkább csak bölcselmény a’ bölcsességfog ürügyén, de kárpótol rögtön a’ *Billentyűk* életképe, újabb kis remeke a’ könyvnek. Röpké pillantatból veszi tárgyát a’ *Nénivers*, de amit a’ cím eltakar: igazi philosophia: „mi fontosabb, / a részvét vagy a tevékeny részvétel”, e’ kérdés megtalálása, körül-

ékesítése és lecsupasztása, veretes poesis prosai mezben. Az *Égig ér fel* jó ürügy a rec.-nek, hogy rámutasson Lackfi egyik nagy képességére: a' pontos, részletező látásra, mint-ha lupe alatt nézné a' világot: „Nézném macskák hempergését / amint hátukra fordulva bokszolják az eget / Hallgatnám hogy bóbiskol a kerti csap / álmában nyála cseppen”. Szép a' *Szerelmes délután*, aprólékos részleteiből is magasba leng a' képzelet: „Bodobácsok szeretkeznek rohanva, / percre se hagyják abba / milyen lusta hozzájuk képest / még gyönyörkeresésben is / az ember”. Csak a' zárlat egy különös képe – „redőnyzilák mögött” – nem indokolható az előzményekből, pedig másutt e' metaphora igen eleven: „padlásablak iromba / félig-nyílt bálna-szája / varas spalettalécek / fényt metélő szilája” – kezdé a' *Padlást*, illy gondolatok szédületébe ragadozva az olvasót: „a fában mikrochipek / vad kalligráfiája / percegő lét-gubanc egy / halott életbe vájva”. Vajh' a' „ki kisalibizálja” pleonastika partikulázása nem lett volna-e kikerülhető?

A' *Régi-új dalok* nyitánya már a' címmel: *Régi-új*, alkalmat ad Lackfi kedvencz játékára, a' halmozó adiectiókkal való játszadozásra. A' befejezés is nem egy classicusunk verséből visszhangzik – mégis tetszetős mind dalama, mind a' régít 's újat százféléképp megnevező leleménye. Görög szobrászokat idéz az *Amor*, a' testi szerelmet formázva meg; a' Bibliából kölcsönzi bűvös hangját az *Énekek éneklője*, a' mottóban megidézt Weöres Sándor is bizonyost kedvét lenné benne.

Az *Égi létra öt foka* tematikájában rokon a' korábbi *Öt seb* című kötettel; ám nem az obiectiv lyra hangján, hanem a' pogány regölök ekstasisában szól, népi dalaink kedvelt hatását variálva helyenkint hetessel; a' létra öt fokán felfele hágva megmártogatunk hidegben-melegben, „maró vad trágya-gözben” 's „halotti lepedőben” (*Bethlehem*). De itt nem az antitheticus halmozó indulat vezérel, a' versek metaphorikus szövete epikai vázat takar, 's anynyiban növekszik érdekük, a' mennyiben a' történések szálkái szinte váratlan meredeznek elő. Szép a' *Templomban elveszítik* zárlata, 's himnikus magaslata szökken az utolsó darab (*A sírnál*) befejezése: „az élőben a holtban / mindenholban seholban / kovászod lelke ott van”.

Igen mai 's contrastot képez az előzővel az *Esteli kapacitosság*; két vers a' költőtársakat szólítja meg, de legszebb a' Kosztolányit megidéző *Hogy fájjon*, a' *Hajnali részegség* parafraisa, mely rímekben 's a' gondolat kibontásában egyként ügyesen elegyíté frivol játékosságot és bölcselmi mélységet. A' *Nemzedék századunk panopticum*a: Lackfi itt is megfigyel 's kathalogizál, nem nyűgözi sem tragicum, sem komicum, mosolya kesernyés, szeme száraz, alkata majd ironicus, majd scepticus, mintha nem a' nőről, hanem haragról 's örömről mondaná: „nem ízleljük soha, így aztán meg sem / keseredhet szánkban az íze”.

Előbb következék a' könyvben, annak mintegy arany-metszéspontján, súlya miatt mégis a' végire hagyá rec. a' *Belső emigráns* című verset, mely Lackfi lírájában ritka vendég: politicus vers, a' haza témáját éneklí meg. Ez is a' mellérendelő szerkezetek zuhatagjaként halad, a' hazát fellelve olykor egészen lapos környülményekben: „hát van haza az ízben / van a tűzben a vízben / a grízben és a kvízben / hamiskás fürelízben / s a várfok utca tízben”, olykor az otthonosság átszellemült képeiben: „apám izzadt szagában / mellette kalapáltam / szögeket egyenesre / rozsdásan tekeregve / mint kukacok kupacban / néha ujjamra csaptam”, megint máskor a' rímjátékokkal serkentett fantasia genie-jét csillogtatva: „beszakította körmöd / a hártya-bört kifröcskölt / az erjedt lé ecetje / szutykos méh-zsongta cefre / penészpetytyes ökölnyi / gumi-gumókat lelni / ráncos pergamenbarna / körte szent jobb aszalva”. És mert ritka hely itt, ahol a' költői erő lankad, 's a' java olly sűrű poesis, rec. hajlik jelentősnek nevezni e' verset. Talán az egyetlen darab, hol a' halmozás burjánzása – talán a' tudatosb selectio folytán – nem az esetlegest, a' kicserélhetőt jelenti elsőbben, hanem a' költő azon meggyőződését hivatott kifejezni, hogy a' hazát mindenestül: érdemeivel 's esendőségeivel együtt kell tekintetbe venni annak, aki egyáltalán hajlandó erre.

A' cím, *Belső emigráns*, költői önreflexióként is helytálló. 'S talán ez, ami recensens számára kérdéses Lackfi költészetében. Mert hogy mind poétaként, mind versificatorként elsőrangú; a' költői képzelet szárnyalásiban magával ragadó, a' bölcselmi hajlam szerint is elismerésre méltó: ezek tisztán állanak rec. előtt. 'S ha tragikai mélységet, komorságot hiányol, ha kevesebb felsorolást 's több döntést, állásfoglalást szeretne, netán némi közéleti elfogultságot – talán nincsen is igaza: nem olyast kíván-e, ami Lackfi poetai characterétől idegen? Megírta-e valahol valaki, hogy a' kathalogus (ösi műfaj már az aegyptomiaknál) mint szerkesztési elv alsóbb rendű a' selectionál? Nem a' saját ízlését erőltet-e? – 's teljesen hiábavalóan: Lackfi egész költészete 's az Édes Anyanyelvünk pályázatán méltán jutalmazott *Hővesztesség* című könyve is nem a' sokféleség szabadságát hirdeti-e? Nemigen láthatni előre, Lackfi János elérte-e már azon pontot, melyet nehezen fog többé felülmúlni; hiszen azt sem látni, virágzásában van-e literatúránk, mely feltétele volna a' tehetségeseknek olly messzire haladni, amire talentumuk predestinálja őket. Hogy így legyen, ahhoz rec. csak kedvezőbb környülményeket kívánhat Lackfinak, olyan hazát, mely mind a' nemzeti hagyományok hívebb ápolása, mind a' literatúra tisztesebb megbecsülése terén segédkezet nyújthat érdemesb alkotóinknak.

Szemben a történelemmel Albert Gábor:
A lineáris ember
Pont Kiadó, Bp., 2006.

Közvetlenül a háború befejezése után, 1945-ben indult el az az esszé-sorozat, amelyet Hamvas Béla – akkor még a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár könyvtárosa – szerkesztett. A sorozatban négy év alatt, 1945 és 1948 között mintegy harminc füzet jelent meg az Egyetemi Nyomda kiadásában. Ezekben a két-három ív terjedelmű, puhatáblás füzetekben a kor külföldi – és ritkábban hazai – szellemi kiválóságai szólaltak meg. Csupán példaként említem Martin Heidegger (*Mi a metafizika?*), Lev Tolsztoj (*Az újkor vége*) és egy magyar, Baránszky Jób László (*A modern ízlés*) nevét.

Nos, ennek a füzet sorozatnak a darabjaira emlékeztetett engem Albert Gábor mintegy kétíves, kartonfedelű, három esszét magába foglaló, a Pont Kiadó gondozásában megjelent új munkája: föl villanyozó, gondolkodásra, töprengésre, meditációra készítő, egy ültő helyben elolvasható kötet.

A három esszé szerves egységet alkot, egymásra épül: fokozatosan szűkülő körben pásztázza a terepet, közelíti meg témáját. A tárgyilagos könyvszemléltől az önéletrajzi vallomásig, a történelem folyamatának értelmezésétől a hazai közélet legidőszerűbb problémájának a vizsgálatáig jut el. Előadásmódja meditatív, módszere a Német László-i kísérletező emberé, stílusára nem a közlő, a didaktikus, az ellentmondást nem tűrő kijelentő mondat a jellemző, hanem a kérdező, a kételkedő attitűd. Pozíciójára jellemző, ahogy egyik tanulmányát így indítja: „Ahogy telnek az évek, adósságom csak egyre növekszik: az el nem végzett munka, a végig nem gondolt gondolatok.”

Most viszont alkalma van néhány gondolatot végig gondolni.

A kötet első, címadó tanulmánya, *A lineáris ember* Francis Fukuyama, az amerikai születésű japán politológus könyvéhez, *A történelem vége és az utolsó ember* című, magyarul 1994-ben megjelent munkájához kapcsolódik. A vizsgálódásba bevonja Fukuyama egyik fő forrását, az orosz-francia filozófus, Alexandre Kojeve írásait is, amelyek – Albert Gábor szerint – mintegy filozófiai alapul szolgálnak Fukuyama munkájához. Albert Gábor Fukuyama alapvetően pesszimista történelemszemléletét bírálja: „Az ő embere szálanalmasan lineáris, az ő embere csak a történelmet (a *vita activát*) és az úgynevezett történelmen túli világot ismeri, annak is csak politikai vonatkozását”. A szerző szemére veti, hogy „sommás diagnózisa szerint a történelem egyértelműen befejeződött”; a politikatörténetet az egész történelem-

mel azonosítja; a kultúra nemzeti jellegével nem tud mit kezdeni; említésre sem érdemesíti a magyar 1956-ot, ami pedig „megrengette” egész Kelet-Európát; és nem hajlandó tudomásul venni azt a változást, amelyet „a hatalmas iszlám világ jelenléte” hozott. „De milyen is ez a történelemtől megszabadult, a történelmen túli világ?” – fogalmazza meg kérdésbe öltöztetett kritikáját Albert Gábor. Válasza: „Ha Fukuyamának igaza lesz, és nemcsak mi, de a történelem is komolyan veszi a megjósoltakat, akkor Isten legyen irgalmas hozzánk.” Azaz: Albert Gábor hisz a történelem folytatásában és folytathatóságában, a nemzeti kultúrák életképességében, az értelmes emberi életben, abban, hogy holnap ne a céltalan élet korszaka következzen el.

A történelemről alkotható kép és a világ helyzetének vizsgálata után a figyelő fókusza szűkül: az új esszé, a *Vajúdo Európa* tárgya Európa jelene és jövője. A trambulín, ahonnét ellendül, ismét egy könyv, Christopher Dawson műve, *az Európa születése*. Mielőtt azonban tárgyára térne, zárójelben két olyan problémára hívja föl a figyelmet, amelyet itt nem kíván részletesen vizsgálni, ám létük szerinte döntő fontosságú lesz Európa közeljövőjében. Az egyik az ökológiai katasztrófa veszélye, a másik a demográfiai helyzet alakulásából származó veszély.

Európa és az Európa-gondolat jövőjét, valamint az Európai Unió sorsát elsősorban a globalizáció szempontjából, valamint Európának a Birodalomhoz, az Amerikai Egyesült Államokhoz való viszonyában vizsgálja. Két szempontot állít szembe egymással: a piac és az egyén, az egységesülés és a sokféleség, a globalizáció és a sajtószerűség megőrzésének az értékét. Az Európai Unió válságban van, mondja Albert Gábor, mert „A világtendenciák nem kedveznek az Európa-gondolatnak”. Más az Egyesült Államok, és ismét más az Európai Unió érdeke. „Nem szeretnék napi politikai s különösen gazdasági-anyagi kérdésekbe bonyolódni” – védekezik, ám nem hallgatja el kritikáját: az Egyesült Államok a világhatalom és (Irakban) a háború oldalára állt, holott Európa érdeke a béke lenne, és ebben a választásban (az iraki kérdésben) a dezertáló stratégiát követték, „a háború oldalára álltunk”. E tanulmány is a szerző reményével ér véget: „Megvallom, én magam is... az álmodók közé tartozom... Az erős és öntudatos Európai Unió léte még a Birodalmat is rákényszeríthetné azokra az önkorlátozó intézkedésekre, amelyek nélkül az egész emberi nem fennmaradása is veszélyben forog.” De nem adja föl az esszéíró pozícióját, a kérdező, a kételkedő ember attitűdjét. Kételyét az esszé végén kérdésekben fogalmazza meg: „hihetjük-e, hogy Európa keresi a feladatát: Jelenlegi formájában és szel-

lemében tud-e, akar-e védekezni a neoliberalis Birodalom küldetésstudata ellen? Belátja-e rövid időn belül, hogy tulajdon sikere érdekében a visszariasztó dezertáló stratégiát kooperációra kell változtatni?”

A harmadik esszé – *És most jöjjenek a...* – közelít a hazai élet egyik legaktuálisabb kérdéséhez: ez az írás a Hitel című folyóirat körkérdésére adott válasz a rendszerváltozás megítéléséről. Albert Gábor az esszé műfaján is szűkít: az önéletrajzi vallomás formáját választja. Vagyis arról beszél, hogy az elmúlt ötven évet „optimista aszkézissel” élte meg. Elítéli a diktatúra évtizedeit, a besugó rendszert, de hitét nem tudták elvenni. „És vártam. Reménykedtem. Bízom, hittem az igazság hatalmában.” Csupán céloz, de nem tér ki (másutt részletesen megírta) az Új Magyarország című lappal kapcsolatos szerepére. A tévedéseket, saját tévedéseit is számba veszi. „Értelmiségi vétek volt – ha nem is árusítás – a szavak, az igazság kimondásának túlértékelése.” És a túlzott hit miatt lelkiismeretfurdalását sem rejti el: túlbecsülte az igazság kimondásának gyógyító hatását. „1986-ban el nem tudtam volna képzelni”, hogy lesz idő, amikor „Magyarország lakóinak többsége visszakivánja, visszaszavazza a letűnt rendszer képviselőit.”

Ha nemcsak a jó esszé, hanem az esszéről való gondolkodás is a kérdezés, a kísérletezés műfaja, akkor az olvasót (így önmagunkat is) arra kell inteni, hogy Albert Gábor könyve nem fejeződik be azzal, hogy visszahelyezzük a polcra. A három esszé az olvasóját is töprengésre, további gondolkodásra, egyetértésre vagy cáfolatra készíti. És talán épp ez az írások együttes kiadásának a legfőbb haszna.

Tüskés Tibor

2006. április 14-én elhunyt Mátis Livia a Kortárs Kiadó igazgatója, a Magyar Szemle szerkesztője. Az irodalmi élet az 1960-as évektől a Szépirodalmi Kiadó igényes munkatársaként ismerte. A

Kortárs Kiadót 1995-ben vette át és a mai magyar szépirodalom egyik meghatározó műhelyévé tette. Temetésére 2005. május 5-én kerül sor a Deák téri Evangélikus Templomban, délután két órakor.

Az érintés szikrája

Czakó Gábor:

Beavatás

– Az ideák nyelve

Cz. Simon Bt. Bp., 2005.

A címlapon Michelangelo híres freskójára utaló grafika látható: Isten megteremti saját képmását. Kezük egymás felé nyúl, épp hogy össze nem ér, közük villámlik. Vallásos felfogás szerint a mindenkori újjászületésnek az a feltétele, hogy a két fél egymás felé közelítsen. Az érintés szikrája talán az a katartikus pillanat, amikor a beavatás grádicsain a lélek maga se tudja, pontosan hogyan, de eggyel feljebb lép...

Vegyük szemügyre Czakó Gábor írói beállítottságának alapszavát: beavatás. Valaki beavat, valaki beavatódik. Aki beavat, oly tudás birtokosa, mellyel a beavatatlan még nem rendelkezik. A beavató közvetíti az igazságot a valóságról. Beszéde abba a hagyományba illeszkedik, mely ismeri az igét, a beszéd által megnyilvánuló szentet. Czakó Gábor a legtöbbször két ilyen hagyományegységre utal: elsősorban a jézusi életesszéményt őrző és világba oltó kereszténységre, másrészt a Hamvas Bélán keresztül látott őshagyományra. Nem a maga nevében, a maga igazát erőlteti tehát – csupán engedi, hogy a manapság kifinomult hatalmi eszközökkel eljelentéktelenített természetes emberi tudás szóhoz jusson a kor viszonyai között.

A jelenkorban a beavató ősi szerepe ellenzékben van. A jelent a gazdaság-szemponitú értékteremtés, a gazdaság-érdekű világgép uralja. E kor vezérszerepe a nyereség (profit, haszon, verseny stb.) – minden levezethető e szóból. Sikeres az, aki nyereséget termel. Fejlődik az, ami egyre több nyereséget hoz a konyhára. Művészi értéket képez az, ami... stb. Gazdaságkorban élünk. E kor a szentség-vezérelte idők maga alá gyűrésével keletkezett. E győzelem – Czakó Gábor felfogásában – a legszorosabb kapcsolatban áll azzal a kettős bűnnel, mely elhazudja az igazságot és meghamisítja a valóságot. Gazdaságkor olyan dolgokat és ideológiákat termel, melyek nem illeszthetők a földi lét egészségébe. A globalizációt (a „gazdaságrákot”) Gaia, a Földbolygó ellenében erőszakolja.

Aki ma a legyűrt kor eszménye – a szentség – nevében és érdekében szól, szemben áll azzal a megfoghatatlan hatalmi elittel, vagy talán inkább személytelenül és gépszerűen működő rendszerrel, melyet a nyereség (nyersebben fogalmazva: a pénzéhség) vezérelte kor épít ki. Korunk a virtualitás, a szentség viszont a valóság talaján áll. A valóság az a teljesség és arányosság – beleértve a természetet, lélek, Isten, közösség, kulturális

javak és a beszéd tereit –, mely az egyéneket a nagy Egészben elrendezi. A szentség forrásából kinövő ember Czako Gábor fogalomhasználatában személy, a sokszor idézett Hamvas Béláéban „normális”. A beavatás értelme ebben az összefüggésben az volna, hogy a „szabad egyén-né” (értsd: fogyasztó-termelő, dolgok-uralta, mechanikus-sá nyomorított, agyonmanipulált „barbivá”) lefokozott teremtményből – újra – előhívja a személyiséget.

Minden ember lelkében istenkép rejtezik. A nagy és kis vallások, legfőképpen pedig a kereszténység örítze Jézus-történet Czako – Coomaraswamy, Chesterton, Hamvas Béla és mások – meglátása szerint, ha különb s különb nyelvhasználattal és szimbolikus cselekvéssorokkal, de ugyanerről a tudásról szólnak. Elindulni a vallások által sugallt lelki úton azt is jelenti: beavatódni. Csak a beavatódott ember képes arra, hogy életmódját, emberi, dologi viszonyait az istenkép által engedje elrendeződni. A kép szavunkból képeztük a képes szavunkat. Akiben az istenkép eleven, képes teremteni.

A magyar nyelv a hajdan normális (az isteni törvény követő) emberi élet ismeretének lenyomata – az „ideák nyelve”. Akkor keletkezett, amikor még nem tudtunk hazudni – ahogy a delfinek sem tudnak, véli Czako Varga Csaba nyelvmelelete alapján. Gazdaságkor nyelve azonban szakadatlan hazugságmonológ. Annak, aki beavató szándékkal beszél, fel kell hasítania a hamisításokból, ferdítésekből, megbélyegzésekből szőtt világhálót. Fel kell tárnia és nyomatékosítania kell a nem tudomásul vett vészjósló tényeket, le kell lepleznie a kor legfőbb eszményeit, az „egyéni szabadságot”, a „demokráciát”, a „sajtószabadságot”, a „fejlődést”, a „gazdasági növekedést”, a „jótékony piaci hatásokat” és a többit. Láttatnia kell azokat, akik ebből hasznot húznak, és azokat is, akiknek a rovására.

Gazdaságkort a létezés lényegének meghamisítása élteti: azt teszi kívánatosá, ami a szentség talaján álló kultúrákban bűnnek számított. „Add el a lelkedet azoknak, akik-amik ezt a rendszert építik és fenntartják, fordítsd meg az áldozat irányát!” – tanítja, „Add a császárnak, ami Istené!” – sugallja minden tömegbefolyásolásra kiokosított és felbérelt közmédiium: reklámok, kereskedelmi „cloacák”. Ha nem vigyázol, ha a kor parancsa szerint élsz, menthetetlenül megkötöd ezt a „mefisztóinak” nevezhető alkut, bár lehet, nem is tudsz róla. Ebbe az alkuba a lélek – előbb, mint utóbb – belepusztul, vele együtt a nyugati civilizáció is összeomlik, ami viszont könnyen magával ránthatja az összes többit is. S ha ez utóbbit nem tenné is, a Föld, mint élő, önszabályozó rendszer hosszú távú működése kerül a nyugati ember életmódja és civilizációs rendszere miatt végveszélybe.

Van válasz az adott – Czako Gábor szemüvegén keresztül siralmasnak látott – helyzetre. A „boldogság forradalma”, a „harmadik” azaz „belső út”. Ám ez csak abban az esetben nőhet globális válasszá, ha az út vége, az isteni létben való részesedés boldogsága nem marad magánügy. Czako Gábor úgy látja: ahol az isteni törvényeket nem „érvényesítik (...), ott nem érvényesülnek”. E logika szerint arra volna szükség, hogy Gazdaságkor hatalmi – és démoni, hiszen az áldozat megfordításából él – agyközpontját demokratikusan leváltssuk, és visszahelyezzük eredeti helyére a szentséget. Ám erre nem igen nyílik esély, mert e kor talán legnagyobb hazugsága maga a demokrácia. A nyugati típusú társadalmi berendezkedés, Czako szerint, valójában diktatúra. Ebben a rendszerben a pénz birtokosai kerültek hatalmi pozícióba. A pénzhatalom legfőbb szempontja saját érdekeinek érvényesítése. A pénznek az az érdeke, hogy egyre több legyen, mert birtokában a „barbikban” nőttön-nő a vágyteljesülés hamis szabadsága és hamis éden-ígérete. Amennyiben pénz befolyásolja a törvényhozást és egy ország irányítását, a pénzhalmozó, mesterséges képződmények felértékelődnek. A multinacionális cégek és bankok vezetőit viszont sehol sem demokratikusan választják. Ebből következően nem demokratikusan választott hatalmi szervezetek uralják – manipulálják – a véleményt, az ízlést, a világnézet és életeszmény-alakulását és sajnos, egyre inkább az oktatást és a nevelést is.

Az éleslátó, olykor metsző korszakkritikus bírálatával, a lelkeket kívánja gyógyítani. Azt is mondhatnám, olyan ő, mint Illés, amikor a Karmel hegyi történetben választásra szólítja a jelenlevőket és az egész népet. Kérdése ma így hangzik: Barbi vagy Jézus? A választás csak látszatra triviális egy olyan korban, ahol a jézusi eszmények sok esetben a „vallási fundamentalizmus” vagy egyszerűen csak az „elmaradott” bélyegeit viselik, míg a „barbiság” mint „józan racionalitás”, „embertársi szeretet”, „szabad önmegvalósítás” állítatik be.

Fodor Miklós

Megjelent az IRODALMI JELEN májusi száma!

Pollágh Péter, Jancsó Miklós, Sebők Zoltán, Bodor Béla, Weiner Sennyei Tibor, Ferdinandy György, András Sándor írásai; Térey János, Eszteró István, Lipcsei Márta, Lászlóffy Csaba, Burján Gál Enikő, Schein Gábor, Noszlopi Botond, Zalán Tibor, Árvai Ferenc Ödön, Balaskó Ákos versei.

A 90 éves Méhes György köszöntése;

Könyvkritika Babits Mihály, Szentmártoni János, Zalán Tibor, Papp Sándor Zsigmond, Burus János Botond, Király László, Szógi Csaba könyveiről;

Film- és színházkritika; *Beszéd a palackból* – Szócs Géza, valamint *Sándor vagyok én is!* – Johann von Kronstadt rovata.

Magyar költészet In Quest of the „Miracle Stag”: The Poetry of Hungary
 – angolul
 Chicago: Atlantis-Centaur,
 I. köt. 1996, 2000.
 II. köt. 2003.

A csodaszarvas nyomában címen jelent meg Makkai Ádám magyar költészet-antológiája, mely majd 2400 oldal terjedelemben, körültekintő válogatásban, jobbnál jobb angol fordításokban mutatja be költészetünk legjavát, nyomon követve az allegorikus csodaszarvast üző magyar költők kereséslírját és ihletett látomásait. Az évszázadok folyamán fel-felbukkanó csodaszarvas-motívum lesz a két kötetnyi magyar vers egyik visszatérő toposza, mely hol a nemzeti, hol a személyes identitás-keresést, hol a nagy átváltozások végérvényességét, hol a külső természeti, hol a vad belső erőktől való menekülést hivatott földidézni (mint például Határ Győzőtől *Az éjszaka szarvasa*, melyet Makkai Ádámnak dedikált). Szinte halljuk a sorok mögött Bartók Béla szavait: „Volt néki, volt néki kilenc szép szál fia ...” Makkai kötetében a kilenc fiú (és a valamivel kevesebb leány) számos útja és metamorfózisa megjelenik.

Makkai Ádám a Chicagói Egyetem poliglott nyelvészprofesszora, aki a magyaron kívül angolul, németül és franciául tud anyanyelvi szinten, emellett ír és beszél oroszul, olaszul, spanyolul, románul, portugálul, latinul, malájul és indonézül, s mint nyelvész tanult ógörögül, szanszkritul, óslávul, valamint elemezte a japán, a vietnámi, a thai és az egyik kenyai nyelvet is. Szótáríró, egy tucat nyelvészeti monográfia és több tucat tudományos tanulmány szerzője, mindemellett költő (nyolc nyelven), műfordító és antológiaszerkesztő. A tudományokban és a művészetekben való otthonosság, valamint a többnyelvűség e különleges konstellációja valóban kivételes munkát eredményez.

Ezt a kanonikus tágasságot mondanám az antológia három nagy erénye egyikének. A magyar költésztörténet klasszikusait imponáló számban és meggyőzően képviselik legfontosabb szövegeik (pl. Csokonai: 11, Kölcsey: 10, Vörösmarty: 16, Arany: 20, Petőfi: 30, Ady: 38, Babits: 13, Kosztolányi: 28, Tóth Árpád: 12, Kassák: 9, József Attila: 36, Radnóti: 21, Weöres: 27, Pilinszky: 20, Nagy László: 9), ugyanakkor az antológia a különböző csoportok és hagyományok elfogulatlan bemutatásával a mai költészet belső dinamikáját is megjeleníti. A második kötetben ekként kapnak reprezentatív válogatást többek között az olyan, egymástól egyébként markánsan eltérő szellemiséget és érzékenységet képviselő költőink,

mint Somlyó György és Kormos István, Görgey Gábor és Kányádi Sándor, Csoóri Sándor és Mezei András, Tornai József és Eörsi István, Károlyi Amy és Hervay Gizella, Gömöri György és Kalász Márton, Orbán Ottó és Lászlóffy Aladár, Tolnai Ottó és Petri György, Kodolányi Gyula és Várady Szabolcs, Balla Zsófia és Rakovszky Zsuzsa, Szöcs Géza és Ferencz Győző. Más antológiákban fel nem lelhető gazdagságban vannak jelen a női hagyomány képviselői, így Petrőczy Kata Szidónia, Kaffka Margit, Várnai Zseni, Mikes Margit, Hajnal Anna, Nemes Nagy Ágnes, Szécsi Margit, Károlyi Amy, Csiky Ágnes Mária, Saáry Éva, Makay Ida, Gergely Ágnes, Hervay Gizella, Tóth Judit, Székely Magda, Forrai Eszter, Takács Zsuzsa, Kiss Anna, Tóth Éva, Dedinszky Erika, Gutai Magda, Mezey Katalin, Pardi Anna, Pinczési Judit, Balla Zsófia, Rakovszky Zsuzsa, Petrőczy Éva, Simándi Ágnes, Szennay Ilona és Mesterházi Mónika.

A szerkesztői tágkeblűséget dicsérve három erényre utaltam: a kánon említett sokszínűsége mellett még szólni kell a fordítások magas színvonaláról és a magyar költészet nemzetközi kontextualizációjáról (utóbbi a kitűnő bevezető tanulmányokban jelenik meg).

Elég belelapozni a kötetekbe, hogy föltűnjön a száz fordító keze nyomát magán viselő fordítások egyenletes színvonala. Csakugyan: nincs a kötetben egyetlen gyengébb fordítás sem, csak jó és még jobb. Talán valóban az alkalmazott Gara-módszer miatt van ez így. Mint a szerkesztő a bevezetőben elmondja, a magyar költészetet franciára fordító Gara László nevéhez fűződő fordítási módszer többlépcsős folyamatban ülteti át a verset: előbb az egyes szavakat fordítja le (az eredmény egyféle tört [*Pidgin*] francia), majd nyersfordítást és hangzásátültetést készít, végül a hangzó versszövegre figyelve a legkiválóbb nyelvmesterekkel készítteti el a fordítást. Az 1962-es francia nyelvű antológia sikerén felbuzdulva (melynek fordításában többek között Aragon és Éluard is részt vett), Gara rábeszélte néhány londoni emigráns író, hogy hozzanak össze egy hasonló magyar költészeti antológiát angolul. Tábori Pál és Kabdebó Tamás több száz magyar vers kevert és nyersfordítását készítette el, majd azok angol átültetéséhez olyan kiváló angol költőket nyert meg, mint W. H. Auden, Ted Hughes, Alan Dixon és Vernon Watkins. Négy évvel később, 1966-ban hívták meg Makkai Ádámot, aki több évtizeden át társszerkesztőként és fordítóként vett részt e különleges csapat kitartó munkájában. Miután Tábori 1975-ben meghalt, majd Kabdebó 1993-ban kilépett a vállalkozásból, Makkaira hárult a legnehezebb feladat: a sok ezer kézirat-oldalból egységes – reprezentatív merítésű és egységes színvonalú – kötetet kellett szerkeszteni. Az első kötet végül 1996-ra, a magyar millecentenárium évére és az ötvenhatos forradalom negy-

venedik évfordulójára készült el, melyet 2000-ben újabb kiadás, majd 2003-ban a második kötet követett. A két kötet így ível a népköltészettől és a a *Halotti beszéd*től a XX. század nagy nemzedékein át a mai kortárs költészetig, mégpedig úgy, hogy közben az olvasónak nem is jut eszébe, hogy eredetileg nem angol nyelven írt verseket olvas.

Külön tanulmányt érdemelne a fordításvariánsok összevetése. Hiszen az *Ómagyar Mária-síralom* négy változatban is olvasható (például Chaucer középgangol-jában), Janus Pannonius *De Frando naufragója* kettőben, Balassi Bálint több verse két, ill. három változatban, Berzsenyitől *A magyarokhoz* kettőben, Arany *Ágnes asszonya* szintén kettőben, és hasonlóképp több variánsot kap számos Ady-, Tóth Árpád-, Illyés-, József Attila-, Radnóti-, Nemes Nagy-költemény. József Attila *Születésnapomra* című verse hat fordításban szerepel, ezek közül Peter Zollman oldja meg a „tani-tani” végződést a legszellemesebben. A fordítások szépek és hitelesek – nem kis részben valószínűleg azért, mert a fordítók tartózkodnak bármiféle modoros archaizálástól, s inkább egyszerűsítanak – inkább áttetszővé, mint láthatóvá téve a nyelvet. Ez persze nem volna lehetséges a magyar költészet azon sajátossága nélkül, melyet az első kötet végén közölt Cs. Szabó László-esszé (*Egy nemzet és költésze*) fogalmaz meg. A magyar költők között, írja, jóval több a Victor Hugo, mint a Mallarmé. Azaz a magyar költészetben viszonylag ritka a többértelmesítést és szemantikai bizonytalanságot előhívó formai kísérletezés, ahol a nyelv nem a gondolat áttetsző közvetítője, hanem maga az üzenet. A legjobb fordítások között említhető Berzsenyitől *A magyarokhoz* és a *Napoleonra*, (Makkai Ádám), Petőfi *Nemzeti dala* (Makkai Ádám), Kiss Józseftől az *Ó, mért oly későn* (Peter Zollman), Adytól az *Elbocsátó, szép üzenet* (Edwin Morgan) és az *Őrizem a szemed* (Makkai Ádám), Babitstól a *Jónás imája* (Peter Zollman), Kosztolányi *Hajnali részegsége* (Peter Zollman), Tóth Árpád *Esti sugárkoszorúja* (George Szirtes), Radnóti razglednicái (George Gömöri, Clive Wilmer, Peter Zollman), Sinkától az *Anyám balladát táncol* (Makkai Ádám), Pilinszky *Ravensbrücki passiója*, Juhász Ferentől *A szarvassá változott fiú kiáltása a titkok kapujából* (David Wevill), Somlyó Györgytől a *Messe a/azról/ről* (Daniel Hoffman), Csoóritól a *Hó emléke* (William Jay Smith) és a *Jóslás a te idődről* (George Szirtes), Hervay Gizellától *A száműzött szivárvány* (Nicholas Kolumban), Oláh Jánostól a *Gazdátlan mérleg* (Paul Sohar), Várady Szabolcstól a *Petri sírjánál* (David Hill), Rakovszky Zsuzsától a *Többé már* (Clive Wilmer, George Gömöri) és a *Narkomán* (George Szirtes), Szöcs Gézáttól az *Ez már a feltámadás* (Len Roberts) és Ferencz Győzöttől az *Álom s feledés* (George Szirtes).

Végül az antológia harmadik erényéről kell szólnom. Az egyes fejezeteket és költőket bemutató frappáns portrékban és korrajzokban, valamint a nagy ismeretanyagot mozgósító lábjegyzetekben a szerkesztő nem egyszerűen adatokat közöl, kritikai értékelést ad és magyaráz, de a jelenséget, a költői munkásságot vagy az eseményt világirodalmi kontextusba helyezi. Így kerül egymás mellé – a külföldi olvasó nagy öröme – Ballassi és Cellini; Rousseau, Mozart, Herrick, Burns, Pope és Csokonai; Shakespeare és Vörösmarty; Robertson, Monod, Parker és Tompa; Mickiewicz, Puskin, Lermontov, Heine, Burns és Petőfi; Verlaine, Baudelaire és Ady; Katherine Mansfield és Kafka Margit; Whitman, Apollinaire, Georg Kaiser és Kassák; Robinson Jeffers és Füst Milán; a sámánénekek, Edgar Lee Masters és Sinka István; a keresztény misztikusok, Georg Trakl és Dsida Jenő; Ted Hughes és Pilinszky; Emily Dickinson és Károlyi Amy; Robert Graves és Devecseri Gábor; Samuel Beckett, Thomas Bernhard és Tandori Dezső. Különös, új perspektívába kerül ezzel a magyar költészet: kiderül, hogy a „legmagyarabbnak” vagy legkülönösebbnek hitt alkotóknak is fellelhetők lelki-művészi rokonaik a világlírában. Ez a kontextualizáció kétszeresen is hasznos: egyrészt az angol és az amerikai olvasóban olyan olvasásélményeket idéz, melyek a számára ismeretlen költészet befogadásában segítik, másrészt a nyelvi elszigeteltségéből adódó ismeretlenséget folyamatosan megélt magyar költőt természetesen helyezi tágabb közegébe, a világirodalomba.

Az angol és amerikai olvasó persze hozzá van szokva az irodalom antologizálásához. Akár a nagy nemzeti irodalmakat, akár a személyes identitáskategóriák szerint kifejlődött hagyományokat (pl. nőirodalom, afro-amerikai vagy meleg irodalom) kívánja egy-két kötetben tanulmányozni, csak le kell vennie a polcra az ismert Heath-, Norton-, Prentice Hall- vagy egyéb antológiákat, melyeket, főként az egyetemi oktatást kiszolgáló, az elmúlt évtizedekben meglehetősen nagy számban adtak ki. A magyar olvasó sajnos nincs ilyen szerencsés helyzetben, hiszen a magyar könyvkiadás még saját nemzeti irodalmát sem igen találja fel neki egy- vagy kétkötetes reprezentatív szöveggyűjteményekben. Csak néhány kivételt találhatunk, köztük Ferencz Győző kiváló és tetszetős antológiáját (Osiris, 2003), mely két tekintetben tér el a Makkai Ádám szerkesztette válogatástól: egyrészt csak holt költőkből válogat (emiatt azután a mai kortárs költészet sokszínűsége mindenesztül elvész), másrészt egy markáns perspektívát alkalmazva a különböző költészeti hagyományokat nem azonos figyelemmel mutatja be (míg például a *Nyugat* második nemzedéke, ill. az *újholdas* költőcso-

port túlreprezentálnak tűnik, addig a határon túli, az emigráns, a női vagy a cigány költők mintha alulreprezentáltak maradnának).

Makkai Ádám antológiája nemcsak a nagy amerikai és angol antológiák sorában állja meg tökéletesen a helyét, de kanonizációs gesztusa révén modellként szolgálhat költészetünk jövőbeli nagy magyar nyelvű antológiáihoz is. Igen, a két Makkai-féle kötet alapján elkészíthető volna a magyar költészettörténet valóban reprezentatív szöveggyűjteménye – még a fordításokkal sem kellene bajlódni.

Bollobás Enikő

**„Itt Krakkó,
gyere!”** Sławomir Mrozek:
Hazatérésem naplója
Európa Kiadó, Bp., 2004.

A mai lengyel szépirodalom Magyarországon legismertebb szerzője a dráma- és tárcaíró *Sławomir Mrozek* – ezt bátran kijelenthetjük. Az irodalmi sors különös finitora ez, teszem máris hozzá, hiszen a legutóbbi évtizedekben két lengyel alkotó is Nobel-díjat kapott: a 2004-ben elhunyt *Czesław Miłosz* 1981-ben, a jelenleg is élő *Wisława Szymborska* pedig 1996-ban. És mégis: ők ketten együttvéve sem kerültek be annyira a magyar értelmiségi köztudatba, mint Mrozek. Igaz, Szymborska kizárólag verseket ír, ráadásul legendásan keveset, Miłosz pedig költő és esszéíró volt.

És hazánkban az a zseniális szerző is elmarad Mrozek ismertsége mögött, aki soha nem kapott Nobel-díjat, bár minden józan szempont alapján nyugodtan kaphatott volna: *Witold Gombrowicz*. (Senki ne ijedjen meg: nem csapongok, mindvégig a megadott témáról beszélek.) Igen, az 1969-ben elhunyt regény- és drámaíró, a groteszk és az abszurd nagymestere, aki emigránsként hosszú időt töltött Párizsban, majd a latin-amerikai Argentínában talált menedékre. Gombrowicz műveiből nálunk színdarabjai a legismertebbek, közülük is az időről időre színpadra állított *Yvonne, burgundi hercegnő*. Viszont 1953 és 1966 között írt háromkötetes *Naplója*, amely a kortárs irodalom egyik legkiemelkedőbb teljesítménye és egyenesen *Márai Sándor* naplóival vetekszik, magyarul javarészt kiadatlan: csupán az első kötete jelent meg (*Pályi András* fordításában).

Az 1930-ban született Sławomir Mrozek, a groteszk és az abszurd mai nagymestere harminchárom évesen hagyta el Lengyelországot. Olaszországi és nyugat-berlini megszakításokkal évtizedeken keresztül Párizsban

élt. 1989-ben aztán ráunt a francia fővárosra és Európára, ahol „nagyon kényelmes, nagyon szép, de pokolian unalmas”. Mexikói születésű második feleségével, Susanával úgy döntött: életük hátralévő részét Latin-Amerikában, az asszony szülőhazájában töltik. Hosszas előkészületeket követően megvásároltak egy kismemesi udvarházat, vagyis ranchót, Mexikóvárostól egy órányi kocsiutra, és 1989 karácsonyának első napján beköltöztek. Hat és fél éven át, 1996 júliusáig laktak ott. A köztes időszak egybeesett Mexikó gazdasági csodaként elkönyvelt fellendülésével, amely százezrek könnyű meggazdagodását eredményezte. 1994 második felében azután kipukkant a léggömb: a karizmatikus vezetőnek hitt elnökről bebizonyosodott, hogy közönséges szélhámos, aki csillagászati összegű adósságokba vezette az országot. A csoda egyik napról a másikra eltűnt, s helyébe példátlan bűnözési hullám lépett, rablógyilkosságokkal, országúti banditizmussal és valószerűtlen méretű korrupcióval. A vagyonos – vagy csupán annak hitt – külföldiek sorra estek emberrablók fogságába: „a milliárdostól a borbélyig bárkit elrabolhatnak.” (14. old.) Mrozekék, akik Mexikó Svájcra hasonlított vidékén laktak, mindezt csak hónapokkal később tapasztalták meg, de akkor nagyon is. Végül ráuntak a szüntelen félelemre, a virrasztással töltött éjszakákra, az egész reménytelen küzdelemre, és úgy döntöttek, hogy Mrozek fiatalságának helyszínére, Krakkóba költöznek.

E váltásról: a mexikói lét felszámolásáról és a krakkói beilleszkedésről szól a *Hazatérésem naplója* című kötet, *Murányi Beatrix* műfordításában. Első hatvan oldala a mexikói búcsú naplója, 1996 áprilisától júliusig – második, terjedelmesebb része pedig a már Krakkóban írt tárcák gyűjteménye, 1997 januárja és 1999 szeptembere között. Az első rész, az elutazás naplója szellemes olvasmány, sokszínű kultúrbeszámoló egy távoli vidék mindennapjairól, ugyanakkor egy elkerülhetetlen dramaturgiai nehézséget hordoz. Ugyanis Mrozek mindjárt az első oldalon bejelenti a Krakkóba költözés kész tényét, ám a költözés négy hónapig várat magára, és ilyen hosszú időn keresztül fölöttébb bajos fenntartani az indulás készenlétét, lelki feszültségét. Egyszóval naplóját itt-ott meglegyinti a vontatottság, a *na, mi lesz már?* sürgetése. Talán az átlapozás veszélye is. Maga Mrozek is tisztában van ezzel, és a tőle megszokott gúnnyal így fogalmaz: „Eleinte azért akartam megszólalni, mert úgy éreztem magam, mint Hófehérke (nem mintha olyan szép lennék), amikor eltévedt a rémes erdőben, én is kiáltani akartam: *Hé, van ott valaki?* Kiáltottam, és kiderült, hogy van, hallottam a választ: *Itt Krakkó, gyere!* – s ettől erőre kaptam. De múlik az idő, hazatérésem dátuma többé-kevésbé eldőlt, és meddig lehet még az emberek-

nek, akár barátoknak, megragadni a hajtókáját vagy a kabátgombját, és azt ismételtetni: *Megyek már! Figyelem, jövök! Ide nézzetek, már majdnem ott vagyok!* Még a békára is felfigyelnek, ha váratlanul felvartyog, de a többi már csak brekegés.” (48. old.)

E ponton feltétlenül hivatkoznunk kell *Jacek Żakowski* lengyel újságíró *Mrożek* című könyvére, amely magyar nyelven 1998-ban jelent meg a Palatinus Kiadónál, *Kálmán Judit* tolmácsolásában. E rendhagyó monográfia alcíme szerint *Horrorisztikus életrajz a Mexikóban töltött évekről* – vagyis a Mrożek házaspár hat éven át tartó mexikói kalandját mutatja be részletesen, egészen a Krakkóba költözés pillanatáig. Mindaz, ami korábban történt: az ifjú Mrożek pályakezdése, hivatalosan 1968-ban, de gyakorlatilag 1963-ban kezdődött emigráns léte, első feleségének korai halála csak futólag, az érthetőség és az összefüggések kedvéért nyer említést.

Żakowski a maga krónikáját nyilvánvalóan Mrożek mexikói naplójára építette. Ám a szövegek gondos egybevetéséből kiderül, hogy számtalan vonatkozásban kiegészítette e naplót, még hozzá Mrożek és felesége szóbeli közlései, visszaemlékezései alapján. Ez annál a részletnél is kiválóan megfigyelhető, amely a *Hazatérésem naplója* indítása és egyben az egész mű megalapozása: a Mrożek házaspár megbeszéli, hová meneküljenek a felbolydult Mexikóból – a korábbi közös lakhelyüket jelentő Párizsba, vagy a férj szellemi bölcsőjét ringató Krakkóba?

„Rancho La Epifania, 1996. április 13.

Három nappal ezelőtt, reggelizés közben Susana elmesélte, hogyan is volt az pontosabban, amikor előző nap Mexikóvárosba látogatott.

– Ha akarod – mondom erre –, visszamegyünk Európába. Párizs vagy Krakkó, válassz.

– Krakkó – felelte gondolkodás nélkül.

És ilyen egyszerűen, egy pillanat alatt eldőlt a további sorsunk. Főleg az enyém.” (7. old.)

Żakowski könyvében (amelyben e jelenet értelem-szerűen az utolsó oldalon, a mexikói hányattatások lezárásaként szerepel) viszont azt tapasztaljuk, hogy Mrożek nem a feleségével beszélget a kérdésről, hanem a benne lakozó Rémmel, aki/amely évtizedek óta zargatja őt ide-oda a világban, a nyughatatlanság szellemét csöpögtetve a lelkébe:

„– Hogyan tovább? – tette fel a Rém az ellenőrző kérdést.

– Krakkóba!

– És aztán? – faggatózott tovább, mert biztos akart lenni a dolgában.

– Krakkó és még egyszer Krakkó!” (Żakowski, 111. old.)

Persze nem Mrożek az egyetlen, aki számára sorsfordító dilemmát jelentett Párizs és Krakkó szembeállítás. Az 1945-ben született, szintén Krakkóban élő költő és esszéíró, *Adam Zagajewski* is hasonló cipőben járt. (Ő a következő lengyel irodalmi Nobel-díj első számú várományosa...) Friss emigránsként 1983 kezdetén telepedett le Párizsban, és csaknem húsz év elteltével költözött vissza Krakkóba. Egy alkalommal lehetőségem nyílt személyesen faggatni e döntése háttéréről, és a következőket mondta:

„– Nos, szempontjaim határozottan személyesek. Fogalmazzunk úgy, hogy családi körülményeim változása lehetővé tette számomra a visszatérést. Mindamellet az is a költözés mellett szólt, hogy oly sok évvel a kommunista diktatúra után az emigrációs lét egyszerűen értelmét veszítette. Az első pillanattól természetes volt, hogy feleségemmel Krakkó mellett döntünk: ez egyetemista éveim színhelye, szeretjük ezt a várost, rengeteg barátunk él itt.

Zs. G.: – *Egyik esszéjében azt írja: „1983-ra megismertem az arrogáns francia közönyt, és már gyanítottam, hogy Franciaország soha nem lesz a második anyám”...*

A. Z.: – Franciaország szép, ám rendkívül különös. Olyan ország, amelyhez nem fűznek bensőséges érzelmi szálak – ellentétben a számtalan, legkülönfélébb nemzetekből Párizsba érkezett költővel-íróval, akik mind makacsul hittek a város mítoszában. Csodálattal adózom a francia kultúrának, de jelenlegi világa (a maga steril profizmusával) a legkevésbé sem érdekkel, és a kortárs francia költészet is idegen számomra. Húsz év alatt megtanultam: a francia társadalom soha nem fogad be engem teljesen. Párizsban élve az ember mindig csak emigráns marad, egy kedves idegen. Állandó hűvösség lengi körül: a híres francia kimértség. Végére is, milyen hosszsan lehet az ember szemlélődő turista Párizsban?”

A krakkói vonat (amely valójában a Cracovia nemzetközi gyorsvonat) 1974-ben kiadott, *Levél nővéremnek* című lemezén megéneklő *Cseh Tamás* is nyilatkozott e kérdésről, még hozzá az ezredfordulón:

„Párizs nagyszerű város, de valahányszor ott jártam, mindig nagyon nagy árat fizettetett velem. (...) Párizs egy dögös csaj, Krakkó viszont egy mosolygós, kedves lány. Úgyhogy ha választani kell, én inkább Krakkót választanám.”

Valóban, a *Párizs vagy Krakkó?* dilemmájára adott választ bizvást tekinthetjük jelképesnek. Hol szeretne élni, *señor* Mrożek? A jómódú, mindennel megáldott nyugaton, a gazdasági stabilitás földjén, vagy a mérték-tartó szülőhazában, ahol minden küzdelmesebb, de a levegő is az anyanyelvünkön vibrál? A felelet: „Krakkóban és még egyszer Krakkóban!”

A *Hazatérésem naplója* második része, vagyis a krakkói tárcák sorozata már arról tudósít, miként sikerült Mrożek írói hazatérése, a házaspár beilleszkedése. Nem mellékesen az már önmagában érdekes, hogy miért Krakkó a régi-új helyszín, és nem Varsó. Hiszen Mrożek huszonkilenc évesen Krakkóból Varsóba költözött, mondván: „Varsó a főváros, egy ifjú reménységnek itt kellett elindítania szédületes karrierjét.” (Żakowski, 9. old.) És négy évvel később onnan, Varsóból ment az emigrációba. Ám aki behatóbban ismeri a lengyel történelmet, pontosabban kultúrtörténetet, az tudja, milyen tréfás-komoly rivalizálás folyik Krakkó és Varsó között a fővárosnak járó tekintélyért. Azt általában maguk a varsóiak is elismerik, hogy Krakkó a lengyel kultúra és hagyományok fővárosa – Varsó ellenben a gazdasági élet és a politika központja. Egy önironikus varsói mondás szerint „a pénzt Varsóban jó megkeresni, és Krakkóban jó elkölteni.” Krakkót amúgy nemzetközileg is a Nobel-díjasok és a művészek városaként tartják számon. A két Nobel-díjas, Szymborska és Miłosz mellett olyan nagyságok lakják jelenleg is, mint az Oscar-díjas *Andrzej Wajda*, vagy a zeneszerző *Krzysztof Penderecki*. Itt élt a sci-fi koronázatlan királyának számító *Stanislaw Lem* is, aki a közelmúltban hunyt el. Eme névsor ismeretében egészen természetesnek tűnik, hogy Mrożek is Krakkó mellett tette le a garast (azaz a groszyt). No és persze az is nyomhatott valamiképp a latban, ahogyan 1990-ben a hatvanadik születésnapját ünnepelte Krakkó városa. Ugyanis tacsófelvonulást rendeztek a tiszteletére a hatalmas főtéren. Majd egy életnagyságú falóra ültették, amelyet traktorral vontattak véges-végig az óváros macskaköves utcáskáin – az ujjongó helybéliek díszsorfala között. Este pedig kezdetét vette az ünnepi színházi Mrożek-fesztivál, illetve a Jagelló Egyetemen megrendezett tudományos ülés az ő munkásságáról... Ha létezik a világon egy város, ahol így köszöntik az embert, akkor ugyan lehetséges-e máshová költözni???

Krakkóban élve persze magam is megtapasztalhattam, miként sikerült a Mrożek házaspár számára a beilleszkedés. Legalábbis eljutott hozzám néhány pletyka. Például arról, hogy Susana asszony hamar kiismerte a lengyel konyha fortélyait. A népi ételnek számító pirog házi receptjét magától Stanislaw Lem feleségétől kapta. De magával hozott tudását is kamatoztatta: mexikói szakácskönyvet írt, amely meg is jelent az egyik krakkói kiadónál. A helyi színházak, főként a legendás hírű *Szary Teatr*, rendszeresen bemutatják Mrożek drámáit. A legismertebbek (*Emigránsok*, *Sztriptíz*, *Tangó*) mellett néhány újabbat is. Ami a könyveit illeti, megjelent a tucatnyi kötetből álló életmű-sorozata, és frissebb munkái is sűrűn látnak

napvilágot. 2004-ben például két könyve: barátjával, az 1931-ben született *Jan Błoński* irodalomtörténéssel folytatott levelezése (*Levelek 1963–1996*), továbbá egy ön-életrajzi munkája, *Miként lettem filmkészítő?* címmel. Valóban, Mrożek életének egyik kevésbé ismert fejezete, hogy a hetvenes években filmes forgatókönyveket írt a német és a francia televíziónak.

A *Hazatérésem naplója* tárcáiban ott lebeg mind ezeknek a léggömbök – főként pedig a rendszerváltás utáni lengyel társadalom száz jelensége, vélt vagy valós elmentmondása, a hivatásos koldusoktól a munkaundorig. Mrożek az új lengyel valóság látletét nyújtja – bár a *lengyel* jelző számos egyéb nemzetével helyettesíthető: „Az erény ma nem ugyanazt jelenti, mint tegnap, de továbbra is jól megy sora, úgy érve: a közvélemény mellett áll, csak ami régebben erénynek számított, ma nem feltétlenül számít annak, sőt esetleg bűn lett.” (173. old.) A hatvanas évek elején Jan Błońskihez írt sorai változatlanul érvényesek: „Lehet, hogy nagyon gyerekesen hangzik, de én súlyos, kínzó betegséggé élem meg azt a helyzetet, hogy nem állhatok ki az utcára, és nem kiabálhatok el néhány, távolról sem új vagy felkavaró, viszont valóban átértett dolgot – persze az utcán történő kiabálás csak metafora...”

Bebizonyosodik, hogy a tárcáiról Mrożek szellemesége mit sem kopott. Futószalagon írja elénk az efféle aforizmákat: „Én nem térek el az igazságtól. Az igazság tér el tőlem.” „Könnyebb húzni, ha valaki tolja.” „Bolha ugrál a forró serpenyőn. De vajon a serpenyő hűl, vagy a bolhának gyengül a lába?” (218. old.) Személyesen csupán egy ízben találkoztam Mrożekkel: öt-hat percet beszélgettünk egy krakkói dedikálása során. Meglepően visszafogott, átlagos, sőt *száraz* volt – írásai alapján valami humorosat, eredetit vártam volna tőle, ám semmi ilyesmivel nem rukkolt elő. Később megemlítettem ezt egy nagyszerű krakkói írónak, az időközben sajnos elhunyt *Jan Józef Szczepański*nak, akivel egy házban laktam. Azt felelte, hogy nincs min csodálkoznom: az abszurd irodalom nagy szerzői a magánéletben mindig átlagosak és komolyak. Ugyanis az összes használható ötletüket és poénjukat a műveikhez tartogatják.

Még néhány szót a fordító dicséretére. Murányi Beatrix munkájának magas színvonaláról kiváltképp meggyőződhetünk, ha szembeállítjuk vele Jacek Żakowski könyvének magyar szövegét. A *Hazatérésem naplójában* nemigen találni pongyola, magyartalan megfogalmazásokat, ragtévészteseket, a fordító vallási tájékozatlanságát hirdető hibákat – ellentétben a másik könyvvel. Ez a mű gondozott, szép szöveg, jóleső mrożeki lubickolás.

Zsille Gábor

CLAUDIU GROZA

Kritikusi tízparancsolat (Szélsőségesen szubjektív kiáltvány)

I.

Úgy fél évvel ezelőtt találkoztam egy barátommal, egy pályáját kezdő költővel. Csodás nyári délután volt, barátom pedig öröm és aggodalom közt tétovázva egy irodalmi folyóiratot szorongatott a hóna alatt, abban egy recenziót a kötetéről. Szó szót követett, és végül megkért, fordítsam le neki a kritikát. A papírlapon neologizmusok kavargtak, szinonimák öklelték egymást, lompos farkú modorosságok sündörögtek. Röviden és velősen: igazi Bábel. Az olvasás végeztével az ember kimerültnek, kábának érezte magát, és úgy nézett a környezetében lévőkre, mintha testet öltött DEX-ek lennének, komoran és cinikusan, és máris gúnyolódásra készen, ha csak nyomokban is felfedezné az akadémikus szellem legártatlanabb és legtisztességesebb jelenéseit. Hidegrázásom múltán hársányan kacagtam. Csakhogy megkönnyebbüljek.

II.

Nem hiszek a szívélyes, a homályos, a száraz, a komor, az arrogáns, a modoros, a kioktató kritikában, amely a sarokba térdepeltet. Éppúgy nem hiszek a hivalkodó, magamutogató, önelégült, elitista, csendőrpertus (elnézést a barbarizmusért), a technicista, a frusztrált kritikában sem, amelyben a diadalmas, lelkiismeretes és fád neologizmusok fakérge alatt rémséges és titokzatos fenyegetés rejlik. Túlságosan is hasonlít az efféle kritika ahhoz a könyvtármélyen, verejtékezve írt, alázatos és göthös papneveldei dolgozathoz, amellyel holmi köznyös oktató jóindulatát akarják magukra vonni a nebulók. A kritikusi beszédmódban (a tudósítóiiban, ha úgy tetszik) hitem szerint ugyanannyi metaforának kellene lennie, mint az általa értelmezett prózában vagy költeményben. (A védbeszéd kedvéért túlzok, nyilván.)

III.

Egyesek fogcsikorgatása, zörömbölése az alkalmanként szemem elé kerülő cikkekben arra késztet, hogy úgy gondoljak szerzőikre, mint holmi fortélyos szófa-

csarókra: azokra a koszos, foltos és kikopott könyökű kezelábasban sündörgő, svájcisapkás alakokra, akik kinkeservesen táncikálnak a nevenincs vasalkatrészek között. (Még vazelin-szagot is orrontok.)

IV.

Véleményem szerint a kritikus: *causeur*. Párbeszédképes, ám diszkrét egyén, aki fesztelenül beszél franciául, anélkül, hogy elfelejtené ősi nyelve zamatos szavait (tudják, melyikét!). Egy olyan egyén, akiből látszólag hiányzik a szenvedély, akinek nincsenek előítéletei, aki egy doktori értekezés közben, ugyanabban a szikár előadói hangnemben elmond egy disznó viccet. Egy olyan egyén, aki élményeit csak a meghitt otthonosság félhomályában éli ki.

V.

Bizonyos fajta alkati „vadság”, valamint a szakmai tapasztalat fémjelzi kritikusi módszeremet. Mindenekelőtt színháztudományi kiképzésem. Az állandó kapcsolat egy rendkívül dinamikus és az irodalomhoz képest az irányzatoktól vagy kánonoktól sokkalta függetlenebb, egy összetett művészettel, amelyben többfajta kifejezőmód található, és amely megadta nekem (vagy megkövetelte tőlem) a mobilitást, az éleslátást, az érzékenységet, és ezeken felül a játékos szellemet. Színházi krónikásként én magam is akarva-akaratlanul komédiás vagyok. Tudósításum színekkel, gesztusokkal, hangokkal szembesülve születik. Ahhoz, hogy egy előadás életképes legyen – és ne feledjük, az előadás mindig, de mindig *történik* – részvétel, érzékenység, életerő szükséges. Mondjuk, ha zakóban megyek be egy előadásra, harlekin-ruhában kell kijönnöm onnan. A legobjektívabb kritikát ebben a ruhában fogom megírni.

VI.

A második tapasztalat, amely kialakította beszédmódom öntőformáját, a napi sajtóban végzett munkám volt. Háládatlan szerep ez egy kritikusnak egy mindentudó újságírókkal teli országban. Az örökös harc a főszerkesztőkkel, a sajtófelügyelettel, a korrektorokkal és a tördelőkkel megtanított, hogy röviden, világosan fogalmazzak, meggyőző, ironikus, pikáns, metaforikus, *természetes* legyenek. Úgy írjak egy előadásról, mintha csak kávéházban mesélnék róla. (Nincs ebben semmi lekicsinylés vagy megaláz-

Román irodalmi mozaik – bemutatkozik a Tribuna

A Tribuna Kolozsváron jelenik meg kéthetente, a Kolozsvári Városi Tanács lapja, amelyet a teljes román nyelvterületen terjesztenek. A múlt évben a Magyar Napló szerzőit is bemutatta több számában. A két szerkesztőség közötti együttműködés eredményeként 2005. október 25–26-án a Tribuna munkatársai közül Ovidiu Petca és Ștefan Manasia Budapestre látogatott. Mostani összeállításunkat Kenéz Ferenc válogatta először a Tribuna szerzőinek műveiből. Számunkat Ovidiu Petca műveivel illusztráltuk.

tatás. Feltéve, hogy hivatásos marad az ember.) Azt hiszem, egy hónap a napi sajtóban, annak minden kiszolgáltatottságával és elégtételével, csak hasznára válhatna bármely ifjú kritikuskak. Úgy, ahogy egy *strange interlude*.

VII.

Amikor kibújok a kritikusi bőrből és úgymond a színházi szakemberét vagy az irodalmárét, az elméletírót vagy a kutatót öltöm magamra, nyilván visszafogom kritikusi *fauvizmusomat*, vadságomat. A végtermék azonban ugyancsak egy párbeszédre hívó – ha úgy tetszik, epikus – esszé lesz, és nem egy sivár akadémiai beszámoló. A kritikus maga is alkotó, akár a prózaíró vagy a költő. Elemzése nem merül ki a szótagok vagy az alliterációk számlálásában, hanem, hitem szerint, belső kutakodás, a saját bensőséges élményeinek kiaknázása. Nem hiszek az olyan kritikuskakban, akit olvasmányai nem viselnek meg a lelke mélyén. Én nem az ellenőrző-felvigyázó, hanem a *reaktív* kritikuskakban hiszek.

VIII.

A legmeggyőzőbb (ám legkevésbé őszinte) kritiku-

sok a költők. Mivelhogy képeket és nem körmönfont szavakat használnak.

IX.

A posztmodernekek számára a kritikus egy papír-istenség papja. Prédikációja tehát csakis nemes szavakból áll, amelyek tiszták is, mivel eddig nem használták őket. A posztmodernekek (poszt-gyáriparosok szerintem) számára azonban a kritikus számtalan alakot ölthet, akár egy fénykép a számítógép hasáiban: lehet utcasarki szemetes, szeleburdi háziasszony a földszintről, éber nyugdíjas a ház előtt, ismerős, szóbő vízszereelő. A kritikus tulajdonképpen újra önmaga lesz így: egy elbeszélő, a fikció kotnyeles és több-kevésbé irigy, ám esendő, ám őszinte, ám elszánt *raisonneur*-e. A fikció azonban – ugyebár? – nem létezik. Egyedül az a valóság létezik, amelyet *te* magad ismersz.

X.

A kánon: nézz, érezz, ítéld. De csakis ebben a sorrendben!

Csiki László fordítása

ȘTEFAN MANASIA

Februári elégia

*Ki néz mikor vaszsaluk mögé
bújva alszol?
ki alszik feledve mindent
de előbb vázolja álmait?
kitől a hatalom
hogy a hajóroncs fényében
algák és halak közt is lélegezni tudsz?
ki rejtőzik a vaszsaluk mögött
a falba falazva?
Ki idézi meg kávéscsészékből
a reggelt?
ki matat a hajában
a mézsfoltos ablakban?
ki csókol szájon mikor alszol
mint egy hangyajárta száraz orchidea?
és ki csiklandja lábujjaidat?
ki feni élesre lila karmait a gerendákon?
Ki a hibás azért hogy te a barátság Akropoliszáról
a mindent romba döntő óriás gipszmadár
sarkantyújáról álmodsz
szénné égetve a dió húsát is?
ki tesz diót a nyelvedre
amíg szájadban a levegő olyan savanyú nem
lesz
mint egy rozsdás vaslemez?
Ki néz mikor alszol?
ki feni élesre lila karmait a gerendákon?
és ki parancsol ki téged a fényre?*

ȘTEFAN MANASIA

Amazon

szomorú, de igaz történet Csillának

1

aztán a kutya szűkölni kezdett. úgy nézett a pórázra, mint valami elnyűhetetlen, precíz szondára, ami addig fog kutakodni a vénáiban, míg rá nem talál a lélekre

a kutya-lélek végül beadta a kulcsot

mintha sejtette volna is a halál módját azon a sivár reggelen, mikor manasia aggódva araszolt át az iszapban, amelyen mint holmi uszály, ott ringatózott a Vasutasok Klubja

ha író akarsz lenni, gondolta manasia, keménycsontúnak kell lenned, de ha élni akarsz, akkor a lelked csontjai legyenek erősek, mint a futballistáké vagy a marháké. a Klub egyre közeledett. sárgalevelű, büzlő hársfa volt a Klub

a szeméthalmok közt elmaradozott a mocsár. mint egy falánk amazon, összekuszálta a híd pilléreit, és éberen figyelt

a híd egyik végén horgonyzott a Vasutasok Klubja, a másikon manasia töprengett a metsző, történelmi fényben: *ha író akarsz lenni, passzold félre a hidat, kerülj el a bódító hársfát, kerülj el a gazdáját pórázon rángató kutyát, és mindezeket felül, mikor belépsz a kapun, légy elragadó!*

durva, becsületes kezeivel egy paraszt úgy markolásztta a pórázt, mint egy horgonykötelet, talán hogy szorgalmáról biztosítson valakit a hídon, és manasia, fölriadva töprengéséből, megörült:

fölríadt töprengéséből, és megörült. átvágott a pillérek közt koszos szalagként tekergető, nyöszörgő mocsáron

manasia a híd fémvázának repedéseit kerülgetve lépegetett előre, s fejét enyhén félre fordítva kérdezte: *uram, miben lehetek szolgálatára?*

2

a napok tovatűnnek, s a látomás ajatollahja is egyre távolodik mitőlünk. tovatűnnek a napok. a napok, mint holmi fölösleges és unalmas diáklányok

tovatűnnek a napok, és velük együtt a látomás ajatollahja s a hamvas, nagyzó kamaszkor szentsége is, hogy már azt kérdezem, nem lenne-e jobb

ha markunkba szódát töltünk, s lenyelve a fehér, jótékony port imát mormolnánk a magunk módján, a nagy bűnösökhöz hasonlóan, akik tudják, hogy nincs vesztenivalójuk, hogy annál, amiben ők fetrengenek, csak jobb következhet

s ha elvétjük az adagot – nemtörődomség vagy vagánykodás miatt – újakezdhetjük az egészet, markunkba szódát töltünk, imát mormolunk a magunk módján

egy olyan nagy és tiszta Istenhez, hogy olyan ma még nincs is

tovatűnnek a napok, és gyomrom lepke-szomorúságon kérődzik

korareggel megérkezik a kommunikáció ajatollahja, s poharamat teletölti szódával: *véremmel fizetek neki a késlekedésért*

3

egy idő után manasia megismételte a kérdést, mintha kígyót bűvölne: *uram, miben lehetek szolgálatára?*

abban a pillanatban, mikor a kutya lelke beadta a kulcsot, mikor a nyugodt, ravasz paraszt, mint szentáldozás után, beismerte, hogy nehezen boldogul, de egyedül is boldogul, *így köll ennek lenni*

ráhurkolta a pórázt a kutya fehér nyakára, majd meg-rántotta azt, hogy elég erős-e. aztán a póráz másik végét a huncut apóka huncut módon egy hátizsákhoz kötözte

manasiának eszébe jutott camus *Közönyéből* egy részlet, és mindenbe belenyugodott. úgy döntött, hogy a kerekdombi parasztnak joguk van oda kötni a koszos kutyájukat, ahová akarják

(ez még akkor volt, mikor a látomás ajatollahjának helyét nem orozta el băsescu kapitány, a hajók és tömbházak még ott ringatóztak kábultan a rakodópartok mentén, és ezres kutyafalkák lustálkodtak a grundokon egymásba gabalyodva)

a paraszt kígyóként sziszegett. a kutya szűkölni kezdett. manasia átkelt a hídon, követte a Klubból kiszivárgó illatot, mint pilóta a leszállópálya fényjeleit

a Klub ott horgonyzott az iszapban, mint egy anyahajó, csillogott a sivár reggeli fényben, furcsa, bódító meleget sugározva az újonnan érkezőre, hogy az megtalálja a he-

lyes utat a neonként foszforeszkáló svábbogárpeték, a hamarosan kihajózó vasutasok narancsszínű köpenyei között

manasia akkor még nem döntötte el, hogy belépjen-e a kapun vagy sem. tudós, einsteini pofát erőltetett magára, hogy félelmet, megbecsülést, gyöngédséget ébresszen – nincs az a portás a világon, aki ezek után ki ne nyitná előtte a kaput: *igenis, uram, igenis!*

4

mikor az első vasutas kilépett a bűdöszokni-szagú levegőre, úgy üdvözölve manasiát, mint régi ismerősét, majd nem lévén több mondanivalója – elhallgatott, mert köszönése napfényre hívott egy világot, amely most ott gravitált mellette

nem tévesztve szem elől ezt a világot, manasia elnézett a vasutas mellett, majd mély átéléssel köszönt ő is, míg a kerek, szivárványszínű szappanbuborék-világ szét nem pattant

és csámcsogás és csontvázörgés hangjai töltötték meg a levegőt, mikor manasia és az első vasutas tekintete találkozott, mint a kígyónyelvek

a paraszt közelebb óvakodott a párbajozókhoz

mögöttük a mocsár halkán fortyogott

egy láthatatlan kéz csábította víz alá a kutyát. a kutya elnyűszította neki bánatát a szeméthalmok és páfrányok közt forgolódva. hullámokban ömlött a sár. a sörös- és Coca Cola-hordók úgy csillogtak, mint megannyi fregett, a halál képét vetítve a sáros áradatra

a kutya még mindig forgott, nyakát a víz fölé emelve, mikor a paraszt sziszegve otthagya a párbajozókat

egy aprócska, tehetetlen isten szívta az életet kávészínű pupillájából, de a vak kutya, nyűszítve bár, de még mindig úszott

a boldog, istenült mocsáron enyhén fodrozott a hullám, a szorítás is lazult, mintha el akarta volna engedni, halk „szia!”-t suttogva neki, ahogy csecsemőknek és ölbeknek szokás búcsúzóul „szia!”-t mondani

5

egy fehér kutya az emlékezet piszkosszürke szövétébe burkolva, amint kóbor kutyaként bolyong a lélek útvesztőiben. megáll, vizek & szarok

egy fehér kutya az emlékezet piszkosszürke szövétébe burkolva, amint kóbor kutyaként bolyong a lélek útvesztőiben. egy pillangószemű mártirkutya, amint egy gerinctelen, szentségeitől megfosztott test állkapcsai tartják fogva

egy fehér kutya az emlékezet szövétébe burkolva átvág éjszaka a kerteden, boldogan nyalja meg a kezedet. nem gyógyír-e ez a lelkednek? a te kőpiramis-lelkednek?

egy fehér kutya az emlékezet szövétébe burkolva a piacon felejtett rothadt virágok közt szaglászik. úgy lép a kispárnára, mintha az alvó kislány arcát simogatná. de a kislány nem alszik, látja őt, magához hívja, betakarja esőköpenyével. magával viszi egy telefonfülkébe

s a dühös amazon szeme láttára a füle az égbe emelkedik, végig a kivilágított Tejút

boldogan emlegetik azóta is a kutya mítoszát. a fehér kutyáét

Lövetei Lázár László fordításai

CLAUDIU GROZA (1972, Kolozsvár) esszéíró, kritikus, színházi szakember, a Tribuna, az Apostrof és a ManInFest folyóiratok szerkesztője. Első, a *Computerul cu bibliografi* (Számítógép életrajzokkal) című esszé- és kritikakötete 2004-ben jelent meg. Ugyanebben az évben kulturális újságírói munkásságáért a Freedom House Alapítvány díját kapta.

ȘTEFAN MANASIA (1977, Pitești) költő, kritikus, a Tribuna szerkesztője. 2003-ban megjelent első, *Amazon și alte poeme* (Amazon és más költemények) című kötetét a „Mihai Eminescu” Nemzeti Költészeti Díjra javasolták, és elnyerte a Kolozsvári Írók Egyesületének Díját. Az Echinoc, a Tiuk!, a Vatra, a Familia és a Ziua literară című folyóiratok munkatársa.

MIHAI GOȚIU (1973, Ilia-Marosillye, Hunyad megye) költő, író, eddig megjelent kötetei: *Povestea unui poem discursiv* (Egy szakadozott költemény meséje, versek, 2001), *Senzationala evadare a lui Mihai Goțiu povestita chiar de el* (Mihai Goțiu szenzációs szökése, saját előadásában, regény, 2002).

COSMIN PERTA (1982, Vișeu de Sus-Felsővisó, Máramaros-megye), a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem bölcész hallgatója.

2002-ben jelent meg *Zorovavel* című verseskötete. Verseivel, irodalomkritikáival, esszéivel rendszeresen jelen van a Familia, Poesis, Tribuna, Echinoc és a Convorbiri literare hasábjain.

RADU TUCULESCU (1949, Marosvásárhely), író, első, *Portocale și cascadori* (Narancsok és kaszkadőrök) című kispróza-kötete 1978-ban jelent meg. További kötetei: *Gradina suspendata* (Függőkert, 1982), *Vanzatorul de aripi* (A szárnyárus, regény, 1982), *Ora pajanjenului* (A pók órája, regény, 1984), *Cuptorul cu microunde* (Mikrohullámú sütő, kispróza, 1995) stb.

MATEI VIȘNIEC (1956, Radauț, Suceava megye) nemzedéke egyik legjelentősebb költője, történelem-filozófia szakon végzett. Még 1989 előtt Párizsba távozott. Dramaturgiai munkája és színházi sikerei tették ismertté. Ezek a versek a három kötetéből összeállított válogatásból valók.

ION MUREȘAN (1955, Vultureni-Borsújfalú, Kolozs megye) költő, a nyolcvanas években indult nemzedék meghatározó egyénisége. A kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem történelem-filozófia szakán szerzett diplomát. Első verseskötete 1981-ben jelent meg *Cartea de iarna* (Téli könyv) címmel.

MIHAI GOȚIU
Mozgó sírhantok.
Levelek Adelának

Az emberiség egy nő combjai közt születik és hal meg. Az emberiség egyik fele arról álmodozik, arra sóvárog, hogy visszatérhessen egy nő combjai közé. A másik felének női combja van.

Egy felbuzgó zene első akkordjai a lábikra ívekbe hajló ütemeiből indulnak ki, egy pillanatra a térdben rezonálnak, majd hasogatóan felkúsznak a combokba. A pulzus robban, a tüdőből kifut a levegő, amitől az összelapad, és egy októberi reggel tejes köde lepi el a retinát.

Amint a zene a lábikrák közül elindul a combok felé, hiábavaló minden küzdelem. Eleget kell tenned kívánságainak, még akkor is, ha emiatt a legundorítóbb megaláztatásokat viseled el. Mit meg nem tesz a fél világ, hogy a másik fél combjai közé jusson!

Nektár és mérég egyszerre, az egyetlen nő rezgő combjaiból kiszakadt zene irányítja az életünket...

37 fokos a meleg. Celsiusban. Tekintetem ráolvad, ráragad a hőmérőre. A higany egy vonással sem adja alább. Szürkén, ólmosan verdes ugyanannál a kijelzésnél. 37 fok. Celsius. Egyedül az óramutatóknak sikerül végigvonszolódniuk a címerlapon. Tik-tak! Tik-tak! Fél óra múlva éjfél, de a városi levegő továbbra is izzó zsarátnok. A hőmérő tokjába dermedt a higany. A vadcesznye levelei is megdermedtek az ablak előtt. A fa is mintha ámulna az égből folyó lávától. Csak egy rigó csivitel vidáman, a fekete, zamatos gyümölcsben tobzódva. Szárnyverése túl gyenge ahhoz, hogy akár piciny szellőt verjen, amely eljut a szobába is.

Egy hete már, hogy a város a forróságba vész. A gépkocsik kerekei surrogznak az aszfalton, fekete, égett gumi szagú nyomokat hagyva maguk után. A járókelők előbb bokáig, majd szárközépig, végül térdig süppednek az izzó kemencébe. A járás hovatovább olyan lesz, mint a vonszolódás a mocsárban. Fortyogó, hatalmas bitumen-mocsár. Kénes kísértetek, égett húsból, perzselt hajból való látományok szállnak fel a levegőbe. Fantomszerű, már-már anyagtalán emberek próbálnak eljutni úticéljukhoz.

Adela megmozdul a lepedőn. Ámulva nyitja fel barna szemét. Ugyan, mi ébresztette? Egy szösz nem rebent a forró szobában. Talán álmodott valamit. Próbálok becsapni. „Jó reggelt!” Mosolyog. Ráharapott. „Jó reggelt majd később köszönök!” Lehunyja a szemét, visszaalszik. Álmában tovább mosolyog.

Még a rigó is elcsitult az ágak közén. Egy fél cse-resznyeszemmel a csőre hegyén dermedt meg. A gyümölcs levének egy csöppje lecsurgott, de megállt félútján a csőrön. Egyedül a másodpercmutató folytatja zavartalan útját. Tik-tak!

Selymes szőke haja a vállára csúszott. A paplan féloldalra vetve lóg, szabadon hagyva a hátát. Bal lapockája alatt a barna anyajegy csábosan lüktet, a légzés ütemére.

Szélesre tárom a szoba, a konyha, a fürdő ablakát, az erkélyajtót. A levegő azonban nem hagyja provokálni magát. A járdai lámpaoszlopra ereszttem le tekintetem. Egy muslinca-raj röptében megállt a fényénél. Olyan, mint a Szaturnusz körül megdermedt holdak képe egy asztronómiai laboratórium térképén.

Megpróbálok kifogni az alváson. Kávét főzök. Bögrében. Erőset. Illata egy pillanatra szétárad a lakásban. Birtokba veszi a konyhát, majd a szobát és a könyvespolcokat. Átáramlik a köznapi poron és Adela álmán. Kéjesen betölti az orrlíkat. Amúgy mellékesen megnyitom a csapot, és a vízsugár alá tartom a fejem. Nem sokat ér. A víz inkább langyos, nem hideg.

Még a földszinti szomszéd kandúrjai is kővé váltak. Az egyik, Rat, koromfekete, a másiknak fehér a hasa, hétszínű a háta, és Grigorének hívják. Ratnak valahogy a levegőben maradt a kis fekete mancsocskája, Grigore eközben oldalt dőlve hever, egyetlen mozdulatra sem képes a környező forróságban. Együtt olvadnak bele a fűbe.

Borral teszek kísérletet. Van a hűtőmben egy üveg trami- rozé. Pukkan a dugó az éji csendben. Ijedten pillantok Adela felé. Egyre alszik. Nem hallotta meg. A pohár sebtiben bepárásodik, és néhány csepp az abroszra hull. A kávé illatára rátelepedik a bor rózsailata. Magamhoz térek némileg. A forró kávé, a jeges borral együtt megteszi hatását. Újra asztalhoz ülök, és mielőtt írásba fognék, az órára nézek. Maradt még pár perc éjfélig...

Az asztal remeg. A tinta maga is hullámos hurkokat vet. Az alumíniumredőnyök kidagadnak, egymást zörgetik. A rigó vígan csacsog, Rat és Grigore viszont egy idevetődött aszfaltbetyár előtt hempereg a fűben. Az kiköp, mire ezek eltűnnek az alagsori szellőzők kis ablakain át. Eltűntek a muslincák is a lámpa fényköréből. Helyükön egy „halálfejes” lepke lebeg fenségesen. Már-már érzem szárnya pihéit, amint az orrcimpámat csiklandják. Nem bírom visszatartani a tüszögést. A pillangó megjíed, hirtelen összevonja barna szárnyait a potroha mellé, majd éppoly váratlanul széttárja. A higany, mintha csak levertségéből ocsúdna a lepke szárnycsapásaitól, alább száll a tokjában, egyik vonásról a másikra.

Ez a csapás felriasztja álmából Adelát. „Nem feküdtél le?” „Nem, még elüldögélek egy darabig.” Túl álmos ahhoz, hogy további részleteket kívánjon. „Reggel

látjuk egymást?” „Nem, reggel a Nyugati-Kárpátokba megyek. Van ott egy különleges témám. Elvitték helyükről a sírokat.” Elhűlve néz. A „halálfejes” pillangóról mesélek neki. Nem fogja fel. Barna szeme kérdően tétováz erre-arra. Nincs több mondanivalóm. Ő feladja. „Jó éjszakát. Majd írok. Jó éjszakát...”

Az emberek azért tanulnak meg beszélni, mert félnek. Az emberek azért tanulnak meg írni, hogy kiszabaduljanak a gyerekkorukból, mivel az emberek számára tilos gyerekek maradni, mivel rémséges félelem fogja el őket arra gondolva, hogy gyerekek maradnak.

Az emberek félelemből tanulnak meg beszélni, írni. Az emberek azért tanulnak meg beszélni és írni, hogy szeretni tudjanak, mintha csak a szerelemben szükség lenne szavakra, ők azonban makacsul, sőt megátalkodottan meg akarják tanulni a szeretetet.

Amikor aztán az emberek megtanulták az összes szót a világon, már nem félnek és meghalnak...

Szerencsésen eljutottam Verespatakra. Szállodát, panziót hiába kerestem. Szóba sem jöhetnek. Az embereknek máson sem jár az eszük, mint a távozáson. Adja ki a pénzt a Cég, s ők elpucolnak. Nem értik, mi miért ártjuk magunkat az életükbe. Miért akad állandóan valaki, aki atyáskodik velük, mintha gyerekek lennének. Aztán felszedett a kocsmából az Őrnagy. Ez az Őrnagy is kész mese. Megjárta a frontot az oroszokkal, el Odesszáig, ahol fejre állítottuk őket, aztán a németekkel, el egészen a Tátráig. Mesés meséi vannak. A Kaszpi-tengernél majd' egy hónapig élt csak görögdinnyén és cigarettán. A Tátrában a békekötés után még egy héten át harcolt. Alig néhány fogcsonk van már a szájában, de azért még megfordul a fehérnépek után. Azok meg mind tudják, hogy herélt csődör már, de ez őt nem gátolja abban, hogy rájuk kacsintgasson, és illetlen szavakkal parityázza őket. Nevehetsz, de bejön neki.

Rengeteget tud mesélni a huligánokról is, ahogy ő az aranytolvajokat nevezi. Aszondja, a háború és az államosítás előtt összegyűltek tizen-tizenöten, automata fegyverük, dinamitjuk is volt, éjszaka meg lövöldöztek, ügyet se vetve a csendőrökre. Ki az aranyat szedte össze, ki a bánya bejáratát vigyázta. A hatóság békén hagyta őket. Volt itt arany mindenkinek. Az emberek tudtak róluk, de tartották a szájukat. Egy-egy ilyen sikeres fogás után az egész falu mulatott. Szekérszám hozták a bort meg a zenészt Abrudról vagy Campeniből. Egy hétig is eltartott a hacacaré.

Ma már nincsenek huligánok. Szenzációs betörésekről viszont vannak történetek, csak senki nem akar rájuk val-

lani. Szerintem az Őrnagy is egy huligán. Ismeri a hegyet, akár a tenyerét. De nem akar egy szót se szólani erről. Főleg, hogy manapság mindenütt ott siserélnék a rendőrök, csendőrök. A Cég raktárából eltűnt pár zsák dinamit, alig néhány napja meg egy Ciuciuletének nevezett fickót holtan találtak. A hivatalos változat szerint balesetet szenvedett. Leesett volna a hegyről. A falubeliek azonban nem igazán hisznek ebben a mesében. Azt tartják, hogy tőle nem messze ráakadtak egy csuda köre, aminek Részeges Spongi a neve, s a leggazdagabb arany telérekhez vezet el. S ennek a részegesnek nincsen lába, nem járhat magában.

„A tavasz a fákra levél-csibéit kirakja.”

Az emberek azért mennek be a munkahelyre, mert különben otthon csak veszekednének: futballmeccset vagy folytatásos teleregényt nézzenek-e? Amikor meg az emberek veszekednek, ősz jön, a vándormadarak sértődötten más országok felé indulnak. Amikor meg a vándormadarak elmennek, havazni kezd, s az emberek a tél miatt veszekszenek. Tavasszal az emberek levél-csibéket raknak a fákra, és a vándormadarak sértettségük múltán hazatérnek.

Ha nagy leszek, vándormadár leszek.

Azt hiszem, Ciuciuletéről kezdtem el mesélni neked. Arról a holtan talált falusiról. Abban maradtak, hogy baleset történt, noha az ügyészek, rendőrök véleményéért egy petákot sem adna senki. Mindannyian azt mondják, a Cég keze van az ügyben. Meg hogy ez a Ciuciulete maga is huligán lett volna. S hogy rá akarták venni, mondja el, hol található a legvastagabb telérek. Hogy nem tudtak szót érteni vele és végül eltakarították. Tegnap este berúgattam az Őrnagyot, és elismerte hogy léteznek még huligánok. De azt mégse akarta kimondani, hogy ő is egy közülük. Viszont mesélt a Részeges Spongiról. Ez volt az egyik leggazdagabb telér, aminek mentén a verespataki bányászok haladtak, úgy száz évvel ezelőtt. Azóta mondják, hogy a részeges a legvastagabb teléreknek valamiféle hírhozója. Egy kő, szintiszta arany gallérral, amiben rózsaszín kristályok vannak. Azt is mondják az öregek, hogy a részeges képes a szívekbe látni, és hogy az Istenrel együtt kell aranyat keresni, mert ha nem az Úrral működsz együtt, akkor már csak az ördöggel lehet.

Ciuciuletéről kezdtem el beszélni. Összegyűltek a falusiak polgármesterestül, s a megyétől is jöttek, hogy megbeszéljék a rokonsággal s döntsenek, hova temessék. Ki a falu régi temetőjébe rekkentette volna el, ki abba, amelyik az új Verespataknál lesz. Mert hogy itt semmi nem marad. Csak cián-tavak. Mivel ezek a Cégtől meg akarják venni az egész területet s az összes házat. Csillagászati árat adnak érte, s egy másik települést is építenek nekik, hogy aztán lerombolhassák a falut s kiszedjék alóla az aranyat.

A halott viszont problémás. A régi temetőbe tegyék-e, amelyikből egy-két év múlva úgyis kiássák, vagy egy újba. Végül a második változatot választották. Felfogod? Egy halálra ítélt faluból elsőként a holtakat költöztetik el?

„Kicsi vagyok, nagyra tégy / gyöngye vagyok, tégy erőssé.”

Az angyalok felnőtt emberek, akik megmaradtak gyerekeknek. Az angyaloknak azért van szárnyuk, mert annyira megöregedtek, hogy a lábuk már nem tartja meg őket mentükben.

Hajdanán az angyalok a felnőtt emberek között éltek, egész nap a lábaik körül sündörögtek meg játszadoztak, akkoriban nem volt szárnyuk és a gyerekekre se gondjuk, mivel nem tudták, hogy ők már nem gyerekek.

Egyszer, ugyancsak hajdanán, egy angyal rúgta labda bezúgta egy felnőtt ember ablakát. Az meg haragjában arcul ütötte az angyalt. Amikor meg az angyal elszírta magát, az illető megrettent, mert a saját apját ismerte fel benne. Olyan kiáltozásba fogott, az egész utcánép talpra szökkent tőle. Megrémültek ők is ettől a csodától, s az illető szomszédai fejveszetteen husángokkal rontottak az angyalokra, s kiverték őket a városból.

Az angyalok előtt minden csapásra felrémlt egy-egy hópelyeg. Amikor meg az angyalok annyira megöregedtek, hogy a lábuk sem segítette őket a járásban, a hópelyegek tollpíhékké változtak, s akkor az angyalok szárnyra keltek.

Azóta az angyalok nem állnak szóba az emberekkel és vigyáznak a gyerekekre. Bosszúból segítenek nekik, hogy felnőtte váljanak.

– Kész, elég!

Az Örnagy úgy csapta le poharát az asztalra, hogy szilánkra tört. A tenyeréből vékonyka vércsík eredt. Egyik cseppje az üvegcserépekre hullt. Aztán egy másik is, meg egy újabb. Egyre sűrűbben.

– Ez már túlmegy mindenben! – mennydörgött megint, Matei hadnagy irányában.

A gyilkossági csoport fiatal tisztje hátrált egy lépést. Fejjel magasabb volt az Örnagnál, kétszerte szélesebb a háta, s még pisztolya is volt, de az öregember dühével szemben nem tehetett egyebet, mint hogy hátrál és dadogva érvel.

– Nem tudhattuk, hogy a Cégtől voltak-e. Mit keresnének egy hullán? Nem logikus. Majd kivizsgáljuk...

– Az anyádat vizsgálád ki! Semmirekellő! Mi van, azt hiszed, hülyék vagyunk vagy tudatlan újszülöttek, s nem jövünk rá, miért egy ilyen taknyost küldtek ide, akinek fogalma sincs semmiről, de biztosan tudják, hogy a nyakad szeged? Hogy semmit nem nyomozol ki.

Töketlenje, ha kiszagolsz valamit, el is mondd? Takarodj el az útról, nem szeretnék bünt elkövetni! Itt már a holtaknak sem jut hely, az anyja Krisztusát!

Matei hadnagy elsöre a pisztolyáért nyúlt, de meggondolta magát. A vénembernek tulajdonképpen igaza van. Kinek a fejében fordult volna meg, hogy kiszedje sírjából és szétszabdálja Ciuciuletét? Mi járhatott a fejében? Hogy megtalál valami térképet, amit ez lenyelt? Vagy csak a falusiakra akarta ráhozni a frászt? Nem, nem, hétszentség. Ennyire hülyék mégsem lehetnek. Legkevésbé egy botrány hiányzik nekik. Nem, semmiképpen sem lehetnek a Cégtől valók, akik szétkaszabolták Ciuciuletét. Nem észszerű. Nem mintha volna itt valami ésszerűség. A napot is elátkozta, amelyiken felajánlotta, hogy átveszi a Ciuciulete-ügyet. Mi a fenére gondolhatott? Hogy meghatja a főnökeit? Hogy előléptetik? Hogy hanyatt esik neki Mariana, amikor megtudja, hogy Verespatakra megy, olyan helyre, ahonnan a kollégái úgy menekültek, mint ördög a tömjénfüsttől? Akárhogy is, csak annyit ért el, hogy felbosszantotta a nőt, közölve, hogy hova készül...

Tennie kellett valamit, mégiscsak. Az Örnagy, a kocsmái közönséggel a nyomában elindult a Cég székháza felé. Matei a nyomukba eredt. Odaérve azt látta, hogy a fél falu a Cég előtt áll a kerítésnél. Feldühödve, baltával, husánggal a kézben. A polgármester el akar magyarázni nekik valamit, de nem sok sikert arat.

Matei a Cég ablakaira pillant. A leengedett függönyök mögött érzi azért a hadnagy az odabent nyugtalanlankodást. Tudja, hiszen néhány napja járt ott, hogy fegyvereik vannak. Látta is, már-már hivalkodóan kibrakták. Vadászpuskák, magyarázták neki a Cég vezetői, felmutatva az engedélyüket. Egy franc, hogy vadászat! S hol a francba vannak a csendőrök? Tegnap még ott nyüzsögtek minden sarokban, most meg egyet se látni. A vér édeskés-sós szaga úszik a levegőben.

Mariana képe bukkan fel az eszében. Éppen kilépett a zuhanyrózsa alól, és szőke, nedves hajfürtjei a hátára csúsztak, le egészen a jobb lapockája alatti anyajegyig. Azt ő hosszasan csókolgatja, ajakkal, nyelvhegygel. Aztán berohan a tömegbe, amelyik már a kaput döntené...

Mit mondhatnék még, szerelmem... Szép vagy, tetszel nekem, szeretlek... Igenis, örökre akarlak, jóban, rosszban...

Milyen szép ez a gyerek, a szeme a tied, az enyém vagy a nagyapjáé... Döntsék el a rokonok és a barátok, miután befejezték vitájukat az euro-dollárról, a Steaua-Dinamo meccsről és az AIDS-ről.

Igen, jól megvagyunk egymással, és hogy te milyen jó paszulylevest tudsz főzni... Tele a kamra savanyúsággal, édes befőttel, paradicsomlével... Nézzük az Angol

beteg, a Stiinta–Rapid meccset vagy a Superbing-show-t... Megtelt a fürdőkád, te méész előbb vagy én... Meleg már a tej a gyerekeknek...

Ahogy kijött a közkölségi és a villanyszámla... Elültem magam egy sörnél a barátokkal, jaj, anyu, nem fordul elő többé... Igen, szeretlek, te vagy életem szerelme...

Hétvégére hegyre megyünk vagy Petresti-re, hogy megint hallgassam Ionescuné ostobaságait... Jelest kapott számtanból a gyerek, több idődet kellene ránk szánnod, s átvenni vele a szorzótáblát, pár óra nyelvtan sem ártana...

Megint nem mosta ki a zoknimat, a pulóveremet, amivel szolgálatba járok, ez tetszik, azzal, amit az anyád adott, nem megyek, nem látod, hogy nézek ki benne, mintha negyvenéves lennék, s akkor mi van, ha annyi is vagyok...

Látott téged a Ionescuné egy szökeséggel, marhaság, hiszen tudod, hogy csak téged szeretlek, öngyilkosságot is elkövetnék érted...

Andrei elveszi Ionescuné lányát, sose tudunk szabadulni tőlük... Milyen szép szeme van az unokának, olyan, mint az enyém, a tiéd...

Igen, aranyom, mindörökre enyém vagy, jóban, rosszban...

Ovidiu Petca: Amazon I.

A kocsmáraszáról nézem Verespatak vizeit, habosak és izmosak, szilikát-oxidokat visznek a Körös felé. Mérgezett vizek, nincs bennük élet. Csak a halál terjed lefelé a völgyben. Elátkozott vizek ezek. Amint a falu és a lakói, és mindenki, aki idejut. A friss meszelés szagától derűs fehér házak nem egyebek illúziónál. Reklám-látványok, de nincs bennük semmi legbelül... Nemsokára semmi nem marad belőlük. A verespataki átok máris rongálja a tetőcserepeket...

Sörömbe kortyolok. Ó! Meglangyosult. Megbugygyant. Méreg... A forróság meg tovább folyik az égből, hullámokban, le a kocsmáraszárára. Magam maradtam... A falusiak, a rendőrök, a csendőrök, a riporterek és más hasonzorúek mind a Céghöz mentek, hogy megtegyék, amit még lehet...

... A Nyugati-Kárpátok egyik falujában a parasztlakosok századok óta aranyhegyen alszanak. Egy nemzetközi cég megszerezte a koncessziót, hogy kitermelhesse. A hegygel együtt eltűnik a térképről egy kis falu, és ciános tó lesz a helyén. A falusiak nyugalmát durván felzavarják a Cég milliárdjai, a rendőrök, a politikusok, a környezetvédő szervezetek és a szenzációra áhító újságírók. Az a riporter, akit egy ember fura halálának felkutatására küldtek, észvesztő következtetésre jutott. A falu már halott. Most egy sírhegyet keres tétován...

Megállok itt. Ugyan, kit is akartam én becsapni? Nézem az üres sörösüveget. A Cég felől kiabálás hallatszik. Ez mi volt? Puskatűz? Nem, csak annak hangzott. Na, tessék, már hallucinállok. Miért jöttem ide? A falumeséért, vagy az embereiért, esetleg egy kőkemény újságcikk miatt? Fogalmam sincs. Amikor meg nyomtatásban napvilágot lát, mi a haszon benne? Hírnév? Pénz? Egy fenét. Csak újabb haladék az újabb kemény riport előtt. És a pillanatnyi szünet ugyan mire jó? Ördögöm legyen, ha mindebben nincs némi kiábrándulás...

Felkelek az asztal mellől, és kiszolgálom magam egy sörrel a hűtőből. Nincs

más, aki megkínálna vele. A kocsmárosné is már a Céggé. Otthagynom a kellő pénzt és egy kis borraivalót a pulton. Az aranyszín folyadék – na, tessék, itt még a sör is aranyos – lecsúszik a torkomon. Bizony, semmi nem fogható a hideg sörhöz egy olyan napon, amikor úgy érzem, szétolvadsz... Ó, nem, hibáztam, s milyen hibákra vagyok még képes! Semmi nem fogható a te combjaidhoz...

Uram, Istenem, ennyi volt! Mosolygok. Rátaláltam. Tudom, miért kell nekem a haladék. Hogy combjaid köze jussak...

A többi csak mese...

Csiki László fordítása

COSMIN PERȚA

Megcsonkított költemény

*Figyelj és tanulj drága barátom:
a gyümölcsösök széle ugyanúgy
megszakítva, mint a kép a sánta
rigók retináján,*

*kis inoxbögrékben szűkül a vér
mialatt a szürke szoba függönyei
estéről estére átváltoznak.*

*Figyelj és tanulj: a mohamedánok
koszos pocakjai között
kövér viaszbogarak kúsznak
egészen a vigyázva vénáidba
épített agyagbazilika csonka
csúcsáig.*

*Szögesdrótok vonva a térdek
köré. Szögesdrótok
és én nagy gonddal
kerekded füstöket rajzolok.*

Szertartás

*Egyre kevesebb dolog bukkan fel az
emlékeinkben:*

*a hosszú kukoricatábla
és a sziámi babák műanyag
koponyái a nyers kukoricacsövek
nedves selymén,
a vaddisznók időnként megvillanó
rozsdás orra az éjszakában,
a fűben felejtett fejsze élére
vigyázva ráarakódó rozsdá.*

*Egy szertartás szertartás marad
az első kakasszóig.*

Egy, kettő, három.

*Már egy hete vastag porfelhő
nehezíti mozdulataim.*

Fekete Vince fordításai

Zorovavel csöndben cigarettázott

*a csótánnyal s vodkával teli szobában.
A füst belopakodott minden falrepedésbe,
mint a nyüvek a friss koponyába.*

*Furcsa előérzete támadt:
a fonnyadt füvek becsapják az időt,
nagyapapa tetvei széthordják
a begyűjtött emlékeket,
a kék csempe előnti a fürdőszobát.*

*Nem moccan semmi körülötte,
csak a befogott ló hisztérikus
nyerítése a láthatáron,
mint levágott ujj
egy kopott bőrkesztyűben.*

Kenéz Ferenc fordítása

ALEXANDRU VAKULOVSKI

*valahol máshol**ó, igen, és persze máshol*

*ezer köszönet mindenkinek
 Vlagyimir Iljicsnek
 Félix Edmundovics
 Gorbacsovnak
 anyámnak a kék szemekért
 apámnak (remélem egyszer majd
 visszaadom pár ezer dollárját)
 és természetesen az MTV-nek*

*és köszönöm neked Moldáv Köztársaság hogy
 a Szovjetunió pokla voltál
 s hogy most nyíltan az egyetlen kommunista
 ország vagy itt keleten
 és köszönöm Romániának másik Hazámnak
 az ötven rongy havi ösztöndíjat
 és köszönet a XVI-os bentlakásnak
 a bölcsészkarnek
 a román testvéreknek és bla-bla
 (Banán: asszem nem szívesen lennél velem testvér, hé!)
 kösz a virághidért
 s hogy az ujjaidon mutattad:
 öt hónap egy idegen országban!
 kösz a Music Pub-ban
 elcseszett napokért és éjszakákért*

*de most érzem
 hogy vizelnem kell
 bocsánat
 (az aszfalton a trikolór – kinyitom a sliccem,
 ó, a rendőrség megint)*

*értem persze hogy mindenki csak a javamat akarja
 mindannyian nagyon kedvesek vagytok
 és pénzesek
 és pénztelenek, de, most,
 most vége,*

*valahol máshol
 (úszom egy ciszternában, a föld
 alól, a Földről a Holdra)
 ó bárcsak azt érezhetném hogy kitörtem a gettóból
 és köszönöm neked MTV!
 Helloooooow!*

Fekete Vince fordítása

valami más

némiképp román vagyok
 némiképp orosz
 némiképp zsidó
 némiképp lengyel
 némiképp ukrán
 s valami más is talán

a legdicsőbb országban születtem
 a Szovjet Szocialista Köztársaságban
 és büszke voltam erre
 és büszke voltam arra is
 hogy sikerült kiobbantunk az 1917-es forradalmat
 hogy megvertük a hitleristákat fasisztákat
 hogy a pionírok között is voltak oly
 hősök mint a komszomolistáknál Borisz Kosevoj

ma a Moldáv Köztársaság állampolgára vagyok
 és nem vagyok büszke erre
 miképpen arra sem hogy
 Romániában élek

lassacskán megtanultam gyűlölni
 ez bátorságot s erőt adott ahhoz
 hogy ne törődjem vele
 Amerika Románia a Szovjetunió s a többi trágyadomb
 hülyét akar faragni belőled

egyre kevesebb dolgot érdemes gyűlölni
 egyre kevesebbet szeretni
 hagyd a francba a költészetet,
 mondja Mihnea, mire jutsz vele,
 ó, költészet, hogy gyűlölöm
 a művészeket, mondja Cata,
 és igaza van

néhány embert még szeretek
 s ez komoly ok lehet a depresszióra
 mint ahogy ok lehet mindaz
 amire egykor olyannyira büszke voltam

egyre kevesebbszer szólok jövő időben
 a zsidók gyűlölik a zsidókat
 az oroszok gyűlölik az oroszokat
 az ukránok gyűlölik az ukránokat
 a lengyelek a lengyeleket
 gyűlölködik az egész világ

idegen vagyok a saját hazámban
 naponta riadtan gondolok arra
 hogy faluból faluba űzve
 egyszer majd kiutasítanak

hát inkább dobjatok ki egyből
 ha kérhetem csak fel a vonatra
 mint egykoron
 és meg ne engedjétek soha többé
 hogy betegyem ide a lábam

betegesen félek a kommunista élettértől
 nem nem akarok én kapitalizmust sem
 csupán annyit akarok
 ha felébredek az éjszaka kellős közepén
 ihassak egy kávét
 rácsöröghessek barátaimra és eltévelygett
 szerelmemre

s aztán nyomás a koncertre
 hátizsákomban semmi más csupán egy mikrofon
 (Cata: én vagyok a rocksztár, Ombladon!),
 a poharak már várnak a pulton,
 lesz egy liter vodka,
 hozzá sör
 és kóla,
 egy cigi,
 s Waters meg a Luna Amara
 dallamai

hányingerem van
 undorodom
 utálom magam
 s mintha lenne még
 valami más is.

Kenéz Ferenc fordítása

ALEXANDRU VLAD

A telefon

Még a jól induló nap is pocsékká válhat egy apró bal eset következtében, éppen csak azért, hogy felborítsa kilátásaidat.

Biztos voltam benne, hogy jó napom lesz. Tiszta és hideg őszi reggel, ködfoltokkal, melyek azt a benyomást keltik, hogy éppen egy kísérletezgető fotográfus laboratóriumában születnek. Az irodában minden rendben volt, még az igazgatót is jókedvűnek találtam. Ezzel fogadott: „Van egy kérésem”. Nem tett említést semmilyen közeli rendezvényről, sem valami előadásról, amit egy értekezletre kellene előkészíteni, sem más dologról, amire a „van egy kérésem” vonatkozhatna. Óhaja olyannak látszott, amely megtör minden ellenállást. Csupa figyelemmé és gondoskodássá váltam. „Menj el – mondta – a könyvkiadó igazgatójához, és mondd meg neki, kérem, küldjön nekem hetedik osztályos tankönyveket. A kölykőm most megy hetedikbe.”

Igen, elkezdte az iskolát. Indult a tankönyvszezon, úgy, mint mikor azt mondd, érik a birsalma. Az igazgató engem küldött, hiszen ismerte a könyvek iránti lelkesedésemet. Megemlítettem neki, hogy esetleg szükség lenne egy előzetes telefonra. Mert egy igazgatók közti telefon csodákra képes. Legyintett a kezével: évekig dolgoztál a Központi Kiadónál, több mint valószínű, hogy ők is megbecsülnek, legalább annyira, mint én. Hagyjuk ezeket a telefonos praktikákat!

Megérkeztem a Könyvkiadó Központjába, a Dosztojevskij utcába (lehetséges, hogy ez az intézet Kolozsvár egy másik utcájában volt?), és ez az esemény egyfajta lelkesedéssel töltött el, amiként bárkit, aki viszontlátja volt munkahelyét és régi főnökeit.

Megérkeztem az új épülethez, mely magas és csúnya, kicsi ablakai, mint egy silóé, úgy látszik, a könyveket védik így a túl erős fénytől.

Megtaláltam az igazgatót is, igaz nem az irodájában, hanem ott, ahol lennie kell egy aktív igazgatónak, a kereskedelmi irodában. Mondjuk, Aurel Ileának hívták. Egy jól választott név mindig meggyőzőbbé teszi a személyiséget, aki korábban is igazgatóként szerzett tapasztalatokat az ABC hálózatonál. Egy jól választott ember tesz róla, hogy a dolgok mindenütt jobban menjenek. Tolmácsoltam neki, amit az én igazgatóm (az ő kollégája!) mondott, megemlítettem, hogy a hetedik osztályról van szó, és mosolyogtam. „Nem adok két fillért se a maga szavára. Hívjon fel ő telefonon” – mondta.

Irodalmi becsvágyam nem tette lehetővé a nyers visszavágást. Mosolyom ebben a pillanatban nem volt a fentiekkel összhangban. Azonnal felismertem, hogy az én egysze-

rű fizikai jelenlétem nem pótolja a telefonos kérelmet. Ugyanakkor már harmincéves voltam, szakmailag megbecsült, három évig dolgoztam irányítása alatt a kiadóvezetésben, és ebben az időszakban megtettem mindent, hogy kiválóan beilleszkedjek. Elmenetelemkor éppen vele beszélgettem őszintén, szívélyesen, sőt meghatóan. De most nyomoréknak éreztem magam előtte, és arra gondoltam: hány évig fog még így beszélni? Idős, sok mindent látott, én fiatal vagyok, és valószínűleg még többet fogok látni, talán megérem azt a pillanatot, amikor az olyanok, mint ő, eltűnnek, és mások jönnek, akik majd másképp beszélnek az egész világgal. Lassan levegőt vettem, köszöntem és kijöttem.

Megtettem jelenlegi igazgatómnak azt a szívességet, hogy közvetlenül a könyvesboltból, saját költségemen megvásároltam a hetedik osztályos tankönyveket.

Útközben jelenlegi intézetem felé arra gondoltam: az az ember olyan könyveket is kiad, amelyeknek magam vagyok a szerzője, és ha nem ad semmit a szavamra, mennyire jelentős számára az, amit írok? Ily módon adósa vagy lekötelezettje vagyok? Vajon hány „fillért” adna arra a telefonra, amit az én igazgatómtól kapna? Ők tulajdonképpen azért hívogatják egymást, hogy ne költsek a pénzüket. Pénz csak azoknak kell, akiknek nincs funkciójuk, a szegényeknek. A pénzzel, az olyanok mint én, akkor fizetnek, amikor valamilyen okból nem működik a rendszer. Azért, hogy önmagunkról alkotott véleményünk nehogy olyanná váljék, hogy egész napunkat tönkretegye.

Erős Kinga fordítása

ALEXANDRU VAKULOVSKI (1978, Antonești, Moldáv Köztársaság), költő, író, eddig megjelent műveiből: *Pizdeț și Letopizdeț* (Fehér kaktuszok a kedvesemnek, regény) *Oedip regele mamei lui Freud* (Oidipusz király Freud anyjához, versek) és *Ruperea* (A szakítás, dráma). A Tiuk! nevű elektronikus újság alapító tagja. Írásait közli a Steaua, a Tribuna stb.

IOAN-PAVEL AZAP (1967, Ticvaniu-Mic-Kistikvány, Krassó-Szörény megye) költő, a Tribuna szerkesztője. Eddig megjelent kötetei: *Autoportret cu mască* (Önarckép maszkban, versek, 1993), *Funigei* (Ökörnyál, versek, 1997), *Poeme de cinci stele* (Öt csillag versei, 2002; a kötet a XXIX. Máramaroszigeti Nemzetközi Versfesztiválon a kolozsvári televízió díjában részesült), *Bárbi* (epigrammák, 2002), *Traveling* (interjúk román filmrendezőkkal, 2003).

ALEXANDRU VLAD (1950, Suceagu-Szucság, Kolozs megye) író, a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem román-angol szakán végzett. Első kötete 1985-ben jelent meg *Drumul spre Polul Sud* (A Déli sarkra vezető út, elbeszélések) címmel. Legutóbbi kötetének címe: *Sticla de lampă* (Lámpabúra, 2002)

OVIDIU PETCA (1958, Déva) képzőművész, a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémián végzett 1988-ban. A Kolozsvári Nemzetközi Grafikai Biennálé Alapítvány elnöke. 1987-től szerepel egyéni és csoportos kiállításokon. A kolozsvári Tribuna művészeti szerkesztője. Munkásságát közel ötven alkalommal díjazták. Önálló kiállítása volt többek között Kolozsvárott, Bukarestben, Varşóban, Krakkóban, Tokióban és Budapesten.

IOAN-PAVEL AZAP

Szűz halál

*Olyan volt a halál, mintha vénlány lenne.
(Szóval szűz halál volt, már ha ilyen lenne.)*

*Bogaras volt mindig, örökké hisztizett,
Ádáz magányától nap mint nap szenvedett,*

*Olcsó cigit szívott, büdös kapadohányt,
Hörgői rekedten fújták az adományt,*

*Csont és bőr karjai szinte-szinte lógtak
A vastag ruhákban, mit magukon hordtak.*

*Naplót írogatott, nap mint nap, gondosan:
Ki az, aki meghalt, s ki jön hamarosan.*

*Van ám neki, vélte, írói vénája
(Merthogy a mű-írást írásműnek látta).*

*Buzgalomra fogta a felismerése:
Eposzt is írhatna, hát ugyan miért ne?*

*(El is fújta rögtön a legelső strófát:
„A halálban tehetséget csak a bolond nem lát !”)*

*Addig gyakorolta ezt a mesterséget,
Míg aztán már enyhe büntudatot érzett.*

*Egyébként, mint mondtam, büdös bagót szívott, háromnegyedig,
S káromkodott, mint a kocsis, ha a pánt a kerekéről leesik.*

Az öreg hölgy sétája

*Az öreg hölgy reggelente fogta a kutyust és sétálni ment
A gyermekek nem köszöntik, a szomszéd szőnyeget porol odalent.*

*A járda nedves, döcögve megjön a villamos,
Nem kéri senki, ám jegyet venni csak az öreg hölgy hajlamos.*

*Tele a vagon, foglaltak (mind) az ülőhelyek!
Szemét az ablakra tapasztja, hátát megcsapja a hideg.*

*A ligethez érve az öreg hölgy lassan kiszáll, megvárja,
Míg a lépcsőről leugró kutyusnak földet ér a lába.*

*Később majd visszatér s indul csendesesen,
Oda, ahonnan jött, vissza egyenesen.*

Kenéz Ferenc fordításai

RADU TUCULESCU Öreganyó meséi

Házasságkor Ivan még szűz legény volt. Nem ismert nőt, amíg Toldievával nem találkozott. Jó kiállású legény volt amúgy, amilyen jó férfiúi adottságokkal, ugyanolyan félénkséggel és bátortalansággal felszereszközve. Céklavörös lett, ha netán egy lány hozzáért. Ha pedig az a mellbimbójával is megbökte, dadogni kezdett, és elfogta a remegés. Toldieva kinézte az ére nyeit és a gyöngéit. Tapasztalt, aprócska és bejáratos nő volt. Férfit csinált belőle, és kénye-kedve szerint alakította. Ivan megadó volt, ugyanakkor elbűvölt és büszke, amint felfedezte saját potenciáját, a képességét, amivel kielégíthet egy özvegyet. Követte, akár egy kiskutya, szülei bánatára, akik azzal fenyegetőztek, hogy kizárják az örökségből. Toldieva a képükbe kacagott. Neki egy derekas férfi, és nem a vagyona kellett, amire ügyet sem vetett, megvolt neki mindene. A földet meg kell művelni. A gazdaságban pedig rengeteg a munka, a lánya már alig bírja. Könnyebb lesz az, Ivánnal az oldalán.

Amikor megtudta, mit mondott párja a kocsmában (...Margolilinek én még a talpát is megnyalnék...), Toldievának kiguvadt a szeme, és szinte megszakadt a szíve. Életében ennél nagyobb sértés nem érte. – Összebasztatok? – kérdezte sikitva, miközben sodrófával verte a fejét. – Felébredt benned hirtelen a kakas?! S mi jött nyaltad még annak a kurvának, ha most a talpáról álmodozol? – Ivan rémesen dadogott az ütések záporában, s úgy próbálta elmondani, hogy az csak amolyan italos, oktalan szabadszájúság volt, hogy a nyavalyába érhetne a méhész nejehez? – Megmutatom én, hogyan! – és azzal Toldieva egy hétre kitette a férjét, hagyta a tornácon hálni. Egy hétig gondolkodott, mi hogyan történhetett: betér Ivan Roberthez, mint különben a többi falusfél is. Robert évente időről-időre elmegy a méhkasokkal. Néha hetekig nincs otthon. A felesége magára marad, Ivan meg... Amint elképzelte, hogy Ivan álló szerszámával nekiesik Margolilinek, Toldievából kitört a kacagás. Elég jól ismerte ehhez a férjét. Hacsak nem ez az ördög piszkálta seggű Margolili sejtette meg a férfiaságát, s ő erőszakolta meg, a provokáló idomaival csábítva magához... Toldieva elfintorodott. Ez a változat sem igazán áll meg a lábán. Margolili az anyósával lakott, hova csábíthatta volna be az ő Ivanját? A csűr mögé... A Méhész Robertről vajmi keveset tudtak a faluban. Némi pletyka azért járta, hogy Margolili fél tőle, akármi módon hallgatagnak és szelídek mutatja magát. Annyi csak, hogy ennek a hülyének felállt az izéje a kocsmá-

ban, vonta le a következtetést Toldieva, amint a többi itkányos meséjét is meghallgatta, s akkor ez meg szintén mondott valamit, csak hogy egy sorba kerüljön velük, kakaskodhasson. Ámbár, ki tudja... Margolili az ördöggel cimborál!

A történetből végül is Toldieva került ki a legjobban. Ivan, csak hogy visszafogadják a szeretett családba (a lány az anyja pártját fogta), esküvel fogadta, hogy haláláig kimossa a szennyes ruhát és a koszos edényt, miután végzett a mezei munkával, a marhákkal, disznókkal, majorsággal... Toldieva főzött, foltozta a ruhát, s ebben a lánya is segítségére volt, természetesen. Úgy, hogy Iván majd megszakadt, a nő meg ifjodott...

„Én továbbra is állítom, hogy Margolili, miután egybekeltek, nem csalta meg a méhészt”, mondja öreganyó olyan hangon, amiben szerintem van egy kis bizonytalanság, egy kissé tétován remeg is, s ezt először veszem észre rajta. Az is lehet, hogy a gépkocsizaj is vétkes ezért. „Meglehet, hogy a mese az orosz nőről... Én is láttam párszor, véletlenül, az ablakból, ahogy az udvaron ölelgetik az irkutszki ház lépcsőjén. Amikor együtt voltak, ragyogtak egyszerűen. Néha kibontották a hajukat és egymást fésülték, de úgy, mintha egy elvarázsolt hangszeren játszanának. Boszorkányok lettek volna? Akkor akár meztelenül is járhattak volna, felülhettek volna a seprű vagy valami más szerszám, villa, kapa, fejsze nyelére... és repülés... Demitri meg, ebben biztos vagyok, a felső szobából nézte őket, de mi erről soha nem beszéltünk...”

Két törpe kutya ugat ránk vékonyan, egy ideje a nyomunkba szegődtek. Az autó kettes járatban morog a főutcán. Az út egyenetlen, két-három nagy kő bukkan fel egymás mellett, ahol legkevésbé várná az ember. Viszont a szelíd sebesség, amire a gépet fogtam, felment a túlbuzgó érzelmektől. Óvatos haladásunk reggeli sétához hasonlít, még akkor is, ha öreganyó vizenyősen dagadt lába miatt indultunk útra, és egy orvosi rendelő a végcél... Napos, forró, kába napnak nézünk elébe. Az ég fémesen kék boltozat, makulátlan. Az utolsó harmatcseppek is elszállnak nemsokára. Alig múlt kilenc óra, a falu néptelen, az összes kacsa- és libacsapat kin bók-lász már a sáncok martján, kerge tyúkok állják el utunkat. Az elmenőben látott két alak, Hermantibi és Toldieva balkézről való lánya, szintén koros személy, elrontja a néptelen falu keltette benyomásaimat, s még én sem tudom igazán, miért. Talán mert ismerem a lakosság átlagéletkorát, s hogy jó ideje nem született itt gyerek, tudom, hányan haltak meg anélkül, hogy bárki is elfoglalta volna a helyüket... De újabb fura benyomás ér... Azt hiszem, hogy sok ház maga üldözte el lakóit, nem azok hagyták el otthonaikat. A házak, ennyi

élettől megfáradva, gőgös magányba merültek, némelyiket magas fű, pókháló, darázs-fészek lepi el... Megelégtették gazdáik kimarjult, torz, zaklatott életét... De még a zajos multságokat, a felhabzó egészséges kacagásokat is, és nem vágytak már másra, csakis a csendre... Csend van ebben a dombok közt feledett faluban, amelyben nincs se telefon, se orvos, de felkavarodik a por az úton, ha egy tyúk megrázza magát, vagy ha én éppen erre járok, gépkocsin... Van azért még néhány fekete bivaly, és egy kis konda, amit még mindig Gatipista hajt ki a faluszélre, noha már ő is elmúlt nyolcvan. Halála után nincs ki a helyére álljon. Lehet, hogy kondásra nem is lesz szükség.

Vidám színekkel meszelt ház vonja magára figyelmet. Egy udvar, virágokkal telten, némelyikük a kerítés fölé nőtt. A példás tisztaság benyomását kelti...

„Itt Galana lakik”, mondja öreganyó, majd kuncog magában. „Habókos ez a Galana. Kántor, ahogy már mondtam. És most, az ő korában, a templomban orgonál, és ő adja meg a hangot a karnak. Megöl a kacagás a sipító hangjától, de ki mást találna helyébe Totianos? Senki nem jön, pedig őt is le kellene váltani. Csak egy bolond telepedne ide! Galana olyan nő, aki egész életében fülig érő szájjal nevetett, hogy a füle már hátrább is csúszott a tarkójára... Még mindig kerek az arca. Már attól elka-cagja magát, ha jobban megnézed. A templomban nehezen türtőzteti magát. A markába kacag. Szorgos nő, a hozomány nagy. Egy szem gyerek, a szülei úgy vigyáztak rá, mint a szemük világára. Láttatok, mekkora háza van, pont olyan, mint évtizedekkel ezelőtt. Energikus, kacagós, sürgő-forgó fehérmép. Háromszor ment férjhez.”

Öreganyó színpadias szünetet tart, s én ezt rögtön felfogom. A kérdésemet várja, és én készségesen feladom. „Meghaltak a férjei, vagy kiüzte őket a hetyke házából?”

„Sem ez, sem az”, kuncog öreganyó. „Mindháromszor ugyanahhoz a férfihöz ment férjhez.” Ez meglepetészerű válasz, az elvárt hatással.

„A kántor asszony férje olyan magas és sovány volt, amilyent másutt még nem láttam, akármerre jártam a világban. Mindig le kellett hajolnia, ha valahova belépett. Hosszú volt és göbös, mint egy több darabból összebagozott kötél, hallgatag volt, ritkán kacagott, leginkább csak mosolygott, amikor az ő kicsi, gömbölyded feleségét nézte, amint az fülig érő szájjal nevet. Spárgát, kötelet, istrángot font, amire szükségük van a népeknek. Más faluban is árulta. Janinak szólították ezt a hórihorgast, az ivósok meg a kocsmában, ahová nyilván ő is szeretett eljárni, Kötél Janinak hívták. Ő úgy tett, mintha megorrolna ezért, s mintha először hallaná a gúnynevét, és bosszúságában... rendelt még egy pálinkát. Madárijesz-

tő Janinak is nevezték. Úgy is nézett ki, mint egy madárijesztő, vagy mint egy kötél. Csak úgy lógott a ruha azon a csont-bőr testén, és a kalapja állandóan lecsúszott a szemére... Galana etette rendszeren, de hát ez ilyen fajta volt. Ezzel a küllemmel együtt mégiscsak derekas férfi, meg se nyekkent, nem fintorgott, amikor a zsákokat cipelte. Hallgatag és nyugodt, a héjától félig eltakart szemével mintha végtelen álmodásba lett volna süppedve. Az egyedüli nagy bánata az volt, hogy nincsen gyerekek. Galanát ez a hiány cseppet sem zavarta. Semhogy fogyatékos vagy hülye gyereked legyen, szokta volt mondani, kacagva persze, olyan gyereked, aki csak gondot okoz még akkor is, amikor már elment a háztól, és marhaságokat művel a városban, akkor inkább egy se. A meglévő vagyont meg szét lehet osztani... a szélrózsa minden irányában, mit számít az a halál után?! Valamilyik házasság képtelen volt a gyereknemzésre. Nem tudni, melyikük, orvoshoz pedig nem mentek, mi oldódik meg attól, ha megtudják? Alighanem a nő volt meddő, különben viselős marad valaki mástól... Így pletykáltak ezt mi akkoriban. Nem volt Galana templomi szent, még ha a templomhoz is volt köze!”

A Kötél, vagyis Madárijesztő Jani, ez a hórihorgas és csendes férfi háromszor verte el a feleségét, s ehhez vékony, göbmentes, vizes kötelet használt. Mindannyiszor keményen megütötte, de csak kétszer-háromszor, a hátát, a karját, a csípejét vagy a combját. Galana olyan élesen visított, a cserép is beleremegett a háztetőn. Mint egy hisztérikus kacagás... Ezután elverte a háztól a párját. Hadd menjen vissza a szüleihez a faluvégre, a két szilvafából, egy ribizkebokorból álló gyümölcsösbe, csókolja meg a seggüket, őket okítsa a kötelével, ne őt, a nyomorultja! A többi itteni, petrai párral ellentétben, akik egymás szemét kaparták ki, de azért együtt maradtak, Galana azon nyomban elvált. Ebben Totianos pap is segített, mert neki voltak ismeretségei ott, ahol kellett, s a házasságot gyorsan felbontották. A papra volt féltékeny Jani, mert látta a feleségét vele csókolózni a hatalmas diófa alatt a templomkertben. Úgy fented magad a paphoz, mint disznó a kerítéshez, kiabálta Jani, s a kötelet forgatta a feje fölött közben. Hülye vagy, feleselt Galana, és vidám nevetés tört ki belőle, és akkor Jani mérgesen ütni kezdte, ahol érte, csak a kacagós arcát kímélte neki. A nő hamar szabadult. Futásnak eredt, és visszanyelte a feltörő kacagását. Jani meg ott maradt. Kezében a kötéllal dermedten állt, és álmélkodott azon, amit művelt, megdöbbsent attól, ami a száján kifért. Úgy nézett ki, mint aki egyszerűen rémálomból ébredt.

Első alkalommal, hogy ilyen történt, nyomban megpróbált bocsánatot kérni, kiengesztelni Galanát, de ettől a helyzet csak súlyosbodott. Galana egy forróvizet kan-

nát vágott a fejéhez, amelyik a plattenen melegeedett a nyári konyhában, ahova ő bemenekült. Ha nem annyira magas, leforrázza az arcát, egy életre megnyomorítja. Így csak pár hosszúkas égésheg maradt a nyakán. Válás után Jani elkezdett mindenféle, komikus-komoly ezt-azt kitalálni, amivel kiengeszteli Galanát, és rávette végül, hogy visszafogadja. Az meg fogadta is, de feltételeket szabott. Keljenek egybe újra, de mennyegző is legyen, s a két lakodalom egyikét a férfi nyomorult szülei állják. Így aztán Galana kétszeresen állt bosszút. És újra összeházasodtak, annak rendje-módja szerinti esküvővel, a templomban, Totianos atya áldásával...

Legutoljára mit talált ki Jani, hogy bocsánatot nyerjen? Újabb elüzetése után pár nappal, egy reggel Jani úgy jelent meg, mint maga a szerencsétlenség, vagyis a veszett szél. Galana kiment a pitvarba, és már-már nem hitt a szemének. A hajdani férje, aki harmadszorra verte el, és ugyanazokat a szavakat mondta, pap, diófa, koca... a csűr tetején volt! Akkorra csűr az, mint egy kétemeletes ház. Kötél Jani

pont a csúcson találtatott, ott, ahol a két cserepes lejtés összeér. Olyan egyenesen állt, mint egy gerendáról lógó kötél. Csakhogy Jani semmin nem lógott, semminek nem támaszkodott. Igencsak kényes egyensúly az ilyen, főleg hogy a szél is erősen fúj. Egy szál nadrágban, ingben állt, fedetlen fővel, széttárt karokkal. Madárijesztőnek nézett ki... Gyere le onnét, hogy a nyavalya törne ki, kiáltott rá a volt anyósa, ha nálunk halsz meg, ránk hozod a bajt! Jani ezt erőteljes fejmozgással visszautasította. A volt-lesz anyós tudta, hogy egyedül Galana képes leszedni a tetőről, miután megígéri neki, hogy megbocsát és újra a házába fogadja. Férj képiben! A falusiak is összesereglettek, s néztek, mint a cirkuszban, harsány megjegyzéseket tettek, és gunyoros mondatokkal bombázták fent Janit. Meg is voltak ijedve ugyanakkor, mert mi lesz, ha ez az örült megcsúszik és egyenesen a fejére esik, ki a fene fon nekik ezután kötelel, spárgát és mindenféle zsinort? Ott állj magadnak, ma-

Ovidiu Petca: A Föld XXXVI

dárijesztőnek, életed végéig, a nyavalyába. Így kiabált Galana, aztán fuldoklott a kacagástól. Mindörökre megszabadulunk a varjaktól, meg sem közelítik a mezeinket, ha téged messziről észrevesznek, szörnyethalnak ijedtükben. Úgy nézel ki, mint maga az ördög! A szél megélnkült, Jani nadrágszára fenyegetően lobogott. Ő maga azonban csökönyösen ragaszkodott az elhatározásához. Vagy ott vész el a tetőn, vagy megbocsát Galana és feleségül megy hozzá. Idő múltán a falusiak kérlelni kezdték a kántor asszonyt. A francba, ígérd meg, hogy megbocsátsz, mondták neki, fogadd be a házba, mert hanem leveri onnan a szél, és mostanában nincs kedvünk temetni. Jani erőteljes férfi, jó munkás, és egy gazdaságba kell is egy ember. A kántor végül hagyta meggyőzni magát. Befogadja, amennyiben az emberek előtt megesküszik, hogy ebben az életben nem emel kezdet rá, bármi történjen, bármilyen képzelet támadjon is... Száradjon le a nyelve, fakadjon ki a lépe, a mája, adjon be a kulcsot, ha nem tartja meg az esküjét. Ezt meg

odafentről kiáltja le ide onnét, ahova hülye mód felhárogott! Jani azonmód megtette, mennydörgő hangon, amely a tetőcserepeket fenyegető szél zaját is túlharsopta. Ennek végeztével Jani megkérte falusfeleit, segítenék le odafentről. Remeg a térde, rogyadozik a lába, egy lépést se bír tenni. A fenébe, ereszkedj négykézlábra, és indulj el a széle felé, tanácsolta Demitri, és azzal a faluban fellelhető leghosszabb létra után szalasztott valakit. Azt azonban senki nem tudta megfejtetni, hogy jutott Jani oda fel. Ennél fontosabb volt, hogy épen, egyben lejusson onnét. És lejutott...

„Galana valóban csókolózott Totianossal?” – kérdezem. „Persze”, feleli habozás nélkül öreganyó. „Úgy

közlöttek, mint a nyulak, még akkortól, amikor senkinek nem volt tudomása, hogy Jani létezik a földtekén! Jani csak azt a csókot látta, amelyikről végül is abban sem volt biztos, hogy megesett...”

Csiki László fordítása

ION MUREȘAN

Vers a költészetéről

*Madárijesztőhöz gyűjtöttem a rongyot egész életemben.
El nem felejttem az ágy alá bújva töltött napokat
ahol művemet tökélyre vittem,
az ócska cipők kupacát melynek
nekivettem fejem ha elnyomott az álom
ám most hogy bevégeztem
a fényt kioltva éjről éjre
csupán a gondolattól hogy ott van
üvöltöni kezdek félelmemben.*

A nagy hangár építéséről

*Ezüst karosszékben mélézok reggelente
a sárgás fal tövén gyöngéden beszélek rólatok
s mondom:
felejtsetek el a fekete bort
amit ígértem.*

*Ezüst karosszékben mélézok reggelente
s majdhogynem arra gondolok, egy poros évszak teljében
barátom kertjei a vizek mélyére szálltak ?
Majd arra: ügyvel-bajjal járó dolog lesz megépíteni
az óriás hangárt az óceán partján.*

Ablakból

*Ha a Városba eljutunk egyszer, valahára,
látod majd te is, miként csapódnak szét a zsalugáterek
s mint szórják utcára az asszonyok
a vacsoraasztaltól megmaradt angyalszárnyat.*

Kenéz Ferenc fordításai

MATEI VIȘNIEC

Ma itt maradhatsz

*Ma itthon maradhatsz mondta apám
rád is rádfér a pihenés
csak fogd a sánta lovat
jártasd meg te is az erdőn vidd el valahova
eressz te is egy golyót a fejébe*

*ma nem kell kijönnöd gyakorlatra
mondta a tizedes itt maradhatsz
próbálg meg üzletelni
csak fogd a sánta lovat
jártasd meg te is az erdőn vidd el valahova
eressz te is egy golyót a fejébe*

*most a tied leszek búgta a kedves
hallod a tied leszek
de fogd a sánta lovat
jártasd meg te is az erdőn vidd el valahova
és eressz te is egy golyót a fejébe*

Amikor a hideg vízből kilépek

*Amikor kilépek a hideg fekete vízből
ki kiált reám?
a fekete manó aki ott éldel
a hideg fekete vízben
ki vagy? mit művelsz?
kérdi nagy pofával
fogatlanul nyelvetlenül
szavatlanul*

*ki vagy? mit művelsz? hova mész?
kérdezi a fekete manó aki
a fekete vízben éldel
és számtalan karjával a mélybe ránt
mélybe húz ragacsos mosolyával
ki vagy? mit művelsz? hova mész miért?
jó ideje kérdezem ezt de te
egyre csak felkapaszkodni felkapaszkodni akarsz*

A történelemről

*Az ablaknál állok elszívok még egy cigarettát
A történelem elmegy mellettem
felfogja közben tenyerével emleit
a gépkocsik egyszerre leállnak
lángra lobban tőlük az autósztráda
az üzletek hirtelen kiürülnek
a hentesboltokban egyszeriben csend lesz*

*testvérem a béna lábú
a család egyetlen tornázója
mellém vonszolja magát
mi van mi van kérdezi
semmi semmi mondom én
csak halad a történelem*

Csiki László fordításai

Román összeállításunk fordítását a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma támogatta.

MOLNÁR KÁROLY (Sárvár)

Ezer év pillám mögött

1

*Pillám mögött messze lég,
Téged rejt a messzeség.
Égő tűzben olajág:
Te és én és magas fák.*

*Pillám mögött pille száll,
Bűvös tánca holdsugár.
Vízcepp csillan, forró vér,
tánca hozzád útlevel.*

*Pillám mögött tenger vér,
Bíbor tenger, hajóm él;
vulkán oldal – homokvár:
ráfúj a szél, s messze száll.*

*Pillám mögött sivatag,
szomjam megöl, hol maradsz?
sírom nyirkos bálterem
megnyugvásom nem lelem:*

*pillám mögött maszkabál,
ezer álarc körbejár,
ismeretlen csillám-hős,
tán fiatal, tán idős.*

2

*Nem szűnik a tarka tánc,
Ezernyi szín, híg románc.
Halott szemem táncra kél,
Távol pereg... elvetél...*

3

*Vaksötét és holt vagyok,
Szemed fénye hol ragyog?
Halott lelkem nem lazsal,
Melléd fekszik, rád talál.*

*Álmod útja túl rögzős
Zöld és kék és rút vörös.
Értem szusszansz, értem lépsz,
S vigaszt lassan nem remélsz.*

*Álmod szövöm, reményt kapsz,
Fény ajándék, erőt ad.
Ébredésed borzadály
Ráeszmélsz, hogy rád mi vár.*

*Csizmát húzol. Segítek.
Veled vagyok – nem érzed...
Lelkem kísér utadon,
Töltsön el kis nyugalom!*

*Ezeréves vándorút.
Elűzöm a rontó bút.
Undok sárkány nem fenýt,
'Sz Veled vagyok, tán segít.*

*Utadban egy bálterem,
Sírom elhúz kedvesem.
Forgó, bolygó maszkabál,
Ezer álarc körbejár.*

*A maszkomat letéped,
S újra látok, csak téged...
Millió csók: éltető,
Életadó őserő.*

4

*Bíboralkony peremén
Egyé leszünk Te és én.
Minket rejt a messzeség,
Pillám mögött messze lég.*

*Pillám mögött messze lég,
Minket rejt a messzeség.
Égő tűzben olajág:
Te és én egy élten át.*

MÓSA ISTVÁN (Székelyudvarhely)
Margit néném és a babonák
 (nah, Maga hogy van?)

Tévhitük. Ezek alapján élnek a falvak lakói. Senkit nem zavart egy ideig, aztán hirtelen, valahogyan senkinek sem kezdtek tetszeni. Így megy ez nálunk. Amit igazán szeretünk, azt csakhamar kiirtjuk, hogy legyen valami, amit úgy igazán lehet siratni. Ilyenek lesznek hamarosan a népi hiedelmek is.

S minthogy Románia is igen-igen be akart jutni a Balkánt szétosztó új közösségbe, így nem volt más választása: be kell engedni a telekommunikációt a kis falvakba. Ennek köszönhetően az országos telefontársaság el is helyezett egy kis telefonfülkét az egykori Magyarország és Románia észak-erdélyi határfalujában. Oda lett téve az öt-száz lelkes falucska központjába, hogy mindenki könnyedén elérhesse. Milyen furcsa! Annyian sem laknak abban a faluban, mint az iskolában, és mégis milyen jól megértik egymást. Egy ekkora székely faluban a központot természetesen a kocsmá és az élelmiszerbolt övezi, persze ez csak ez egyik, ugyanis a falunak vannak még kereskedelmi pontjai – itt is érezteti magát a piacgazdaság – tehát nem nagy érdeklődés övezte a telefonfülkét, mivel a részeg, egykori kollektív munkásokat nem különösebben érdeklik az újítások. Tehát magában árválkodott a telefonfülke – nem kellett senkinek.

Tánti fenn lakott a kis falu Csorgó nevezetű utcájában, egy szép házban, lehet mondani róluk, hogy módos gazdáknak számítottak és mióta az eszemet tudom, ismerem őt. Igazi poéngyáros hírében állt az öregasszony, tehát sosem vettem komolyan – mindig a halálát várta, már többször is lett volna esélye rá, de valahogy a Kaszás mindig meghátrált. Rajta láttam vérnyomásmérő karkötőt először – mondanom se kell, hogy nagy benyomást gyakorolt az életem eddigi részére. Már mint nem a karkötő, hanem Margit nénje.

Egy hétköznapi délutánon történ meg az, hogy ereszkedtem befele a felszegről a központba. Hirtelen meglepő dolgot tapasztaltam. Ott állt a telefonfülke előtt Tánti és már-már láttam, megtört a jég, van a faluban egy európai ember. Igen, ő az. Mikor leértem, megszólított:

– Fiam, ha megkérhetlek szépen, akkor segítenél nekem egy kicsit, mert nem igazán értem ezt az egészet, és az én drága unokám a tegnap befejezte az érettségét és fel szeretném hívni, hogy lássam, hogyan is sikeredett neki a vizsgája. Látod, fiam: vettem egy százezer lejes kártyát és fel kellene használjam.

Elmagyaráztam neki az egész folyamatot, amit jelenlétemben igen-igen jól is csinált, megtudta, hogy az ő kis unokájának nagyon jól sikeredett az érettségi vizsgája. Ekkor augusztus volt. Megmutatta a falunak, hogy az újdonságokra kell a hangsúlyt fektetni és azt, hogy attól még, hogy valakinek tehene és lova van, egész nyugodtan részesülhet a telefon nyújtotta örömközből is. Talán az internethez is lett volna kedve nekifogni az öregasszonynak, megnézhetne volna a legújabb fejögépre járó európai támogatásokat.

Aztán már csak novemberben találkoztam vele. Sokan összegyűltünk a köszöntésére. Én már az ünnep előtt egy nappal megérkeztem. Elég csend volt a porta környékén. Bementem a házba, erre András bátyám utánam szaladt:

– Takard le a tükröket, fiam, nehogy találkozzon a saját szellemével, mert megijedhet tőle.

Mosolyogva letakartam Tánti körül a tükröket, majd kifele menet levettem a kezéről a vérnyomásmérőt és kinn a konyhában a kártya mellé tettem. Valószínűleg ő is nagyon élvezte a helyzetet és jókat kacagott rajtunk.

A temetésen a pap behozta Margit néném európai szemléletmódját, majd az unió fontosságáról beszélt. Közben nézegettem a temető mellett a nemzetközi úton elhaladó szekereket, meg a lovat, ami pont abban a pillanatban üritett az aszfaltra. A szekéren a gazda az Örömodát fütyörészte. Jövünk, Európa!

Nagyanyám korosztálya az utolsó magyar társadalmi réteg, akik még fejkendőt viselnek és még valamennyire megfelelnek a Monarchia-idei parasztságnak. Ezért történhetett meg, hogy sosem láttam például, milyen színű az anyám falujának asszonyi haja, ami pedig igen-igen érdekelt volna. Ki ne haljanak a daloló népek, hiszen ők képezik az élő történelmi kiállítást erre fele, ennek is az ellentéte volt Tánti, a maga paraszti haladó módján, neki tudom: fekete haja volt. Mégis letakartam a tükröket.

Internetes honlapunkon olyan írói, költői műhelyt hoztunk létre, amelynek keretében véleményét mondunk a középiskolás tanulók hozzájuk eljuttatott írásairól.

Sem tagsági díjat, sem regisztrációs adatokat nem kérünk. Főként a pályakezdő, huszadik életévüket még be nem töltött fiatalok munkáit várjuk a diakforum@magyarnaplo.hu

Diákírók Fóruma
 az interneten

e-mail címre. Postacímünk: **Magyar Napló, 1406 Budapest, Pf. 15.** A borítékra írják rá: **Diákírók Fóruma.**

Az írások elemzését kizárólag a www.magyarnaplo.hu világhálós portál fórumában

tesszük közzé, az érintettek neve nélkül. Ugyanitt, a Magyar Napló weboldalának Diákíró Műhely menüpontja alatt jelentetjük meg a figyelemre érdemes pályamunkákat. Az elemzéseket *Majoros Sándor, Oláh János, Szentmártoni János és Kondor Péter* végzik.

A legsikeresebb írások szerzői könyvjutalomban részesülnek.

BALAJTHY ÁGNES (Kistokaj)

Monológ

Este van sötét legyújtották a villanyt hallom hogy odalent bezárul az ajtó Anya már megint elmegy mint minden este sétálni megyek Attila bácsival kiált fel és itthagya a sötétben pedig tudja hogy félek már ezerszer elmondtam neki ő meg csak int hogy túl nagy vagyok nem baj kibírom nem fogok félni jövőre harmadikos leszek és akkor talán kapni fogok egy telefont és bárhova elmehetek ahogy Anya anyja egy nagy ribanc azt mondta Apa és igaza van mert Anya nem marad velem hanem Attila bácsival kocog csak tudnám mért pont Attila bácsival aki sokkal fiatalabb nála és konditerembe jár szóval izmos Apa nem izmos Apa egy büdös alkoholistája Anya szerint pedig nem is az csak van egy kicsi sörpocakja nekem is lesz nagykoromban már most is van és anyja kiabál miatta pedig régen nem kiabált és hülye müzliket kéne ennem meg joghurtot aminek mosóporíze van és chipset is csak a kártya miatt veszi meg nekem és azt ideadja de nem vehetek a zacskóból mert egészséges táplálkozás a kóla is rossz pedig én azt szerettem mindig de a kártyák jól jönnek nekem van a legtöbb az osztályból Ábelnek egy sincs de neki az anyja nem ribanc kövér és szoknyában jár és tud sütit sütni de én legalább nagy harcos vagyok és mindenkit megölök mindenki fél tőlem varázsoló kardom van meg mérgező nyílveszszóm százas erőm van engem senki sem tud legyőzni mert én vagyok a legvéresebb harcos sárkány fia aki tiszta egyedül van tiszta egyedül egy vulkánban lakik a tűzben félek félek tiszta egyedül ó teljesen egyedül túl nagy ez a szoba de a takaró alatt majd megfulladok és nem értem nincse-

nek sárkányok de a tévé meg a gépen a játékok tele vannak velük miért ha nem is léteznek talán bezárták őket és ők csak ott ülnek és nem láthatják a világot és harcolniuk kell egymás ellen de ez nem lehetséges a gép az gép de mi van ha egyszer majd kijönnek és széttörik a monitort és akkor tényleg harcolniuk kell az embereknek és akkor ők lesznek a csúnyák és hiába izmosak kikapnak ki mind engem talán nem bánanak mert én egy kicsit kövér vagyok de Anyáékat megölik és én egyedül leszek tiszta egyedül nem lesz senkim se senkim Anya gyere már gyere meg eszik a szörnyek emberhúst esznek akkor megeszik a zsírt is ez király fogyókúra ez vicces de tényleg talán még Tominak is tetszeni fog legutóbb bevett a focicsapatba én meg vettem neki denevérfogas rágót az új fajtát olyat ő még nem evett és majd veszek neki nyelvfestő nyalókát is csak szedek ki pénzt Anya tárcájából egy kétszázast úgysem vesz észre csupa lóvé ha gazdag lennék én mindent felvásárolnék az egész kisbölt az enyém lenne és akkor meglenne az összes kártyám és amiből több van azt odaadom Tominak és akkor lesz egy csomó barátom és visszaadom a kocsit Apának nekem lesz új és mindig felgyújtom a villanyt és kicsi szobákat építek nagyon kicsiket elbújni visszbújni mert az csak egy gép egy gép egy gépház de a sárkányok kibújnak belőle és kiszabadulnak és ők győznek olyan sokan repülnek majd hogy elsötétítik az eget és az árnyékuk az sötét nagyon sötét csak sötét és denevérszárny vulkántűzpiros kiterjesztett szárny és véres pikkely és felrobbant autó és levágott fej és egy boszorkány aki meg akarja enni a zsíromat és konditerem és kínzóterem hosszú vasrudak a sárkányok győznek a sárkányok szabadok és engem nem vesznek észre mert én kicsire összekuporodok a takaró alatt egyre kisebbre már semmit se látok az árnyakat se sötét sötét Anya segíts!

KORPA TAMÁS (Szendrő)

Sötét titok*(Nagy Lászlónak)*

*Elcsúszott a Gím a havon
Márvány égen patkó napom
Liliom bércek fonákja
Halántékon buggadó sorsom*

*Jaj hogyha már virág voltam
Tűz emésztett meg is holtam
Erdő hazám csalán népe
Szüntelenül nevet rajtam*

*Sóhajban élek megfeszítve
Feltekintek a szív hegyére
Angyal szárnyat morzsol karom –
Sötét idők iszonyodom*

A XXIX. Kárpát-medencei magyar tannyelvű középiskolák irodalmi pályázatának díjazottjai

2006. április 11–13. Sárvár

VERS KATEGÓRIA

Arany oklevelet nyert:

Getto Ferenc (Ciszterci Nagy Lajos Gimnázium, Pécs)

Korpa Tamás (Szendrő, Hermann Ottó Gimnázium, Miskolc)

Ezüst oklevelet nyert:

Nagy Gergely (Művészeti Szakközépiskola, Pécs)

Bronz oklevelet nyert:

Áldozó Krisztián (Ciszterci Nagy Lajos Gimnázium, Pécs)

Kis Orsolya (Dunakeszi, Németh László Gimnázium, Budapest)

Dicséretben részesült:

Balázs Zoltán (Gyergyószentmiklós, Kanizsai Dorottya Gimnázium, Budapest)

Donáti Flóra Lili (Berzsenyi Dániel Gimnázium, Budapest)

Horváth Krisztina (Eötvös József Gimnázium, Tata)

Molnár Károly (Tinódi Gimnázium, Sárvár)

Szilahi Csilla (Gábor Dénes Gimnázium, Szeged)

Szokoló János (Bencés Gimnázium, Pannonhalma)

Sárvár város önkormányzatának különdíja:
Molnár Károly (Tinódi Gimnázium, Sárvár)

A Tinódi Sebestyén Gimnázium különdíja:
Zilahi Anna (Táncsics Mihály Gimnázium, Orosháza)

A pályázók díja:
Nagy Gergely (Művészeti Szakközépiskola, Pécs)

PRÓZA KATEGÓRIA

Arany oklevelet nyert:

Serestély Zalán (Mikes Kelemen Főgimnázium, Sepsiszentgyörgy, Románia)

Ezüst oklevelet nyert:

Balajthy Ágnes (Kistokaj, Révay József Református Gimnázium, Miskolc)

Bronz oklevelet nyert:

Mikó Edit (Letenye, Batthyány Lajos Gimnázium, Nagykanizsa)

Mikó Vera (Letenye, Batthyány Lajos Gimnázium, Nagykanizsa)

Dicséretben részesült:

Csőnge Tamás (Pécs, Bencés Gimnázium, Pannonhalma)

Kandikó Péter (Zrinyi Miklós Gimnázium, Zalaegerszeg)

Kőszegi Tamás (Radnóti Miklós Gimnázium, Budapest)

Makai Péter Kristóf (Szent László Gimnázium, Budapest)

Smiló Dávid (Veress Pálné Gimnázium, Budapest)

A Sylvester János Könyvtár, Sárvár különdíja:

Csorba Csaba (Nemeskolta, Bólyai Gimnázium, Szombathely)

A pályázók díja:

Smiló Dávid (Veress Pálné Gimnázium, Budapest)

TANULMÁNY KATEGÓRIA

Arany oklevelet nyert:

Balajthy Ágnes (Kistokaj, Révay József Református Gimnázium, Miskolc)

A díjak átadására 2006. április 13-án a sárvári Tinódi Gimnáziumban került sor.

A zsűri tagjai voltak: *Földes Györgyi, Mezey Katalin, Kemény István, Majoros Sándor, Papp András, Papp Mária.*

A pályázatot és táborot rendezte: az *Írók Szakszervezete, az Írók Alapítványa, a sárvári Tinódi Gimnázium, Sárvár Város Önkormányzata a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Vas-megyei Közkutatási Közalapítvány támogatásával.*

Nyitott Műhely

2003 június **Ajpin, Jeremej** • július **Rott József** • augusztus **Nagy Zoltán Mihály** • szeptember **Körmenyi Lajos** • október **Csender Levente** • november **Jókai Anna** • december **Marsall László**

2004 január **Kalász Márton** • február **Határ Győző** • március **Daczó Árpád Lukács** • április **Nagy Gábor** • május **Penckófer János** • június **Lázár Ervin** • július **Buda Ferenc** • augusztus **Kiss Benedek** • szeptember **Kovács István** • október **Nagy Gáspár** • november **Mezey Katalin** • december **Agh István**

2005 január **Léka Géza** • február **Görömbei András** • március **Dobozi Eszter** • április **Csoóri Sándor** • május **Szentmártoni János** • június **Csiki László** • augusztus **Farkas Árpád** • szeptember **Bodor Adám** • október **Tözsér Árpád** • november **Szörényi László** • december **Vasadi Péter**

2006 január **Méhes György** • február **Szakonyi Károly** • március **Ferenczes István** • április **Tornai József**

Európai és Világirodalmi Figyelő

1995 június **szlovák** (*Kis Szemán Róbert*); augusztus **horvát** (*Kiss Gy. Csaba*); szeptember **ír** (*Gergely Ágnes*); október **holland** (*Gera Judit*); november **belga** (*Lackfi János*); december **finn** (*Jávorszky Béla*)

1996 január **francia** (*Lackfi János*); február **mazúriai lengyel** (*Kovács István*); március **frankofón hét**; április **norvég** (*Masát András*); május-június **flamand** (*Gera Judit*); július–augusztus **szlovén** (*Reiman Judit*); szeptember **amerikai** (*Bollobás Enikő*); október **csecesen** (*Kun Miklós*); november **európai cigány** (*Barik Károly*); december **svéd** (*Jávorszky Béla*)

1997 január **belga** (*Lackfi János*); február **cseh** (*Kis Szemán Róbert*); április **szerb** (*Milosevits Péter*); május–június **amerikai magyar** (*Gábor Róbert és Lauer Edit*); július–augusztus **román** (*Demény Péter*); szeptember **lengyel esszék** (*Kovács István*); október **portugál** (*Pál Ferenc*); november **svájci** (*Ódor László*); december **észti** (*Jávorszky Béla*)

1998 január **orosz** (*Bratka László*); február **amerikai nőírók** (*Bollobás Enikő*); március **svájci francia** (*Alain Bagnoud*); április **ír** (*Kabdebó Tamás*); május **izraeli** (*Kiszely Gábor*); június **1848 a környező népek szemével**; július **norvég** (*Kovács Ferenc és Sulyok Vince*); augusztus **Prága 1968**; szeptember **finn** (*Jávorszky Béla*); október **török** (*Tasnádi Edit*); november **olasz** (*Szénási Ferenc*); december **albán** (*Schütz István*)

1999 január **bolgár** (*Juhász Péter*); február **német** (*Simon László*); március **dán** (*Kertész Judit*); április **közép-kelet-európai abszurd** (*Margittai Gábor*); má-

!!! CSAK DIÁKOKNAK !!!

KEDVEZMÉNYES NEGYEDÉVES ELŐFIZETÉS 2016 Ft helyett 1200 Ft

Megrendelem a Magyar Napló havi folyóiratotpéldányban.

Név:

Iskolám neve:

Kézbesítési cím:

E-mail cím:

Előfizetés kezdete:

Telefonszám: Aláírás:

Megrendelheted a Magyar Naplót akár e-mailben is, a fenti adataid megadásával!

Magyar Napló Kiadó Kft. 1062 Bp., Bajza u. 18.
Levelezési cím: 1406 Bp., Pf. 15. • Tel/fax: 342–8768
E-mail: info@magyarnaplo.hu
Elérhetőségünk a világhálón: www.magyarnaplo.hu

jus **szlovák** (*Bolemant Éva és Forgács Ildikó*); június **quebec-i francia** (*Martonyi Éva*); augusztus **amerikai multikulturalizmus** (*Bollobás Enikő*); szeptember **fjörösk** (*Mervel Ferenc*); október **katalán** (*Déri Balázs és Faluba Kálmán*); november **japán** (*Vihar Judit*); december **spanyol** (*Pávai Patak Márta*)

2000 január-február-március **erdélyi német** (*Schuller Anger*); április-május-június **Krakkó** (*Szenyán Erzsébet*); július-augusztus-szeptember **brazil** (*Pál Ferenc*); október-november-december **izlandi** (*Mervel Ferenc*); szárd (*Szénási Ferenc és Stefano De Bartolo*)

2001 január-február-március **német** (*Nemeskürty Harriet*); április-május-június **portugál** (*Pál Ferenc*); július-augusztus-szeptember **finn-észti** (*Fehérvári Győző, Jávorszky Béla*); október-november-december **török** (*Tasnádi Edit*)

2002 január **szibériai finnugorok** (*Nagy Katalin*); február **baden-württembergi német** (*Imre Török, Nagy Gábor*); március **kárpátaljai ruszin** (*S. Benedek András*); június **kínai** (*Zombory Klára*); július **amerikai** (*Andrew Singer*); augusztus **finnugor** (*Domokos Péter*); október **japán** (*Vihar Judit*)

2003 január **svéd** (*Mervel Ferenc*); február **görög** (*Caruha Vangelio*); április **finnugor** (*Domokos Péter*); október **amerikai** (*Sohár Pál*); november **galego** (*Pál Ferenc*)

2004 január **lett** (*Jávorszky Béla*); február **dán** (*Kovács Katáng Ferenc és Sulyok Vince*); március **portugál** (*Pál Ferenc*); április **osztrák** (*Iresik Vilmos*); május **namuri belga** (*Lackfi János*); június **lengyel** (*Zsille Gábor*); július **francia** (*Szávai János*); augusztus **finn** (*Jávorszky Béla*); szeptember **norvég** (*Sulyok Vince*); október **szlovák** (*Žilka Tibor és Rédey Zoltán*); november **cseh** (*Beke Márton*); december **litván** (*Jávorszky Béla*)

2005 január **északír** (*Kurdi Mária*); február **lengyel** (*Zsille Gábor*); május **holland-indiák** (*Pusztai Gábor*); július **svájci olasz** (*Andó Gabriella, Szénási Ferenc*); augusztus **szilézi** (*Zsille Gábor*); szeptember **NDK** (*Iresik Vilmos*); október **szlovák** (*Karol Wlachovský*); december **cseh** (*Beke Márton*)

2006 január **svéd** (*Jávorszky Béla*); február **japán** (*Vihar Judit*); március **Kárpáti cigányok** (*Zsille Gábor*)

Németh László szobrának avatására a Németh László Alapítvány kezdeményezésére 2006. április 28-án került sor. Beszédet tartott **Csoóri Sándor, Mádl Ferenc, Monostori Imre és Olasz Sándor. Nagy Gáspár** Németh Lászlónak ajánlott versét mondta el, a szobrot **Szabó István**, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke áldotta meg. **Csikszentmihályi Róbert** alkotása, amely Budán, a II. kerületben a Pasaréti út és a Radna utca találkozásánál áll, az író első egész alakos szobra.

REGÉNYPÁLYÁZAT

A Magyar Napló szerkesztősége és az Írott Szó Alapítvány regény-pályázatot hirdet, amelyen minden magyar író részt vehet, állampolgárságától függetlenül. A pályázat tárgya olyan regény vagy kisregény (legalább száz oldal, azaz százötvenezer betűhely), amely hőseinek sorsában és a társadalmi élet jelenségeiben megmutatja az 1989–90-es rendszerváltozás és az azóta eltelt időszak társadalmi változásait, kulturális, morális tendenciáit. Az ábrázolás hitelessége mellett a zsűri elvárja és méltányolja az írói nyelv példás magyarosságát, stílári biztonságát, szépségét.

A zsűri József Attila esztétikai elvét tekinti irányadónak: „Szép szó magyarul nem fölcicomázott kifejezést, hanem testet öltött érvet jelent. A szép szó nem csak eszközünk, hanem célunk is. Célunk az a társadalmi és állami életforma, melyben a szép szó, a meggyőzés, az emberi érdekek kölcsönös elismerése, megvitatása, az egymásra utaltság eszmélete érvényesül.” Magától értetődően ez nem stilisztikai vagy bármilyen szellemi áramlathoz kötött előírást jelent, hanem igazmondást és felelősséget, egyszóval tehetséget.

Pályadíjak:

I. díj: 400 000 forint

II. díj: 200 000 forint

III. díj: 100 000 forint

A zsűri a beérkezett pályaművek színvonalától teszi függővé, hogy kiadja-e az első díjat. Fenntartja annak lehetőségét is, hogy az első díj összegét további 100 000 forinttal emelje. A díjazott műveket a Magyar Napló Könyvkiadó a későbbi megállapodás szerint megjelentetheti.

A pályázat jeligés – a jeligét kérjük a kéziratban feltüntetni. A pályázó a kéziratához mellékelte zárt, jeligés borítékban adja meg nevét és címét.

Beküldési határidő: 2007. március 15.

Eredményhirdetés: 2007-es Könyvhét, Magyar Napló-hajó.

A pályaművet A/4-es papírra, lehetőleg számítógéppel kinyomtatva vagy írógéppel írva, jól olvasható formában, 2 példányban kérjük beküldeni a Magyar Napló szerkesztőségébe.

A helyezések nélküli kéziratokat az eredményhirdetés után egy hónapig őrizzük meg, és személyesen adjuk vissza szerzőjüknek.

Esszépályázat

Az *Új Forrás Szerkesztősége* esszépályázatot hirdet a XX. századi magyar irodalom, művészet és társadalomtudomány olyan alkotói életműveinek feltárására, illetve feldolgozására, amelyeket feledés övez. Pályázni eddig nyilvános fórumon nem szerepelt, meg nem jelent esszéekkel lehet. A legjobb pályaműveket az *Új Forrás* 2006. decemberi és 2007. évi számaiban adja közre. A pályázat

ösztöndíjazására 400 000 forint áll rendelkezésre. A pályaműveket, amelyeknek terjedelme maximum 40 000 karakter (1 szerzői ív) lehet, két, számítógéppel írt és kinyomtatott példányban (a szöveget CD-n, illetve floppy-n is mellékelve) a szerkesztőség címére kell küldeni: **Új Forrás Szerkesztősége, 2806 Tatabánya, Pf. 1231.** A borítékra, kérjük, írják rá: **esszépályázat.** Beérkezési határidő: **2006. szeptember 1.** Eredményhirdetés 2006 decemberében.

ELŐFIZETŐI SZELVÉNY

Egy lappal az irodalom előtt!

MAGYAR NAPLÓ

Láthatár – magyar irodalom határok nélkül
 Európai figyelő – szemelvények nemzetek
 kortárs irodalmából
 Nyitott műhely – a mai magyar irodalom
 kiemelkedő alkotói

a Magyar Írószövetség lapja

Megrendelem a Magyar Napló havi folyóiratot

..... példányban.

Név:

Kézbesítési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

Számlázási cím:

Adószám a számlázáshoz:

Előfizetés kezdete:

Kedvezményes előfizetői ár:

fél évre 3864 Ft

egy évre 7392 Ft

Aláírás:

Magyar Napló Kiadó Kft. 1062 Bp., Bajza u. 18.

Levelezési cím: 1406 Bp., Pf. 15.

Tel/fax: 342–8768 • E-mail: magynap@hu.inter.net

A Magyar Napló Kiadó könyveit
 megvásárolhatja
 internetes könyvtáruháunkban is,
 a világhálón!

Internetes rendelés esetén
 a postaköltséget kiadónk állja.

www.magynaplo.hu

Kiadja a Magyar Napló Kiadó Kft. (1062 Bp., Bajza utca 18.) Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága (1008 Budapest, Orczy tér 1.) Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél, emailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon (303-3440) 1 évre 7392 Ft, fél évre 3864 Ft. További információ: 06-80-444-444 Külföldi előfizetés: a szerkesztőség címén. Az előfizetési díj 1 évre postaköltséggel együtt 60 USD vagy 50 EURO, mely átutalható a HVB-Bank Hungary Rt. (1065 Bp., Nagymező utca 44.) 10918001-00000421-10290001 számú számlára, vagy bankcsekken elküldhető a szerkesztőség címére. Nyomda: TIMP KFT. Felelős vezető: Cseh Tibor ügyvezető igazgató. www.timp.hu

2006. márciusi számunk rejtvényének megfejtése: „Hősiesség rendesen a veszélyfantázia hiányából adódik.” (Füst Milán)
 Nyertes: *Gazdag Józsefné (Budapest)*

ODIN RÓZSAGYÖKÉR

nővényi kapszula

ENERGIABOMBA
A NORVÉG TERMÉSZETBŐL

A Rózsagyökér egy természetes energiabomba, amit több mint 3.000 éve használnak a népi gyógyászatban. **Megszünteti a fáradtságot.**

A Skandináv országokban az a monda járja, aki Rózsagyökereit fogyaszt az száz évnél is tovább él!

Amerikai, orosz, norvég tudományos kutatások egyetemesen elismerik a Rózsagyökér kedvező élettani hatásait.

Körösek:
 Meditáció, Herbaház, Zöldforrás, Naturproof boltjában, és a későbbiekben a gyógyszertárakban Forgalmazza: Sópipa-Pharma Kft. 1146 Budapest, Francia út 57/C. T:467-08-02 T/F:222-02-07

LIBA-HANG	ODA-KOZMÁL	LUMÉN JELE	BIZONY DAGAD	TOKIO RÉGI NEVE	TÖRPE VERSENY-AUTO	ÁJUL	MOSÓ-POR-MÁRKA
BEKÜLDENDŐ, 2.							A
STRUCC FELE MADÁR			MUNKA TETT				
HÍRES BÜNTÉNYEK TÖRTÉNELMI GYŰJTEMÉNYE			HAJLAKK MÁRKA				
KIEJTETT MÁSSAL-HANGZÓ		HÍVATÁSOS VERSENY-LOVÁS AMELY HELYEN				HEGYALIA!	
EREDETI, VALÓDI AJTÓRÉS!					GYŰMÖLCS SAJÁT SZÁJAT ÖNKÉNTELENÜL TÁJA		TANGER, OLASZUL
	FÖLDTE-RULET SZELE ISTVAN, HOSE: ANIMANI						ARGON VEGYJELE ANGL NŐI NEV
GÁRDONYI MŰVE			RAJT, INDULÁS ANTIK RÓMAI PÉNZ				
SZÁNTÓ-ESZKÖZ	BEKÜLDENDŐ, 3.	TORONY-IRÁNT	BUDA-PESTI NEMZ-I VASÁR, RÓV.	LOMBOS NŐVÉNY ANGOL HELYESLÉS	VAL, PÁRJA VARÁZSLÓ ISTENNO, GOR, MIT.	TANÍT, EGYNE-MŰI! RAJTOL	FELESÉG EGYEI
		VEDEL, ITALOZIK TENGŐDIK			BEKÜLDENDŐ, 1. ...LEGIS, SZABÁ, LYCSAN		RÉGI
MÁR KEZDET-BEN				ELTŰNIK FAGYI, NEMETUL			
FERDE HELYZET-BE KERÜL			ITAL TREFÁS SZÓJAL TERBLUM VEGYJELE		VÉGTELEN KARD! SZEGVÉGI		
			SZIKES KÖZEPE! FÉLTŐ!		OROSZ REPULÓ-GÉP TIPUS GIGA, RÓV.		
FÓLIÓ	V						

A rejtvény besatírozott fősoraiban Kőlesey Ferenc gondolatát rejtettük el. Ezt küldje be a kivágott pályázati szelvényvel együtt címünkre. A helyes megfejtést beküldők között három nyertes könyvjutalomban részesül.

Magyar Napló Szerkesztősége
1406 Budapest, Postafiók 15.

Beküldési határidő: **2006. május 31.**

PÁLYÁZATI SZELVÉNY
MAGYAR NAPLÓ
2006./MÁJUS